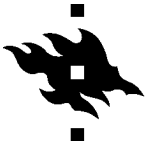

”Tulos vai ulos?”

Vaalikeskustelun retoriikkaa – katsaus Yleisradion toisen
Suuren vaalikeskustelun puheisiin keväällä 2019

Kaisa Mikola
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Valtio-oppi
Maisterintutkielma
Joulukuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Yhteiskuntatieteiden maisteriohjelma	
Tekijä – Författare – Author Kaisa Mikola			
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Tulos vai ulos?” Vaalikeskustelun retoriikkaa – katsaus Yleisradion toisen Suuren vaalikeskustelun puheisiin keväällä 2019			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Valtio-oppi			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Joulukuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 69
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Maisterintutkielmassani tarkastelen vaalikeskustelussa esiintyvää poliittista viestintää ja argumentaatiota. Aineistonani toimii kevään 2019 eduskuntavaalien alla esitetty Yleisradion toinen Suuri vaalikeskustelu. Televisioituun tenttiin osallistuvat yhdeksän puolueen puheenjohtajat, jotka ottivat toisistaan mittaa viimeisen kerran kolme yötä ennen vaaleja.</p> <p>Tutkimukseni vastaa kysymykseen, millä retorisisilla keinoilla argumentteja pyrittiin vahvistamaan vaalikeskustelussa. Pohdin myös, millaiseksi vaalikeskustelun yleisösuhte muodostui, ja mitä esisopimuksia eli premisejä voitiin puhujien ja yleisön välillä havaita. Kyseessä on laadullinen tapaustutkimus, jossa sanatarkasti litteroitua aineistoa tarkastellaan ja tulkitaan retoriikan metodisen lähestymistavan näkökulmasta. Valtio-opin ja puheviestinnän tutkimustapojen soveltaminen mahdollistaa poliittisen argumentaation ja puheen dynamiikan laajemmän tarkastelun.</p> <p>Teoreettis-metodologinen viitekehyseni paikantuu sosiaalisen konstruktionismin traditioon ja uuden retoriikan oppiin. Analyysissäni reflektoin aineistoani Chaïm Perelmanin (1996) argumentaatioteoriaan. Hyödynnän myös Arja Jokisen (1999) koostamia vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan luokittelukriteereitä. Aineiston nimenomaiseen kontekstiin eli poliittiseen televisiokeskusteluun liittyvän kielen käytön ja viestinnällisen vuorovaikutuksen tulkintaan minua on johdattanut Pirkko Nuolijärven ja Liisa Tiittulan tutkimus (1995; 2000; 2001). Lopuksi peilaan analyysini tuloksia Pekka Isotaluksen ja Eeva Aarnion (2005) Medioidun vaalikeskustelun malliin.</p> <p>Asiapitoisessa mutta lennokkaassa vaalikeskustelussa käytetyimmiksi keinoiksi osoittautuivat tosiasiapuhe, faktapuhe, visiointi, kausaliteetti, esimerkit, ääri-ilmaisut ja arvopuhe. Vakuuttaminen ja vaikuttaminen saivat siis enimmäkseen realiteettiperusteisen pohjan puheissa. Myös moni tulkinnanvarainen asia näyttäytyi puheissa vaihtoehdottomana. Faktoilla rytmitettiin argumentteja, ja julistuksellinen retoriikka hallitsi puheenvuoroja: esimerkiksi Sipilän retoriikassa kuultiin katharsiksen peruskaava, jossa edetään ongelmista vaikeiden ratkaisujen ja uhrauksien kautta kohti parempaa tulevaisuutta. Visiointia aineistossa esiintyi paljon, ja katse puheenjohtajilla olikin suunnattu tulevaan, jolloin saataisiin korjattua aiemmat, lähinnä muiden tekemiksi katsotut virheet. Näiden keinojen rinnalle nousi myös arvopuhe, joka tässä keskustelussa pyöri eniten kokoomuksen kovien ja SDP:n pehmeiden arvojen ympärillä. Samoista teemoista keskusteltaessa käytettiin lähes poikkeuksetta keinoiltaan yhtenäistä retoriikkaa.</p> <p>Yhteiskunnallisille ajankohtaisohjelmille tyypillisesti vaalikeskustelun yleisösuhte painottui universaaliyleisön vakuutteluun. Erityisyleisöä puhuteltiin harvemmin, vaikka esimerkiksi perinteinen jaottelu konservatiivi- ja liberaaliyleisöjen välillä nousikin esiin. Näiden yhteydessä korostui arvopuhe ja sitä kautta mielipiteille vastaanottavaisimpien tahojen huomaamattomampi kosiskelu. Esisopimuksissa nousivat yhtäältä esiin tutkimushenkilöiden moniäänisyys, toisaalta keskustelijoiden konsensushakuisuus. Niissä korostuivat oletus keskustelijoiden rationaalisuudesta sekä siitä, että äänestäjän voidaan olettaa haluavan edistää itselleen tärkeitä asioita. Muita esisopimuksia olivat inhimillisuus, oikeudenmukaisuus, turvallisuus ja vastuullisuus, sekä koulutuksen, työllisyyden ja perheiden arvostaminen yhteiskunnan ja yksilön kannalta. Toisaalta näkyvillä olivat koulutusleikkausten, työttömyyden ja talouspolitiikan aiheuttamat jännitteet. Ylipäättään hallitus- ja oppositio puolueiden mielipiteissä vallitsi useiden teemojen kohdalla selvä kuilu. Kysymyksiin ei tuntunut löytyvän yhteisiä ratkaisuja, ja niistä keskusteleminenkaan ei ollut yksinkertainen tehtävä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Retoriikka, vaalikeskustelu, televisiokeskustelu, puheviestintä, poliittinen viestintä			
Ohjaaja – Handledare – Supervisor Anne Holli			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto			

Sisällys

1	JOHDANTO	1
1.1	Politiikkaa ja retoriikkaa	1
1.2	Kevään 2019 puoluekenttä ja vaaleja edeltänyt Sipilän hallitus	3
2	TELEVISIOIDUN VAALIKESKUSTELUN MERKITYS	6
3	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
3.1	Sosiaalinen konstruktionismi tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana	7
3.2	Uusi retoriikka ja sen keskeisimmät teoreetikot	7
3.3	Poliittisen retoriikan ja argumentaation tutkimus Suomessa	10
3.4	Puheviestinnän ja vaalikeskustelujen tutkimus Suomessa	12
4	TUTKIMUSONGELMA, AINEISTO JA MENETELMÄT	16
4.1	Tutkimusongelman hahmottelu ja rajaus	16
4.2	Aineisto	17
4.3	Aineiston litterointi	20
4.4	RPA sekä Jokisen vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinot	21
4.5	Tutkimuksen ontologiset ja epistemologiset haasteet	24
5	VAALIKESKUSTELUN RETORINEN ANALYYSI	25
5.1	Retoristen keinojen käyttö vaalikeskustelussa	25
5.1.1	Selonteot	25
5.1.2	Yhteenvedo retoristen keinojen käytöstä	51
5.2	Yleisösuhte ja esisopimukset vaalikeskustelussa	54
5.2.1	Yleisösuhte	54
5.2.2	Esisopimukset	57
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	61
6.1	Tunteita ja tosiasiapuhetta	61
6.2	Päätelmät ja jatkotutkimusmahdollisuudet	64
	LÄHDELUETTELO	67

1 JOHDANTO

1.1 Poliitikkaa ja retoriikkaa

Sunnuntaina 14. huhtikuuta 2019 Suomi äänesti erittäin täpäriksi luonnehdituissa vaaleissa, joissa eduskunta meni historiallisesti uusiksi monin tavoin. ”Vanhat lainalaisuudet eivät enää päde, ja olemme siirtyneet uuteen epävarmuuden aikaan”, kirjoitti sunnuntain vaali-illan jälkeisenä maanantaina maamme suurimman päivälehdessä Helsingin Sanomien politiikan toimittaja Marko Junkkari (2019). ”Ideologinen jana ei enää kulje entiseen tapaan oikeisto- ja vasemmistopuolueiden välillä, vaan jakajia on paljon enemmän. Myös puolueen sisällä”. Helsingin Sanomien Minna Nalbantoglu (2019) taas tituleerasi vaalitulosta ”poikkeukselliseksi, jopa historialliseksi”. Vaalitulos kertoi toimituksen mielestä erityisesti suomalaisen puoluekentän pirstaloitumisesta ja naisten noususta puoluepolitiikkaan sekä kansalaisten aktivoitumisesta.

Tässä maisterintutkielmassa tarkastelen vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikeskustelua retoriikan ja argumentaation näkökulmasta. Aineistona toimii toinen kahdesta kevään vaalien alla esitetystä Yleisradion vaalikeskustelusta. Aiheen valinnassani minua on ohjannut kiinnostus siihen, miten puheen voimalla koetamme toisiimme vaikuttaa.

Poliitikka perustuu vahvasti puheisiin ja merkityksiin. Mielipiteemme politiikasta muodostuvat ennen kaikkea puheen ja esiintymisten myötä, kaiken lukemamme ohella. Myös yhteisiä keinoja politiikan ongelmakohtiin etsitään demokraattisessa yhteiskunnassa ensisijaisesti puheen voimalla. Poliittiseen puheeseen kuuluu olennaisesti retoriikka, joka lasketaan tyypillisesti diskurssianalyysiin kuuluvaksi omaksi koulukunnakseen (Jokinen 1999, 157). Yhdistävää diskurssien ja retoriikan tutkimukselle on todellisuuden tulkinnallisen luonteen korostaminen (emt., 127). Diskurssianalyysissä kielellisen tuottamisen muodot kytetään kuitenkin kulttuuristen merkitysten tuottamisen ja tulkinnan vuorovaikutuksellisiin puoliin, kun taas retoriikassa huomio on argumentaatioissa, lausumien muotoilussa ja yleisösuhteessa (Jokinen et al. 1999, 47). Retoriikka tieteenalana tutkii kielen

konstruktioita, ja pääasiallisesti niitä argumentaation keinoja, joilla yleisöön pyritään vaikuttamaan. Puhe, ja siten myös retoriikka, on lähtökohtaisesti kontekstisidonnaista (Jokinen 1999, 40; Kakkuri-Knuutila 1998, 24, 236). Aika, paikka ja tilanne muodostavat lähtötilanteen puheelle, eikä asioiden voi tulkita tapahtuvan tyhjiössä. Poliittikkaa koskevat käsitykset muodostuvat meille puheen ja tekstien avulla, itse sanojen merkitys muodostuu vasta niitä ympäröivässä kontekstissa. Siinäkin mielessä argumenttien ja retoristen keinojen tutkiminen saattaa paljastaa esimerkiksi päätösten taustalla olevia ideologioita, jotka saattaisivat muutoin jäädä huomiotta (esim. Finlayson 2007, 559).

Jokinen (1999, 26) luonnehtii juuri vaalitenttejä ja keskusteluohjelmia poliitikkojen puheista oivalliseksi aineistoksi retorille analyysille: tällöin analysoitava aineisto mahdollistaa itse puheen lisäksi ulottuvuuden, jossa voidaan tarkastella argumentaation onnistumista myös siitä näkökulmasta, miten vastapuolet reagoivat siihen. Sen sijaan yksipuolisesta yleisölle esitetystä puheesta, kuten televisioidusta puheesta, ei reaktioita pystytä analysoimaan. Tarkoitukseni on löytää aineistostani jotain uutta, mitä suorissa lainauksissa ei sellaisenaan ollut läsnä. Tavoitteena on katsoa yksittäisiä sanavalintoja edemmäs.

Jatkan johdantoani esittelemällä kevään 2019 puoluekenttää ja myös lyhyesti Sipilän hallituksen taivalta. Toisessa luvussa avaan televisioitujen vaalikeskustelujen merkitystä politiikassa. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimuksen teoreettista viitekehystä, joka paikantuu sosiaalisen konstruktionismin traditioon ja uuden retoriikan oppiin. Esittelen myös tutkimukseni kannalta olennaista poliittisen retoriikan ja argumentaation sekä puheviestinnän ja vaalikeskustelujen tutkimusta Suomessa. Neljäs luku avaa tarkemmin tutkimusongelman muotoilua, aineistoa ja menetelmiäni, eli niin kutsuttua RPA-menetelmää, retoriikan politiikan analyysia, sekä Jokisen vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinoja. Viides luku koostuu kaksiosaisesta analyysistä. Ensimmäisessä osassa esittelen ja tutkin aineistosta poimimiani selontekoja, jotka toimivat lukijalle havainnollistavina esimerkkeinä vaalikeskustelun retorista argumentaatiosta. Tämän jälkeen olen koostanut määrällisen yhteenvedon vaalikeskustelussa esiintyneiden retoristen keinojen esiintymis-kerroista. Analyysin toisessa osassa esittelen Perelmanin teorian valossa aineistosta nostamiani selontekoja, joiden valossa pohdin, millaiselle yleisölle keskustelijat suuntaavat puheensa ja mitä esisopimuksia eli premissejä keskustelun taustalla voidaan havaita. Lopuksi olen tiivistänyt johtopäätöslukuun tutkimustulokset, päätelmät sekä ja aineiston pohjalta näkemäni jatkotutkimusmahdollisuudet.

1.2 Kevään 2019 puoluekenttä ja vaaleja edeltänyt Sipilän hallitus

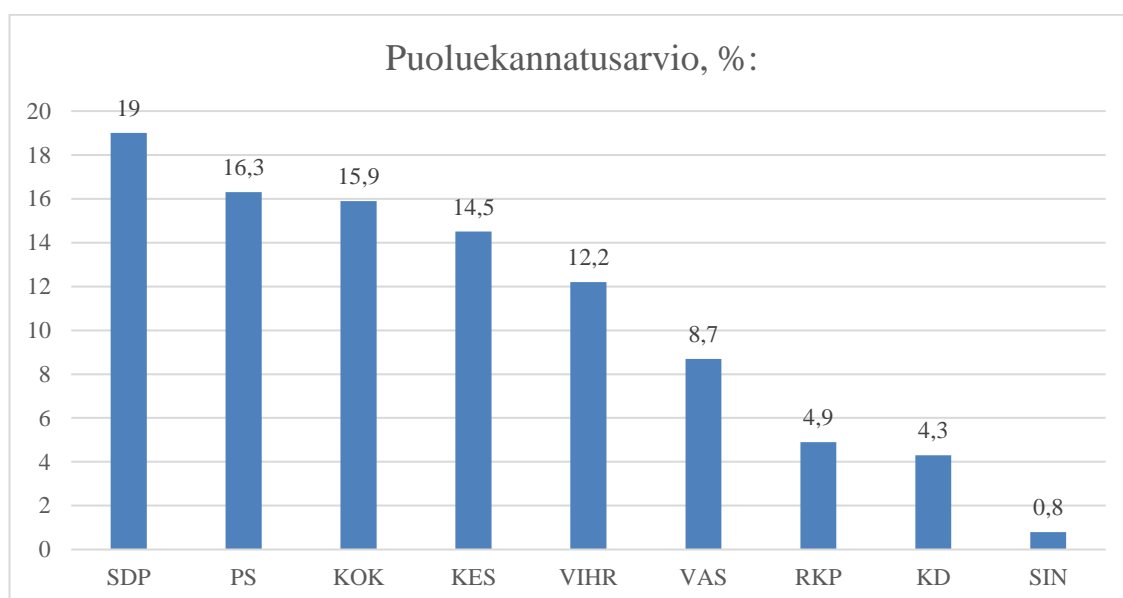
Tutkimuksen aineistona toimivaa eduskuntavaalikeskustelua taustoittava kevät 2019 jää monella tapaa historiaan Suomen puoluepolitiikassa. Yleisradion mielipidegallupin tulos oli ennakoitua keväällä 2019 vaalivoittoa sosiaalidemokraateille, toista sijaa perussuomalaisille, ja kolmatta sijaa kokoomukselle (Yleisradio 2019). Ensimmäinen kahdesta Yleisradion vaalikeskustelusta järjestettiin kuukautta aiemmin, 14.3.2019. Tällöin samaiset suurten puolueiden puheenjohtajat keskustelivat aiheinaan ilmastonmuutos, ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä sosiaali- ja terveyspolitiikka. Tämän vaalikeskustelun kulku oli huomattavasti säyseämpi ja rauhallisempi, olihan vaaleihin vielä kuukausi aikaa.

Maaliskuussa 2019 hajonnut, toimitusministeristöksi muuttunut Sipilän hallitus muodostettiin vuonna 2015 kolmen suurimman eduskuntapuolueen, keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten yhdistelmästä. Sipilän hallituskausi alkoi synkissä merkeissä, ja sitä leimasi eritoten ensimmäisen hallitusvuoden aikana pitkäaikaistyöttömien suuri määrä ja valtion velan paisuminen. Lisäksi Suomeen saapui 32 476 turvapaikanhakijaa. Mediassa arvioitiin Euroopan läpäisseen pakolaiskriisin saavuttaneen Suomen ikään kuin pyytämättä ja yllättäen: hallitus ja viranomaiset eivät olleet valmistautuneet valtaviin pakolaismäärien vastaanottamiseen liittyneiden lieveilmiöiden ja kriisin hallintaan. Maahanmuutokeskustelu kiihtyiikin vilkkaaksi mediassa ja sen ulkopuolella.

Hallitus leikkasi kaikilta koulutusasteilta, vastoin hallituspuolueiden edellisten vaalien alla antamia niin sanottuja koulutuslupauksia. Tästä juontaa juurensa vaalikeskustelussa esiintyvä puhe ”koulutuksen kunnianpalautuksesta”. Vaikka Helsingin Sanomien mukaan Sipilän hallitus oli suotuisten taloussuhdanteiden avulla kyennyt toteuttamaan suurimman osan asettamista tavoitteista (Luukka & Nalbantoglu 2018), pidettiin ylipäättään tämän ”Kolmen Ässän” muodostaman hallituksen politiikkaa varsin oikeistolaisena: ”Kansa oli valinnut Suomen kaikkien aikojen oikeistolaisimman eduskunnan, ja oikeistolaista politiikkaa se myös sai” (emt). Tällä oikeistolaisella politiikalla Luukka ja Nalbantoglu viittasivat tilanteeseen, jossa koulutuksesta leikattiin ja veroja kevennettiin, samalla kun yritystuet pysyivät kuitenkin ennallaan. Hallituksen saavutuksia arvioidessa on silti syytä mainita, että lopuksi ainakin osa Sipilän hallituksen tavoitteista, kuten suurin osa talouspoliittisista tavoitteista, täyttyi ennen vaalikauden vaihtumista.

Ennakkoon äänestäneiden määrä nousi näissä vaaleissa ennätyslukemiin: yli puolet äänestäneistä (50,7 prosenttia) äänesti ennakkoon. Aktiivisimmat ennakkoon äänestäjät olivat 75 vuotta täyttäneet (57,4 prosenttia äänioikeutetuista). Suhteellisesti vähiten ennakkoon äänestäneitä oli 18-vuotiaiden äänioikeutettujen joukossa (20,4 prosenttia) (Tilastokeskus, 2019a). Vaikka vaalikeskustelulla oli mahdollisuus vaikuttaa merkittävästi puoluejohtajien henkilöitymiseen, ei sillä enää voitu vaikuttaa jo äänensä antaneiden valintoihin. Loput 49,3 prosenttia äänioikeutetuista suomalaisista oli kuitenkin vielä äänestämättä, ja näihin äänestäjiin puheenjohtajien esiintymisillä oli mahdollisuus vaikuttaa.

Puoluekannatusarvio (Yleisradio 2019) näytti vaalikeskustelun alkaessa, kolme päivää ennen vaaleja seuraavalta:

Kuvio 1. Yleisradion 11.4.2019 julkaisema puoluekannatusarvio.

Yleisradion edellä mainittu ennustus vaalituloksesta piti lopulta paikkansa. Naiskansanedustajia valittiin eduskuntaan lukumääräisesti enemmän kuin koskaan, ja suurimman puolueen asema saavutettiin historiallisen alhaisella ääniosuudella. Myös Sipilän vaalikauden hallituspuolueet menettivät historiallisen monta paikkaa eduskunnassa. Kolme suurinta voittavaa puoluetta olivat myös prosentuaaliselta kannatukseltaan historiallisen lähellä toisiaan: voittomarginaali liikkui vain yhden prosenttiyksikön sisällä. Myös erikseen ennakoäänestyksessä sekä itse äänestysaktiivisuudessa tehtiin ennätystulos, kun 72

prosenttia äänioikeutetuista äänesti. Lopullinen vaalitulos oli seuraava: SDP nousi suurimmaksi 17,7 prosentin ääniosuudella, perussuomalaiset toiseksi 17,5 prosentin ääniosuudella ja kokoomus kolmanneksi 17 prosentilla. keskusta sai 13,8 prosenttia, vihreät 11,5 prosenttia, vasemmistoliitto 8,2 prosenttia, RKP 4,5 prosenttia ja kristillisdemokraatit 3,9 prosenttia annetuista ja hyväksytyistä äänistä (Tilastokeskus, 2019b).

Pääministeri Sipilä oli esittänyt hallituksensa eronpyynnön tasavallan presidentille 8. maaliskuuta 2019, noin kuukautta ennen vaalikeskustelua, maakunta- ja soteuudistuksen kaatumisen jälkeen. Presidentti pyysi kuitenkin hallitusta jatkamaan toimitusministeristönä siihen saakka, kunnes uusi valtioneuvosto olisi nimitetty. ”Väistyvä hallitus saa Suomessa virallisesti eron vasta sitten, kun uusi hallitus nimitetään. Toimitusministeristöllä on muodollisesti sama toimivalta kuin hallituksella ennen sen eronpyyntöä. Sen katsotaan voivan hoitaa välttämättömät asiat, mutta se ei enää toteuta hallitusohjelmaa” (Valtioneuvoston kanslia 2019). Tämän vuoksi käytän tutkimuksessa Sipilästä puhuttaessa pääministeri-termin sijasta toimitusministeri-termiä.

2 TELEVISIOIDUN VAALIKESKUSTELUN MERKITYS

Tiedotusvälineet, varsinkin televisio, olivat jo 1990-luvulla laajentaneet roolejaan politiikan raportoijista aktiivisemmiksi osallistujiksi (Isotalus 1998, 49). Sekä äänestäjien että poliitikkojen suhteet tiedotusvälineiden eri kanaviin ovat 2020-luvulla yhä entistä vuorovaikutteisempia. Menneiden vuosikymmenien yhdensuuntainen tiedottaminen täydentyy nykyään vuorovaikutteisella viestinnällä ja monenlaisella mielikuvavaikuttamisella sekä perinteisten että modernimpien viestintäkanavien välityksellä. Mm. Colemanin (2000, 6) mukaan televisio on ollut vaalien saralla merkittävin viestintäkeksintö jo 1900-luvun puolivälistä lähtien. Kahden kolmasosan äänestäjistä todettiin 1990-luvulla seuraavan ainakin jossain määrin televisiossa esitettäviä vaalidebatteja.

Isotalus totesi vielä 1990-luvun lopussa, että lähtökohtaisesti television vaalikeskustelut voivat vaikuttaa äänestäjiin. Tällöin kuitenkin oli todennäköisempää, että ohjelma pikemminkin vahvistaa kuin muuttaa äänestäjän mielipidettä (Isotalus 1998, 49). Suomen poliittinen kulttuuri ja poliittiset kampanjat ”amerikkalaistuiivat” vuosituhanen vaihteessa, ja televisioesiintymisestä tuli merkittävä osa poliitikkojen identiteettiä (emt., 50). Televisiokeskusteluista vakiintui Suomessa näiden muutosten myötä olennainen osa modernia keskustelukulttuuria ja poliitikkojen kampanjointia (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 12). Tämä muutos paljastaa suomalaisen keskustelukulttuurin yhteisiä ja yleisiä normeja, koska julkista keskustelua ei käydä tyhjiössä, vailla muun kulttuurin ominaispiirteitä. Nuolijärvi ja Tiittula ovatkin tutkimuksissaan keskittyneet juuri vuorovaikutuksen näkökulmaan. Vuosituhannen alussa television merkitys oli vaalikamppailussa jo ”kiistaton” (Isotalus & Aarnio 2005, 155), niin muualla maailmassa kuin meillä Suomessa. Television vaalikeskustelujen kautta kansalaisilla on mahdollisuus nähdä poliitikot ja arvioida heidän ulosantiaan sekä samaistua sopivalta tuntuvaan tai tuntuviin ehdokkaisiin.

Vuoden 2019 eduskuntavaalien aikaan Helsingin Sanomien Kantar TNS:n kautta teettämän gallupin mukaan ylivoimaisesti suurin osa suomalaisista pitää television vaalikeskusteluja ja -tenttejä parhaana tiedonlähteenä äänestämisen tueksi (esim. Mykkänen 2019). Jaetulla ensimmäisellä sijalla ovat sanomalehtien verkkosivut tai painetut lehdet, riippuen äänestäjän iästä. Arvio mieluisimmasta ehdokkaasta muodostetaan nykyään yleensä useamman eri vakiintuneen viestintäkanavan tarjoaman kuvan perusteella, joista television vaalikeskustelut ovat silti kiistattoman suosittuja eri ikäryhmästä riippumatta.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana

Sosiaalisen konstruktionismin teoreettis-metodologista traditiota innoittaa kiinnostus siihen, kuinka sosiaalista todellisuutta rakennetaan kielenkäytössä ja muussa toiminnassa (Jokinen et al. 1999, 10). Tätä teoriasuuntausta mukaillen puhe on ikään kuin kielellinen konstruktio. Konstruktionistinen kielikäsitelmä lähtee liikkeelle oletuksesta, jonka mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu siinä, miten sen esitämme. Myös oman tutkimukseni tulokantakehyksenä tämä näkyy sekä tutkimuskohteen valinnassa, tutkimuskysymyksen muotoilussa ja analyyttisten työkalujen kehittämisessä, että tutkijan ja tutkimuskohteen välisen suhteen ymmärtämisessä (Jokinen 1999, 40). Kuten todettua, retoriset keinot saavat merkityksensä siinä sosiaalisessa kontekstissa, missä ne kulloinkin esiintyvät. Täten voitaneen ajatella, että sosiaalisen konstruktionismin tradition ymmärtäminen on retorisen analyysin tutkimuksen edellytys: olennaista on ymmärrys siitä, millä lailla sosiaalista todellisuutta rakennetaan. Aineistoa lähestytäänkin tässä tutkimuksessa ainutkertaisena poliittienä viestintätilanteena, jossa keskustelijat rakentavat sosiaalista todellisuutta.

3.2 Uusi retoriikka ja sen keskeisimmät teoreetikot

Retoriikka syntyi antiikin Kreikassa filosofien ja sofistien keskusteluiden myötä. Sillä tarkoitetaan oppia menestyksekkäästä ja vakuuttavasta poliittisesta puhumisesta. Antiikin ajan retoriikka oli yksisuuntaista ja kohdistui reetorilta ”rahvaalle” yleisölle, jonka tehtäväksi tuli kuunnella reetoreiden puheita. Retoriikan keksijänä pidetyn Aristoteleen (384–322 eaa.) klassisen määritelmän mukaan retoriikka on kyky havaita, mikä kunkin asian yhteydessä vakuuttaa: tavoite oli saada yleisö vakuuttamaan puhujan näkökannan oikeellisuudesta, ja monet ajan ohjeistukset ja neuvot vakuuttavan ja vaikuttavan puheen pitämisestä pätevät yhä. Retoriikan perustana oli alun perin Aristoteleen mukaan aina argumentaatio: muut retoriset vaikutuskeinot toimivat yleensä täydentävinä yhdessä argumentaation kanssa (Kakkuri-Knuutila 1998, 20). Puro (1998, 86) tiivistää retoriikan jääneen 1900-luvulla kolmelle eri osa-alueelle. Siitä tuli osa klassista filologiaa, jolloin sitä opiskeltiin osana antiikin kieliä ja niiden historiaa, osa puheen opettamisen eri suun-

tauksia, kuten lausuntaa, puheoppia tai puheviestintää, ja osa yhteiskuntafilosofiaa, yhteiskunnan eri tasojen ja tahojen argumentaation teoriaa. Tutkimusalana retoriikan painotukset ovat nykyään laajat: erityisesti uuden retoriikan tutkimuksessa pyritään pikemminkin syvälliseen ymmärtämiseen kuin pelkkään yleisön tai kanssapuhujien vakuutteluun.

Uusi retoriikka syntyi 1950-luvulla, ja siihen myötävaikuttivat monet asiat. Ensinnäkin televisiosta tuli näihin aikoihin ensisijainen poliittisen viestinnän väline. Puron (2005, 109–110) mukaan juuri viestintävälineiden, poliittisen maailmankuvan ja elämäntyylin muutos sekä globaali kaupallistuminen maailmansotien välisenä aikana vaikuttivat keskeisesti siihen, että retoriikka sai tutkimuskohteena uusia muotoja. Moderni retoriikka tutkii puheella vaikuttamista ja siinä käytettäviä kielellisiä keinoja: klassisen retoriikan vastaisesti retoriikkaa nähdään kasvokkaistilanteista poiketen myös esimerkiksi mainosteksteissä tai politiikassa. Uuden retoriikan nousun myötä retoriikka palasikin uudelleen tieteelliseen keskusteluun ja vakavasti otettavaksi tutkimuksen kohteeksi. Mainittavimpia uuden retoriikan keskeisiä teoreetikkoja ovat 1950-luvulta lähtien olleet Chaïm Perelman (1912–1984), Kenneth Burke (1897–1994) ja Stephen Toulmin (1922–2009) (Summa 1996, 51), jotka kaikki ovat kyseenalaistaneet ennen viestinnän vallankumousta vallinneen vähättelevän suhtautumisen retoriikkaan. Kaikki kolme ovat vaikuttaneet retorisen näkökulman uudelleen muodostumiseen yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa.

Perelmanin ja Toulminin mielenkiinnon kohteena oli argumentointi. Molempien tutkimustyö kohdistui argumentoitavan tekstin tai puheen analysoimiseen ja sen pätevyysarvioimiseen. Burke taas oli enemmän kiinnostunut inhimillisen toiminnan yleisten ehtojen ja motiivien ymmärtämisestä. Hän keskittyi siihen, miten ihmiselle ominainen tapa käyttää symboleja vaikuttaa siihen, millaiseksi elämämme ja sosiaalisen olemassaolon mahdollisuudet ymmärrämme. Burke oli kiinnostunut puheessa piilevästä retoriikasta ja retoristen ilmiöiden merkityksestä osana inhimillistä toimintaa. Tätä hän tarkastelee identifikaation kautta. Burken mukaan kuulijan suostuttelu kuitenkin onnistuu vasta silloin, kun puhuja pystyy osoittamaan, että hänellä tai hänen ajamallaan asialla on jotain yhteistä yleisön ja heidän intressiensä kanssa (Summa 1996, 53–54). Toulmin taas tarkastelee Perelmanista eroten argumenttien 'anatomiaa', eli sitä, millaisista osatekijöistä tieteelliset, yhteisölliset tai sosiaaliset argumentit koostuvat (Summa 1996, 73–74). Poliittisen retoriikan analyyseissa suosituin yllä mainituista teorioista on kuitenkin Perelmanin uuden retoriikan oppi. Seuraavaksi syvennyinkin tarkemmin tähän argumentaatioteoriaan.

Perelmanin uuden retoriikan teoria (1996) pohjaa klassiseen Aristoteleen ajatteluun. Perelmanilaisen retoriikan peruskuvio voidaan tiivistää kolmeen osaan: *kuka* (reetori) *vetoaa keneen* (yleisö) *minkä avulla* (argumentti). Perelman oli taustaltaan oikeustieteilijä, ja hän tutki luonnollista argumentaatiota tarkoituksenaan arvioida arvostelijan järjellisyttä. Perelmanilainen näkökulma siis keskittyy tarkastelemaan yksityiskohtaisesti niitä keinoja tai argumentteja, joilla erilaisia väitteitä tehdään uskottaviksi (Summa 1996, 63).

Ilman yleisöä retorinen argumentointi olisi hukkaan heitettyä. Tämän vuoksi Perelmanin mielestä erityisesti yleisösuhde on erityisen merkityksellinen, sillä argumentoinnin lähtökohdat ja sen kulku määrittyvät yleensä yleisön vastaanottavuuden mukaan (Jokinen 1999, 46). Keskeisinä Perelmanin käyttäminä vastaanottajan käsitteinä ovat universaaliyleisö ja erityisyleisö, mikä korostaa, että yleisöjen välillä on eroja. Yleisesti ottaen vakuuttaminen kohdistetaan järkeen vetoavasti universaaliyleisöön, kun taas tunteisiin vetoava suostuttelu erityisyleisöön (Perelman 1996, 12, 16–25). Universaaliyleisöön vedottaessaan reetorin on kannattavaa vedota sellaisiin yleispäteviin tosiseikkoihin, totuuksiin ja arvoihin, jotka valistuneen kuulijan tai lukijan voi olettaa hyväksyvän. Kaikki väitteet eivät tietenkään vakuuta jokaista universaaliyleisön jäsentä. Erityisyleisöön taas voivat tehotä tilanteesta ja kohderyhmästä riippuen sellaisetkin argumentit, joita universaaliyleisö ei lähtökohtaisesti hyväksyisi. Summan mukaan Perelmanin suurin ansio oli siinä, että hän kumosi retoriikan pelkkään kaunopuheisuuteen rajoittuvan merkityksen ja toi sen takaisin klassiseen yhteyteensä päättelyn ja vakuuttamisen tutkimukseen (1996, 64). Reetorin ja yleisön suhdetta määrittää Perelmanin mukaan aluksi lähtökohtapremissi, joka on yleisesti hyväksytty asia tai mielipide yleisön keskuudessa. Tämän hyväksynnän reetori pyrkii siirtämään koskemaan omaa argumenttiaan ja tavoitettaan (Jokinen 1999, 46).

Valitsemani metodi pohjaa alkujaan vahvasti Perelmanin ja Lucie Olbrechts-Tytecan (1996) argumentaatioteoriaan. Lyhyesti argumentaatiotekniikoita voidaan todeta olevan neljä: kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen nojautuvat argumentit kuten kausaalisuhde, todellisuuden rakennetta määrittävät argumentit kuten metaforat sekä vastakkainasettelut ja erottelut. Näistä kolme ensimmäistä ovat assosiativisia eli luonteeltaan yhdistäviä. Neljäs niistä on dissosiativinen, eli erotteleva. Perelmanin retoriikkakäsitystä on moitittu puutteelliseksi siinä mielessä, että se tulkitsee kaikki tilanteet yhtä rationaalisisiksi: kuitenkin esimerkiksi nopeatempoinen ja suunnittelemattomasti etenevä

vaalikeskustelu ei käytännössä ole sitä. Vaikka Perelmanin peruseriaate osapuolten vastavuoroisesta järkipäisyydestä (emt., 14) täytyykin aineistossani, ovat aineistossani esiintyvät puheenvuorot lyhyitä, impulsiivisia ja alituiseen keskeytettyjä. Tämän vuoksi tarkastelen vaalikeskustelua ensisijaisesti ainutkertaisena poliittisena tilanteena ja tutkimushenkilöitä yhtenä joukkona. Perelmanin argumentaatioteoria tukee kuitenkin soveltamaani metodia ja siihen sopivaa tapaa reflektoida tutkimukseni lopputulosta: nimenomaan premissiajattelut ja yleisökäsitykset ovat Perelmanin teorian kulmakiviä.

Perelman on myös koostanut käsityksiä argumentaatiotekniikoista, joiden avulla hänen mukaansa reetori muodostaa puheensa uskottavaksi. Alun perin juuri Perelmanin ajatus oli, ettei reetorin vakuuttavuus arkikielessä pohjautu argumenttien järjellisyteen ja niiden rakenteeseen, vaan että merkittäviä olisivat enemmänkin juuri retoriset keinot, joilla luodaan uskottavuutta puheeseen. Perelman on identifioinut yli 100 erilaista retorista tekniikkaa argumentaation tueksi, ja näistä Arja Jokinen on kehittänyt modernimman ja suppeamman listan. Nämä Jokisen listaamat keinot käyn läpi tarkemmin alaluvussa 4.3.

3.3 Poliittisen retoriikan ja argumentaation tutkimus Suomessa

Suomessa poliittisen retoriikan tutkimus on kokonaisuudessaan laajaa. Retoriikkaa ja argumentaatiota on tutkittu taiteesta tieteeseen, yleisimmin kuitenkin politiikan ja fonetiikan saralla. Suomalaisten poliitikkojen retoriikan ja argumentaation tutkimusanalyysi on lisääntynyt tällä vuosituhanella. Esimerkiksi lingvistiikka eli kielitiede tutkii kieltä itsenäisenä järjestelmänä ilman kytköksiä kielen ulkopuoliseen todellisuuteen. Teknisiin seikkoihin paneutuva keskusteluanalyysin metodi taas tutkii järjestäytyneesti keskustelun säännönmukaisuuksia, ominaispiirteitä ja mekaniikkaa.

Retoriikan tutkimus keskittyy vuorostaan reetorin puheesta identifioitaviin yleisön vakuuttamisen keinoihin, lausumien muotoiluun ja yleisösuhteeseen (Jokinen 1999, 46). Argumentaatiossa pyritään lähtökohtaisesti oman position vahvistamiseen ja vastaposition heikentämiseen. Keskusteluanalyysin tavoin kuitenkin myös retorisisessa analyysissä keskitytään vuorovaikutuksen rakentumiseen ja sosiaalipsykologiasta tuttuihin sosiaaliin prosesseihin sekä niiden muotoutumiseen kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. Eri tieteenalojen retoriikkaa ja kielenkäytön tutkimusta käsitteleviä teoksia ja kokoelmia ovat

julkaisseet esimerkiksi Kari Palonen (1988, 1996), Palonen ja Hilikka Summa (1996), Marja-Liisa Kakkuri-Knuutila (1998), Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1999) sekä Juhana Torkki (2006). Eri kirjoittajat painottavat näkökulmia vaihtelevasti. Suomessa erityisesti Kakkuri-Knuutila on tarkastellut retoriikkaa tieteellisen argumentaation ja tieteellisten tekstien analysoinnin välineenä. Riippuen tutkijasta, retoriikka ja kielen käyttö on ollut joko työn väline tai koko tutkimuksen itseisarvo.

Palonen ja Summa keskittyvät teoksessaan erityisesti retoriikan yhteiskuntatieteelliseen asemaan ja retoriikkaan kvalitatiivisen aineiston lukemisen tapana. Teos esittelee poliittisen retoriikan jaottelun, ja käsittelee retoriikan teoreettis-historiallista puolta sekä retoriikan ja politiikan suhdetta. Kirjoittajat ovat jakaneet retoriikan karkeasti kolmeen eri alakategoriaan: *puheiden tai esitysten, argumentoinnin ja kielikuvien* retoriikkaan (1996, 10). Palonen ja Summa korostavat retorisen tutkimuksen merkitystä politologiassa sekä muissa tieteissä ja käyvät läpi antiikin ajan reetoreita ja käsitteistöä. Heidän korostamansa Aristoteleen retoriikan kolmijako-oppi huomioi viestintätilanteen kokonaisuudessaan, ja siten sen voidaan katsoa koostuvan kolmesta eri suostuttelun keinosta, joihin reetori voi vedota tehdäkseen väitteestään uskottavamman: hän voi joko luoda itsestään uskottavan mielikuvan yleisölleen (*ethos*), vedota yleisön vastaanottokykyyn ja tunteisiin (*pathos*) tai vedota puheessa esitettyihin argumentteihin ja asiasisältöön (*logos*) (Haapanen 1996, 29, 31). Toisin sanoen ethoksella vakuutettaessa keskitytään puhujan itsensä luonteenpiirteisiin ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, pathoksella vastaanottajien tunteisiin ja mielentilaan, sekä logoksella järkipärisiin vakuuttamisen keinoihin.

Palosen ja Summan mukaan argumentoinnin tutkimus voi painottua joko retoriseen suuntaan, jolloin kysymys on esimerkiksi kielikuvien ja muiden retoristen keinojen merkityksestä vakuuttavuuden lähteenä, tai formaaliseen suuntaan, jolloin on kysymys argumenttien pätevyyden tutkimisesta tai arvioimisesta (emt., 11). He myös jaottelevat poliittisen retoriikan neljään eri toimintaperspektiiviin: *Policy-retoriikka* koskee tilanteita, joissa monista jotakin tiettyä kysymystä koskevista vaihtoehdoista on valittava yksi, yhtenäinen linja, ja policyn valinta koetaan pysyväksi ja muuttumattomaksi. *Politikointiretoriikassa* kamppailu kohoaa itse tulosten yläpuolelle: tutkimukset poliitikkojen tyypeistä, politiikoinnin retorisista tyyleistä ja strategioista ovat tältä kannalta keskeisiä, samoin kamppailu- ja kampanjatilanteiden retoriikan erityispiirteet. *Polity-retoriikka* viittaa tilanteisiin, joissa poliittisuus näyttäytyy vakiintuneiden toimintatapojen, normien ja rakenteiden

merkityskenttänä. Se tutkii niitä politiikan konteksteja, joissa on vakiintunut tapa toimia ja käyttäytyä. *Politisointiretoriikka* taas tarkastelee politiikan toimintatilan uusia ulottuvuuksia ja kyseenalaistaa juuri näitä äsken mainittuja politiikan vakiintuneita käytäntöjä.

Kakkuri-Knuutila (1998) on tarkastellut filosofian näkökulmasta retoriikan ydintä, argumentaatiota sekä hyvän argumentin ehtoja. Kriittinen näkökulma erittelee perusteellisesti argumentaation vivahde-eroja ja jäsentää väitteiden perustelua kielellisestä näkökulmasta, avaten samalla argumentaation, logiikan ja selittämisen käsitteiden keskinäisiä suhteita. Kakkuri-Knuutila aloittaa arki ajattelusta ja etenee tieteenfilosofiaan ja perusteelliseen retorisen analyysin eri tasojen esittelyyn: Argumenttien kriittinen arviointi, eli *logos*-tason arviointi, analysoi yksittäiset argumentit, argumenttien keskinäiset suhteet sekä argumenttien hyväksyttävyyden kommunikaatioyhteisössä. Psykologinen näkökulma analysoi *ethos*-keinot, joilla puhuja rakentaa suhteen yleisöönsä ja *pathos*-keinot, joilla puhuja vaikuttaa yleisön vastaanottokykyyn. Sosiaalinen näkökulma tekstiin analysoi puhetilanteen tekijöitä: puhujaa, yleisöä ja foorumia, keskinäisissä suhteissaan. Tekstin kielellinen näkökulma analysoi metaforia, dualismeja ja konnektiiveja sekä niiden vaikutusta tekstin kokonaisuuteen. Kokonaisuuden näkökulma taas analysoi yksittäisen tekstin, argumentaation ja tekstin sisällön keskinäisiä painotuksia, kielellisiä vaikutuskeinoja, sekä *logos*-, *ethos*-, *pathos*- vaikutuskeinoja kulttuurin osina ja ilmentäjinä (emt., 240).

3.4 Puheviestinnän ja vaalikeskustelujen tutkimus Suomessa

Tutkimukseni aineisto edustaa poikkeuksellista keskustelumuotoa eli televisiokeskustelua, joilla on omat sääntönsä. Televisiossa ensisijainen vastaanottaja on keskusteluun osallistumaton katsoja, ja keskustelua esitetään nimenomaisesti yleisölle (Tiittula & Nuolijärvi 2001, 584). Maailmalla television vaalikeskusteluja oli tutkittu vuosituhannen vaihteeseen mennessä paljon. Aluksi suurin osa näistä tutkimuksista keskittyi yksinomaan Yhdysvaltain presidentinvaalikamppailuihin ja ehdokkaiden kahdenkeskisiin väittelyihin. Eniten oli (ja yhä on) tutkittu sitä, millaisia vaikutuksia näiden keskusteluiden esittämisellä on äänestäjiin. Aluksi tutkimuksissa vahvistui lähinnä hypoteesi siitä, että mediaesiintymisellä on oleellinen vaikutus siihen, millainen vaikutelma ehdokkaasta muodostuu äänestäjille. Tästä muodostui perinteinen lähestymistapa vaalikeskustelujen ja poliittisten televisioesiintymisten tutkimukseen (Isotalus & Aarnio 2005, 156).

Televisiokeskustelun analyysi oli vielä vuosituhannen vaihteessa verrattain tuore ilmiö. Julkista puhumista itsessään oli ruodittu niin sosiolingvistiikan, kielenhuollon kuin pragmatiikan näkökulmista. Eniten televisiossa esitettäviä keskusteluja oli analysoitu viestintätieteissä, erityisesti Tampereen ja Jyväskylän yliopistoissa. Televisiossa esitettäviin keskusteluihin ei kuitenkaan oltu keskitytty sosiaalisina tilanteina. Vaalikeskusteluja käsitteiden tutkimusten toinen, vähemmän tutkittu suuntaus oli Suomessa ja maailmalla niiden sisällöllinen analyysi, jossa on keskitytty ohjelmien kielelliseen ja kuvalliseen sisältöön. Tämä on usein ollut puheviestinnän tarkastelua mikrotasolla (emt., 156), jolloin on tutkittu sanallista ja sanatonta viestintää (esim. Nuolijärvi & Tiittula 2000), sekä keskustelun argumentaatiota, televisiokuvausta, toimittajien käyttäytymistä tai tietyn ohjelman analyysia (Isotalus & Aarnio 2005, 156).

Merkittävää tutkimusta puheviestinnän ja vaalikeskustelujen saralla tehneiden puheviestinnän professoreiden Pekka Isotaluksen ja Eeva Aarnion mukaan nämä tutkimukset keskittyvät usein johonkin nimenomaiseen, esimerkiksi edellä lueteltuun keskustelun ominaisuuteen ja sen tarkkaan kuvaukseen, eivätkä pyri luomaan kokonaiskuvaa keskusteluista. Tutkimusta, jonka tavoitteena olisi ”kuvata vaalikeskustelujen keskeisiä elementtejä, luoda laajempaa teoreettista näkökulmaa vaalikeskustelun tarkasteluun, tai tutkimusta, joka pyrkisi ottamaan huomioon sekä vaalikeskusteluun vaikuttavat poliittiset, että vuorovaikutukselliset tekijät”, on niukasti (emt., 157). Koska ulkomaiset kuvaukset väitelyistä eivät tutkijoiden mukaan sovi yksinään suomalaisen vaalikeskustelun kuvaamiseen (emt., 159), on aiheellista tarkastella erikseen suomalaisia vaalikeskusteluja.

Isotaluksen ja Aarnion kehittämä malli (2005) valottaa televisioitujen vaalikeskustelujen merkitystä vuorovaikutustilanteena. Mallin avulla tutkijat tarkastelevat suomalaisen vaalikeskustelun piirteitä ja niiden keskinäisiä suhteita, viestinnällisiä tekijöitä ja itse vaalikeskustelua ympäröivää poliittista tilannetta. Lähestymistapaa he kutsuvat *poliittisen viestinnän näkökulmaksi*, jossa on haluttu luoda läpileikkaus suomalaisen vaalikeskustelun pääelementeistä, huomioiden sekä politiikan että viestinnän näkökulmat. Tutkijoiden tavoitteena on ollut luoda kehys, jota voi käyttää nimenomaan televisioitujen eduskunta-vaalikeskustelujen analyysissa. Tämän pohjalta he ovat erotelleet ne keskeiset elementit, joiden he kokivat vaikuttaneen tutkittujen keskustelujen kokonaiskuvaan (emt., 160). Mallin keskiössä ovat samaa ja eri mieltä oleminen. Tähän vaikuttavat keskeisesti keskustelijoiden poliittiset mielipiteet ja henkilökohtaiset suhteet. Oleellista on myös, miten

poliittista muistia osataan hyödyntää argumentoinnissa. Keskeisiä puheen muotoja ovat lisäksi menneisyys-, nykyisyys- ja tulevaisuuspuhe. Nämä kolme aikaan sidottua puheen muotoa yhdessä samaa ja eri mieltä olemisen kanssa muodostavat keskustelijan viestintätyyliin. Lisäksi puolueen poliittinen asema ja yhteiskunnallinen tilanne vaikuttavat viestintätyyliin. Mallin tavoitteena on kuvata vaalikeskustelun keskeisiä elementtejä, jotka toistuvat vaaleista toisiin keskustelun toteutustavasta riippumatta (emt., 166–167).

Myös Nuolijärven ja Tiittulan panos kielentutkimukseen puhalsi aikoinaan uusia tuulia televisiokeskusteluiden lingvistik-sosiologiseen tutkimukseen ja nosti ”uudella tavalla esiin televisiopuhumisen tutkimisen moninaisuuden ja vaativuuden” (Nuolijärvi & Tiittula 1995, 16; 2000, 9). He toteuttivat yhdessä Yleisradion kanssa kansainvälisen tutkimuksen, jonka tavoite oli analysoida keskusteluanalyysin ja diskurssianalyysin kautta suomalaisten ja saksalaisten televisiokeskustelujen vuorovaikutustilanteita (1995). Tutkimus kartoitti keskustelijoiden yksimielisyyttä, erimielisyyttä, suorutta, epäsuorutta, yhteistyöhakuisuutta, vastakkain asettumista, argumentaatiota ja toimittajien roolia keskustelussa. Tutkijoiden mukaan suomalaiset pitävät saksalaista puhetapaa aggressiivisena ja saksalaiset taas suomalaista vetäytyvänä. Esimerkiksi erimielisyys koetaan Suomessa ongelmallisemmaksi kuin Saksassa. Tällä on merkittävä yhteys konsensushakuisuuteen.

Benoitin ja Wellsin mukaan sananmukaisesti väittelyssä on kyse ensisijaisesti hyökkäämisestä ja puolustautumisesta. Väittelijän tavoitteena on saattaa vastapuoli epäedulliseen valoon sanallisen hyökkäyksen avulla. Estääkseen tämän on toisen osapuolen vuorostaan puolustauduttava (Benoit & Wells, 1996; Coleman, 2000) (Isotalus & Aarnio 2005, 157). Näiden tutkijoiden mukaan väittelyiden piirteisiin kuuluu se, että niissä on usein vähemmän osapuolia, ja vastakkaisasetelma on ilmeinen. Osapuolten vähäisyys ja selkeä vastakkaisasetelma ovat usein seurausta kaksipuoluejärjestelmästä (Isotalus & Aarnio 2005, 157). Vaaliväittelyn perustavanlaatuisiksi piirteeksi on nähty erimielisyyden ilmaukset. Väittelyä siis määrittää pääasiallisesti keskustelun muoto, ei keskustelijoiden määrä (emt., 158). Erottuakseen toisistaan, puolueiden edustajat esittävät toisistaan eriäviä mielipiteitä. Samaa mieltä oltaessa vahvistetaan yhteistyökykyisyyden ja sopuisuuden vaikutelmaa, mikä saattaa ilmentää toiveita ensisijaisen hallituskumppanin suhteen (emt., 161).

Isotaluksen mukaan meillä Suomessa kyse on kuitenkin kotikutoisemmin keskustelusta tai omien mielipiteiden yksisuuntaisesta esittelystä, ennemmin kuin varsinaisesta väittelystä sanan perinteisessä merkityksessä. Jo pelkästään suomalaisten väittelynhaluisuus on todettu alhaiseksi (emt., 159). Usein myös suomalaisissa vaalikeskusteluissa ehdokkaiden monologityyppinen puhe korostuu, ja siten vahvistaa näkemystä, että suomalaista vaalikeskustelua on vaikea kutsua väittelyksi. Toisaalta se, ettei voida puhua väittelystä, havainnollistaa sen rakenteellisen illuusion, etteivät keskustelijat sinänsä ole tulleet keskustelemaan keskenään vaan ennemminkin kertomaan näkemyksiään katsojille (emt., 164). Vuorovaikutuksen perusmuoto eroaa väittelystä, eivätkä hyökkääminen ja puolustaminen ole siten suomalaisessa vaalikeskustelussa olennaisimpia piirteitä. Keskeinen syy vaaliohjelmien keskustelemaan luonteeseen on myös Suomen monipuoluejärjestelmä, joka pakottaa puolueet toimimaan yhdessä viimeistään hallituksessa (emt., 157). Äänestäjille voivatkin usein jäädä epäselviksi puolueiden keskinäiset erot puolueiden pyrkiessä kosiskelemaan mahdollisimman suurta määrää erilaisia yleisöjä (emt., 162).

Voitaneen siis todeta, että suomalaista politiikkaa leimaa usein konfliktinhakuisuuden sijasta konsensushakuisuus. Esimerkiksi perinteiset vasemmiston ja oikeiston sekä arvoliberalien ja -konservatiivien rajat on Suomessa ylitetty hallitusta muodostettaessa. Myös EU-kriittiset ja -myönteiset puolueet ovat perinteisesti mahtuneet samaan hallitukseen (E2 Tutkimus, 2019). Kansainvälisesti vertailtuna merkittävää suomalaisen eduskunnan konsensushakuisuutta saattavat selittää vuonna 2019 julkaissut tulokset, joista ilmeni kansanedustajien koulutustaustan homogeenisyys: tutkimuksen mukaan vuosina 1987–2019 yli 80 prosentilla ministereistä on ollut akateeminen loppututkinto (e2 Tutkimus, 2019). Ainoastaan kahdeksan prosenttia heistä on ylioppilaita, neljällä prosentilla on ammatillinen koulutus, ja kaksi prosenttia on ammattikorkeakoulun käyneitä. Koulutusaloista yleisimpiä ovat valtio- ja yhteiskuntatieteet (35 prosenttia) ja oikeustieteet (14 prosenttia).

Päätän tämän suomalaisen puhetutkimukseen keskittyvän luvun toteamalla, että nopea-tempoisten, teemoiltaan poukkoilevien vaalikeskustelujen retoriikkaa on tutkittu suppeammin kuin muun kaltaista poliittisen puheen retoriikkaa, kuten parlamentaarista puhetta eduskunnassa. Isotaluksen ja Aarnion tavoitteena on malliaan hahmotellessa ollut yhdistää siihen viestinnälliset tekijät ja poliittinen tilanne sekä tarkastella näiden vaikutusta juuri suomalaisen vaalikeskustelun luonteeseen. Tutkijoiden kannustamana myös oma tutkimusaiheeni ja tutkimustavoitteeni kurottavat tähän suuntaan.

4 TUTKIMUSONGELMA, AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Tutkimusongelman hahmottelu ja rajausta

Tutkimuksen lähestymistapa on siinä mielessä poikkeuksellinen, että vaikka poliittisen puheen retoriikkaa on tarkasteltu suomalaisissa tutkimuksissa laajasti ja vaalikeskusteluista löytyy hiukan tutkimusta, suoranaista suomalaisen eduskuntavaalikeskustelujen retoriikkaa ja monenkeskisiä, suuria vaalikeskusteluja on tutkittu vielä rajallisesti. Tämän selittänee näiden tilaisuuksien vähäinen määrä kaiken muun poliittisen puheen joukossa.

Analyysin lähtöolettaamus on, että puhujat pyrkivät vahvistamaan legitimizeettiään yhdellä tai usealla tavalla. Tutkimuksessa pohditaan erityisesti *politikointiretoriikkaa*, sillä tutkimusaineistona on kilpailuhenkinen vaalikeskustelun viestintä. Tutkimuskysymyksetni ovat muotoutuneet aineiston, teorian ja metodin tarkastelun myötä, ja ovat seuraavat:

1. Millä retorisisilla keinoilla argumentteja pyrittiin vahvistamaan vaalikeskustelussa?
2. Millaiseksi vaalikeskustelun yleisösuhte muodostui, ja mitä premissejä eli esisopimuksia voitiin puhujien ja yleisön välillä havaita?

Ensimmäinen tutkimuskysymyksistäni kohdistuu laadullisesti ja määrällisesti siihen, mitä ja montako keinoa voidaan aineistosta havaita. Pohdinnan keskiössä on siis se, millaisia retorisia keinoja ja argumentaatiopositioita tutkimushenkilöt käyttävät puolustaakseen ja oikeuttaakseen näkökantojaan, eli millä tavoin tässä vaalikeskustelussa yritetään luoda hyväksyntää yleisön keskuudessa. Toisessa kysymyksessä paneudun Perelmanin teorian mukaisesti siihen, missä määrin argumentoinnin voidaan nähdä kohdistuvan universaali- tai erityisyleisöön, ja minkälaisia esisopimuksia puhujat antavat ymmärtää valitsevan aineistossa käsiteltävien teemojen ympärillä. Tutkimushenkilöitä on yhdeksän, ja he kaikki edustavat eri puolueita. Henkilöitä analysoidaan kuitenkin ensisijaisesti joukkoena eikä yksilöinä, ja tutkimuksen keskiöön nousevat yleiset havainnot aineistosta.

Tutkimus ei ole laadullinen arviointi itsessään, eikä tavoitteena ole normatiivisesti arvottaa retoriikan keinojen oikea- tai vääräoppisuutta, pohtia argumenttien todenperäisyyttä,

tai suoranaisesti arvioida tutkimushenkilöiden eettisyyttä. Materiaalin keskiössä ovat keskustelun argumentit ja keinot, joilla puheenvuorojen kautta koetetaan saada yleisö vakuuttumaan kunkin henkilön tavoitteiden merkittävyydestä. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tapaan analyysissa ei nojata ainoastaan luokitteluihin, vaan tutkimuskysymys on avoin. Varsinaista hypoteesia ei luoda etukäteen: laadullisen tutkimustradition mukaan analyysi pyrkii enemmänkin avoimeen kontekstuaalisuuteen, tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 23). Lähestyn aineistoani poikkitieteellisesti, tekemällä tasapuolisen ja systemaattisen läpileikkauksen tietyistä toistuvista rakenteista ja teemoista. Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen sanoin (2010, 22) tapa sopii erityisen hyvin juuri tutkimuksiin, joissa havaintoyksikkönä ovat toistuvat vuorovaikutuskäytänteet tai argumentaatiotavat, kuten tässä tutkimuksessa on tarkoitus.

4.2 Aineisto

Tasapuolisen ja todenperäisen tutkimuksen mahdollistamiseksi olisi tärkeää, että aineistoa tulkitaan ilman välikäsiä. Leikkaamaton taltiointi suorasta lähetyksestä mahdollistaa tutkimushenkilöiden puheiden arvioimisen ilman, että niitä on muokattu kenenkään muun toimesta. Vaikka aineiston runko noudattaakin tyypillistä haastattelun vuoropuhelua ja television ajankohtaisohjelman käsikirjoitusta, ei katsojalle enää pian sen alun jälkeen välity, että puheenvuorot olisivat muuten kuin hyvin suurpiirteisesti ennalta jaoteltuja. Kuten äskeisessä luvussa on todettu, keskustelu oli nopeatempoista ja poukkoilevaa, ja toimittajilla oli vain rajatut mahdollisuudet kontrolloida osallistujien puheenvuoroja.

Tutkimukseni aineistona toimii litteroimani versio A-Studioon televisiokeskustelusta. A-studio on Yleisradion ajankohtaisohjelma, jossa keskustellaan päivänpoliittisista asiantuntija-aiheista tai ilmiöistä. A-studiolla on perinteisesti ollut Suomessa tärkeä rooli poliittisten vaalien alla. Valitussa aineistossa yhdeksän eduskuntapuolueen puheenjohtajaa kohtasi toisessa Suuressa vaalikeskustelussa 11.4.2019 viimeistä kertaa ennen kevään eduskuntavaaleja, suorassa lähetyksessä. Tämän jälkeen keskustelu löytyi Yle Arenasta. Aineisto itsessään ei mahdollista kohdehenkilöiden retoriikan tutkimista elekielen perusteella. Ääniraita mahdollistaa analyysini retorisen näkökulman keskittymisen itse puheeseen ja kielelliseen argumentointiin. Aineisto mahdollistaa myös tarkastelun argumentaati onnistumisesta siinä suhteessa, kuinka toinen osapuoli reagoi argumentteihin.

Aineistossa esiintyivät suurten puolueiden puheenjohtajat: keskustan Juha Sipilä, vihreiden Pekka Haavisto, kokoomuksen Petteri Orpo, SDP:n Antti Rinne, perussuomalaisten Jussi Halla-aho, vasemmistoliiton Li Andersson, RKP:n Anna-Maja Henriksson, kristillisdemokraattien Sari Essayah ja sinisten Sampo Terho. Haastattelijoina olivat Yleisradion politiikan toimittajat Seija Vaaherkumpu ja Sakari Sirkkanen. Molempia keskusteluja analysoivat reaaliaikaisesti politiikan tutkija Johanna Vuorelma ja puhetaidon kouluttaja Antti Mustakallio, joiden puheenvuorot on yhtä lailla kirjattu litteraattiin. Analysoin kuitenkin ainoastaan puheenjohtajien ja tarvittaessa toimittajien puheenvuoroja.

Kaikissa televisiokeskusteluissa – mukaan lukien monenkeskiset ajankohtaiskeskustelut – toimittajan rooli on hyvin keskeinen (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 100). Tiittula ja Nuolijärven tutkimuksen mukaan yli puolessa 32:sta yhteiskunnallisesta ja poliittisesta keskustelusta oli toimittajan ohjailu verraten voimakasta, ja vain viidessä vähäistä. Ani harvoissa toimittaja jäi taka-alalle ja antoi keskustelun kulkea omin ehdoin (emt., 101). Täysin luonnolliseksi keskusteluksi ei käyttämäni aineistoa voi luonnehtia, sillä toimittajat ohjailivat keskustelua ja jakoivat puheenvuoroja, ja heidän puheillaan ja läsnäolollaan oli kiistaton merkitys keskustelun etenemisessä. Toisaalta aineisto on silti siinä mielessä luonnollinen, etteivät tutkijan kysymykset tai paikallaolo ole vaikuttaneet tutkimustulosten muodostumiseen. Aineisto on siis olemassa tutkijasta riippumatta (Jokinen 1999, 42).

Kuunteleminen ja vastaanotto ilmenevät tavasta, jolla toimittajat reagoivat vieraiden puheisiin tai tarttuvat vastaamattomuuteen tai kiertelyyn. Haastattelija rytmittää keskustelua ja esittää usein toistuvasti kysymyksiä; haastateltava puolestaan vastauksia näihin kysymyksiin. Haastattelija ei yleensä anna arkikeskustelun tapaan palautetta, vaan esittää sen sijaan jatkokysymyksiä. Hän ei voi esimerkiksi esittää haastateltavaa tukevia tai vastustavia ilmauksia, mutta hän voi ikään kuin asentoa vaihtaen esittää arvottavan väitteen jonkun toisen nimissä, toimia pelkästään lausuman esittäjänä, siteerata vaikkapa yleistä mielipidettä tai lehdistöä (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 81). Osan puheenvuoroista puhujat ottavat itse, mutta juontajien kiistaton tehtävä on ohjailta keskustelua tilanteeseen nähden ennalta sovitusti, vaikka heidät useimmiten esitetäänkin katsojalle neutraaleina. Ylipääntään mediahaastatteluissa katsojien näkökulma on ensisijainen: haastattelijan sijasta varsinainen vastaanottaja on kotikatsomo, ja tilanne on siten aina yhtäältä eräänlaista keskustelua, ja toisaalta sellaisen esittämistä (Tiittula & Nuolijärvi 2001, 584). Esittämisestä puhun lisää analyysin toisessa osassa, jossa käsittelen tarkemmin puhujien yleisösuhdetta.

Toimittajien tapa organisoida keskustelua voi johtaa vaalikeskustelua joko hyvántahtoiseen, rupattelevaan suuntaan tai vaihtoehtoisesti aggressiiviseen väittelyyn. Nuolijärvi ja Tiittula havainnollistavat toimittajien 80-luvulta lähtien luotsaamaa hyökkäävämpää haastattelutyylä: neutraaliudesta puhuttaessa on erotettava muodollinen asennoituminen, jonka ylläpitämiseksi vältetään oman kannan esille tuomista. Toisaalta muodollisen käyttäytymisen taakse kätkeytyvä todellinen suhtautuminen voi ilmetä aggressiivisena haastattelutapana. Toinen mahdollisuus on ohjailla keskustelua siten, että toimittaja ilmaisee selvästi oman mielipiteensä ja siten ohjailee vuorottelun kulkua (emt., 102).

Tutkimuksen aineisto koostuu yhdestä keskustelusta, joka analysoidaan alusta loppuun. *Yksittäistapaus* voi olla riittävä aineisto erityisesti silloin, kun on tarkoitus havainnollistaa jotain tuttua ilmiötä uudella tavalla. Tutkimus sisältää kuitenkin myös *vertailuasetelman* (Jokinen 1999, 242), sillä siinä esiintyviä retorisia keinoja vertaillaan toisiinsa. Tämä voidaan mieltää myös analyysin tulokseksi siten, että vertailuasetelma kehkeytyy analyysin edetessä. Analyysin rakenne on *teemoittainen kuvailu* (Hirsjärvi & Hurme 2008, 193), ja analyysiosion luokittelua voi kutsua myös *temaattiseksi*, sillä analyysi on luokiteltu tunnistettujen retoristen keinojen mukaan. Työskentelytapa analyysin parissa on tässä tapauksessa enemmän *induktiivista* kuin *abduktiivista*, sillä työ on aineistolähtöinen.

Pyrin analysoimaan aineistosta nousevia identifikaatioita ja sovittamaan niitä valmiiksi valittuun teoreettis-metodologiseen pohjaan. En siis pyri ensisijaisesti antamaan hypoteesia jollekin valmiiksi todetulle havainnolle. Valitsemaani lähestymistapaa Hirsjärvi ja Hurme kutsuvat *merkitysten tulkinnaksi*. Siinä tutkija ei tyydy pelkän näkyvässä olevan tarkasteluun, vaan pyrkii löytämään siitä ääneen lausumattomia piirteitä. Tulkinta on siis heidän mukaansa enemmän tai vähemmän spekulatiivista – tutkijalla itsellään on tutkittavaan asiaan parhaaksi näkemänsä ja valitsemansa näkökulma, jota käytetään tulkitsemiseen. Esimerkkejä merkitysten etsinnästä ovat esimerkiksi seuraavat tavat: toistuvuuden ja teemojen etsintä, sen tarkasteleminen, mitkä asiat ja ilmiöt esiintyvät yhdessä, metaforien luominen, laskeminen sekä vertailujen ja kontrastien tekeminen (emt., 136-138).

4.3 Aineiston litterointi

Kevään 2019 toinen Suuri vaalikeskustelu muistutti paikoitellen huutokilpailua, kuten poliittisten keskustelujen on toisinaan tapana. Puoluejohtajat puhuivat alituiseen toimitajien ja toistensa päälle, ja keskustelun kulku oli vilkasta. Yleinen käsitys mediassa tuntui tästä vaalikeskustelusta olevan, että puheenjohtajat tulivat ulos muodollisen asiallisista rooleistaan ja osallistuivat estottoman vilkkaasti sekä pidäkkeittä keskusteluun. Toimitaja Sakari Sirkkasen lausumat alkusanat ”On vain yksi sääntö: älkää puhuko toistenne päälle” unohtuivat keskustelun ensimmäisten minuuttien kuluessa.

Koska vaalikeskustelu oli saatavilla pelkästään video- ja ääniraitana nauhoitettuna, oli tutkimukseni kannalta yksityiskohtaisempaa tarkastelua varten mielekästä muuttaa se tekstimuotoon. Suoran lähetyksen kesto oli yhteensä 1 tunti ja 57 minuuttia. Keskustelusta litteroidun aineiston pituudeksi tuli 74 sivua, Word-dokumentin asiakirjamallin mukaisesti 12-kirjasinkokoa ja 1,5 riviväliä käyttäen. Keskustelussa oli 11 osallistujaa, joista yhdeksän oli puolueiden puheenjohtajia. Litterointi on toteutettu ääniraitaa kuunnellen ja mukaillen puhekielisesti eli sanatarkasti, sisällyttäen myös toistot, täytesanat, epäröinnit, murteet, ja mahdolliset kielelliset virheet (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138-140). Myös merkittävät naurahdukset on sisällytetty litterointiin, vaikka niitä ei epäselvissä tapauksissa lähdetty erikseen analysoimaan. Video on toiminut ääniraidan tukena päälle puhumisten selvittelyssä, mutta pääpaino on ollut kuuntelussa, ei siis eleissä. Aineistoa läpikäydessä on syytä tiedostaa, että saman- ja erimielisyydet voivat ilmentyä muun kuin puheen kautta, kuten kehon mikroeleiden ja muun elekielen avulla. Aineiston videomuoto ja suurimmaksi osaksi yhteen ihmiseen kerrallaan keskittyvä kuva ei kuitenkaan mahdollista kaikkien tarkastelun kohteena olevien henkilöiden tasapuolista analysointia. Kehollisen retoriikan tarkastelusta on siis täytynyt luopua ja keskittyä puheen retoriikkaan.

Aineistossa ei tutkita varsinaisesti kieltä tai kielen käyttöä, ja täten litterointi ei noudata suurinta mahdollista yksityiskohtaisuutta. Se ei sisällä kaikkia vuorovaikutuksen osia, intonaatioita tai muita sanattomia viestintäkeinoja kuten ilmeitä, eleitä, tai äänenpainoja, jotka tavallisesti merkattaisiin erikoismerkein. Koin sanatarkan litteroinnin tutkimuskohteen kannalta riittäväksi, ja litteraatin oikeakielisyyden varmistui usealla kuuntelukerralla. Useasti toistuvissa pätkäistyissä, tiukkaan tenttaukseen vastaavissa päälle puhumisissa argumentaation tulkinta oli haastavampaa, toisin kuin pidemmissä, puhujan vapaasti

muotoilemista puheenvuoroissa. Pekka Haaviston tentin puolivälissä lausumat painokkaat *Anna minä puhun nyt* ja *Hetkinen, jos minä puhun nyt* kuvastavat osaltaan jatkuvaa jo myönnettyjen puheenvuorojen anastamista – kuten vaaliväittelyissä usein käy.

On syytä pitää mielessä, että tekstimuotoon muunnettu puhe on jo kertaalleen tulkittu versio itse aineistosta. Ensisijainen aineisto on itse tilanteesta videoitu nauhoite. Litteraatin tehtävä on auttaa jäsentämään keskustelun puheenvuoroja, ja sen merkitys tutkimustyössä on merkittävä. Siten, useiden laadullisten tutkimusten tapaan, analyysi tehdään sen pohjalta. Tämä on perusteltua (Ruusu vuori 2010, 427), sillä isompien kokonaisuuksien hahmottaminen nauhoitettua puhetta kuuntelemalla olisi vaikeaa, ellei jopa mahdotonta.

4.4 RPA sekä Jokisen vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinot

RPA broadens our horizons as to the ‘rationalities’ on which politics is based, extending them into areas that involve the affective, the traditional, the figurative and the poetic, which require us to examine the multiple influences on styles and strategies of political argument (Finlayson 2007, 560).

Finlaysonin sanoin retorisen politiikan analyysi, ”RPA”, laajentaa käsitystämme perinteisistä tutkimustavoista ja rationaalisuudesta kohti politiikan tunnepuolta. Tämä puolestaan vaatii tutkimuksen ulottumista kohdehenkilöiden argumentaatiotapoihin ja -tyyleihin. Finlayson on artikkelissaan korostanut tulkinnan laiminlyönnin vaarallisuutta: pelkästään perinteiset tutkintatavat huomioimalla sivuutetaan helposti politiikan perimmäinen määritelmä. RPA pyrkii vastaamaan tähän tutkimustarpeeseen. Klassiset ethos, pathos ja logos ovat suuntauksen tutkimuskohteena, ja niiden avulla havainnoidaan, miten kohdehenkilön poliittinen argumentaatio pyrkii suostuttelemaan ja vakuuttelemaan vastapuolen sekä vaikuttamaan tähän. Seuraavaksi syvennyn tähän tutkimustapaan.

Jokisen (1999, 126) koostamat vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinot soveltuvat hyvin poliittisen puheen ja retorisen argumentoinnin tarkasteluun, koska ne jäsentävät puhetta monipuolisesti. Tutkimukseni tarkoitus on järjestelmällisesti jäsentää puheenvuorot osiin pohtimalla niissä esiintyviä retorisia keinoja. Esittelen seuraavaksi Jokisen määrittelemät ja listaamat vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinot, joita aion käyttää.

Sosiaalikonstruktioistinen lähtöoletus tutkimukselle on, että luottamusta nauttiva ja uskottavasti argumentoiva puhuja saa varmemmin kannatusta. Retoriset keinot voidaan karkeasti jakaa niihin, jotka keskittyvät **väitteen esittäjään**, ja niihin, jotka keskittyvät itse **esitettyyn argumenttiin** (Jokinen 1999, 132-133). Esitettyyn argumenttiin liittyminen viittaa sellaisiin retorisiin keinoihin, joilla vahvistetaan ajettavaa asiaa ja saadaan näyttämään se totuudelliselta tai muutoin kannatettavalta. Lisäksi retoriikka jakaantuu **puolustavaan ja hyökkävään** retoriikkaan. Puolustavassa retoriikassa ensisijainen tavoite on saada argumentin esittäjä näyttämään luotettavalta ja esitetty argumentti vakuuttavalta. Hyökkävällä retoriikalla taas pyritään näyttämään vastapuoli ja vastapuolen argumentti huonossa valossa (emt., 133-155).

Argumentin esittäjän luonteeseen liittyvistä retorisisista keinoista **etäännyttäminen omista intresseistä** (emt., 135) viittaa tilanteeseen, jossa pyyteettömyys ja realistisen, objektiivisen ja epäitsekään tarkkailijan rooli korostuu, esimerkiksi lisäämällä lauseeseen sana ”valitettavasti”. Keinolla pyritään hälventämään vastapuolen tunnetta siitä, että puheet johtuisivat oman edun ajamisesta. **Liittoutumisasteen säätely** (emt., 136) kuvaa puhujan liittoutumisastetta suhteessa hänen esittämäänsä kuvaukseen tai väitteeseen. **Konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistaminen** (emt., 138-139) taas viittaa argumentin vahvistamiseen niin, että usean eri tahon esitetään allekirjoittavan väitteen. Tällöin se ei enää näyttäydy henkilökohtaisena mielipiteenä, vaan asiantuntijan johtopäätöksenä. Keinoon liittyy myös esimerkiksi *me-retoriikka*, joka implikoi suuresta tukijoukosta väitteen takana, tai sanonta, kuten ”kaikkihan sen nyt tietää”. Tällainen argumentaatio pyrkii tukahduttamaan vaihtoehtoiset äänet, sillä usein on vaikeaa vastustaa näkemystä, jonka annetaan ymmärtää olevan kaikkien yhteisesti hyväksymä väite tai totuus.

Esitettyyn argumenttiin liittyviä retorisia keinoja ovat esimerkiksi **tosiasiapuhe** (emt., 140) jolla usein tarkoitetaan, että toimijoiden rooli ja vastuu asioiden kulusta syrjäytyy, ja asiat tapahtuvat ihmisille enimmäkseen ilman heidän oman toimintansa vaikutusta. Tällä keinolla pyritään siihen, että ”tosiasiat” ja muut itsestäänselvyydet hyväksyttäisiin kyseenalaistamatta. **Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vaikuttaminen** (emt., 144) taas on avuksi todentuntuisen vaikutelman luomisessa. **Numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen** (emt., 146) tarkoittaa määrällistämistä luvuilla tai prosenteilla, tai vaihtoehtoisesti sanallisia laatusanoja käyttäen. Asioiden esittäminen numeraalisesti luo hel-

posti mielikuvan selkeästä, mitattavissa olevasta yksiselitteisestä ja ristiriidattomasta tiedosta, vaikka laadullisten asioiden määrällistäminen onkin aina suhteellista. **Metaforien** (emt., 148) kautta uusi asia luodaan merkitykselliseksi vertaamalla sitä aiempaan, jo tutuksi tulleeseen asiaan. **Ääri-ilmaisut** (emt., 150) mainittiin jo määrällistämisen yhteydessä: esimerkiksi sanat ”aina” tai ”ei koskaan” ovat tehokkaita ääri-ilmaisuja ja määrällistämisiä säännönmukaistaa, oikeuttaa tai rakentaa jostain asiasta yksioikoista kuvaa.

Lisäksi Jokinen identifioi seuraavat retoriset keinot vakuuttavuuden lisäämiseksi: kolmen lista, kontrastiparin käyttö, esimerkit ja rinnastukset, toisto, mahdolliselta vasta-argumentilta suojautuminen, huumori, sarkasmi ja ironia sekä iva ja pilkka. *Kolmen lista* antaa ikään kuin riittävän näytön ja monipuolisen listauksen: asiasta on tarkoitus antaa säännönmukainen, tarkemmin harkittu kuva. Lisätehona kolmen listan yhteydessä voidaan käyttää vielä sanoja, kuten ”ja niin edelleen”, ja näin tavoitella vaikutelmaa osasta laajempaa kokonaisuutta. Tätä voidaan kutsua myös *gradaatioksi*, jolla tarkoitetaan kolmiportaisuutta. *Kontrastilla* haetaan vastakkainasettelua: oma näkökanta on ladattu positiivisilla merkityksillä, kun taas vastapuoli esitetään negatiivisesti merkityksellistettynä. *Esimerkkien ja rinnastusten* avulla voidaan esitetty argumentti tehdä helposti ymmärrettäväksi ja vastaanotettavaksi vaikkapa vertailemalla. Negatiivista konnotaatiota tavoitellessa argumentin esittäjä voi esimerkiksi verrata käsiteltävää asiaa johonkin aiempaan siihen liittyvään, todeten, että tämä on ”yhtä naurettavaa kuin” tämä toinen, aiempi asia. *Toistoa* käytetään erityisesti mainonnassa. Vasta-argumenttiin varautuminen tarkoittaa sitä, että ennakoimalla pyritään etukäteen suojaamaan oma argumentti odotetulta vastaväitteeltä, esimerkiksi mutta-sanalla. *Huumori, sarkasmi ja ironia* taas kyseenalaistaa argumentin tai sen esittäjän useimmiten vielä hyvässä hengessä (emt., 152-154), toisin kuin *iva ja pilkka*, joilla pyritään usein puhtaasti nolaamaan vastapuoli.

Lisäksi olen täydentänyt aineistostani nousevilla lisäkategorioidella Jokisen retoristen keinojen listaa seuraavilla keinoilla: **faktapuhe, arvopuhe, visiointi, puhuttelu, syytely, vähättely ja kyseenalaistaminen**. *Faktapuheen* erotan *tosiasiapuheesta* sellaisena, joka pyrkii kuvaamaan asioita periaatteessa samalla tavalla, mutta puhetta tukevat myös virallisten tietolähteiden tarjoamat tosiasiatiedot. Tosiasiapuhetta ja faktapuhetta voi esiintyä myös samassa virkkeessä. *Arvopuhe* viittaa nimensä mukaisesti arvoihin, jotka koetaan tärkeinä joko puhujalle tai jollekin toiselle osapuolelle. *Visiointi* eli *tulevaisuuspuhe* on tulevaisuuden visiointia ja sen pohtimista, miten tulevaisuudessa pitäisi toimia. *Puhuttelu*

on ”minän ja osallistujien sosiaalisten suhteiden rakentamista ja esittämistä” (esim. Nuolijärvi & Tiittula 2001, 598). Kiinnitän siis huomiota puhuttelun tapoihin, jotka voivat vaihdella hyvinkin paljon, vaikka puhujat ja tilanne pysyvät samana. Nuolijärven ja Tiittulan mukaan julkinen tilanne tarjoaakin kiinnostavan mahdollisuuden eritellä puhuttelumuotojen merkityksiä. Lopuksi nostan vielä *syyttelyn*, *vähättelyn* ja *kyseenalaistamisen* mainittaviksi retorisisiksi keinoiksi, sillä ne toistuvat vaalikeskustelun retorisisissa keinoissa niin useasti, että niille on syytä antaa omat lokeronsa analyysissa.

4.5 Tutkimuksen ontologiset ja epistemologiset haasteet

On ensisijaisen tärkeää huomioida, että aineiston tarkastelu on väistämättä tulkinnanvaraista ja tutkijariippuvaista. On siten mahdollista, että joku toinen olisi kiinnittänyt aineistossa eri asioihin huomiota. Työssä on siis riski tahattomaan subjektiivisuuteen. Ennakokäsityksiin vaikuttavat myös tieto aihepiiristä ja tutkimuksen kohteista jo ulkopuolelta ennen tutkimuksen tekoa. Tästä huolimatta intersubjektiivisuuden käsite on olennainen: jotta ylipäänsä voimme toimia, tulee olettaa, että meillä on edellytykset ymmärtää asiat samoin kuin toiset ihmiset ne ymmärtävät (Hirsjärvi & Hurme 2008, 18).

Jokisen mukaan (1999, 156) tutkijan on myös tärkeää pitää mielessä, että retoriikan analysointi saa merkityksensä vasta osana laajempaa tutkimustehtävää. Pyrin tulkitsemaan keskustelua lähestymällä sitä tasapuolisesti ja avoimesti sekä punnitsemaan tutkimuskysymykselleni tärkeitä huomioita. Havainnollistan huomioitani esimerkein. Lukijaa varten olen myös litteroinut keskustelun kokonaisuudessaan, ja litteroinnin voi halutessaan saada nähtäväksi. Näin on olemassa mahdollisuus tarkistaa tutkimushenkilöiden tarkat sanavalinnat ja keskustelun kulku. Lisäksi keskustelu on katsottavissa Yle Areenassa.

5 VAALIKESKUSTELUN RETORINEN ANALYYSI

Analyysini on kaksiosainen. Ensimmäisessä osassa esittelen ja tutkin aineistosta poimiani selontekoja, jotka toimivat lukijalle esimerkkeinä vaalikeskustelun puheista. Tämän jälkeen olen koostanut yhteenvedon näistä havainnoista ja taulukon vaalikeskustelussa esiintyneiden retoristen keinojen määrällisistä esiintymiskerroista. Analyysin toisessa osassa pohdin valitun teorian valossa aineistosta nostamiani havaintoja: millaiselle yleisölle keskustelijat suuntaavat puheensa ja millaisia esisopimuksia keskustelussa on.

Toimittajien nimikirjainlyhenteet ovat SV (Seija Vaaherkumpu) ja SS (Sakari Sirkkanen). Puheenjohtajista käytän seuraavia lyhenteitä: JS (Juha Sipilä), JH (Jussi Halla-aho), AR (Antti Rinne), PO (Petteri Orpo), LA (Li Andersson), PH (Pekka Haavisto), SE (Sari Essayah), AH (Anna-Maja Henriksson) ja ST (Sampo Terho) selventämään puheenvuoroja.

5.1 Retoristen keinojen käyttö vaalikeskustelussa

5.1.1 Selonteot

Aloitan esittelemällä ja analysoimalla litteraatista nostamiani esimerkkejä puheenvuoroista. Useissa tapauksissa puheenvuoron kokonaiskesto oli pidempi kuin ensinäkemältä ja -kuulemalta ajatteli, sillä keskeytyksiä tapahtui alituisen ja puheenvuorot jäivät katkonaisiksi. Siten huomioin lähtökohtaisesti saman henkilön keskeytetyt mutta sittemmin jatkuneet puheenvuorot yhtenä kokonaisuutena eli selontekona. Koska litteraatin pituus oli yhteensä 74 sivua, käsittelem yksittäisten lauseiden sijaan näitä selontekoja, joita olen valinnut ensimmäiseen analyysiosioon 25 kappaletta. Olen numeroinut selonteot ja asettanut kunkin puhujan nimikirjaimet puheenvuorojen eteen. Selontekojen valinta perustuu induktiivisesti siihen, mitä kustakin teemasta oli mielestäni tasapuolisesti tärkeää nostaa esiin. Selontekojen pituus vaihtelee parista virkkeestä pidempään keskusteluun. Olen kar sinut mahdollisuuksien mukaan kaikki asiaan liittymättömät epäoleelliset puheenvuorot. Puheenvuoron loppuun sijoittamani ajatusviivat kuvastavat sitä, että seuraava puhuja anasti puheenvuoron, tai että edellinen puheenvuoro jäi kesken toisen puhujan jatkaessa välittömästi edellisen jälkeen. Nämä ajatusviivat muodostuivat yleisimmäksi tavaksi lopettaa puheenvuoro aineiston litteraatissa. Sulkujen sisällä olevat kolme pistettä tarkoittavat, että olen poistanut kohdasta puhetta, joka ei ole olennaista selonteon kannalta.

Vaalikeskustelussa oli neljä pääteemaa: työllisyys, maahanmuutto, koulutus ja perheet. Olen jaksottanut analyysia keskustelussa esiintyviin eri teemoihin, ja kuhunkin uuteen teemaan siirryttäessä olen ilmoittanut sen alaotsikoin. Eri teemojen selonteot esitetään kronologisesti siinä järjestyksessä, missä keskustelu etenee. Jokaisen teeman tasapuolisen esittelyn tärkeyden perustelen sillä, että vaalikeskustelussa eri teemat olivat tärkeitä eri ihmisille. Tämä saattoi tuoda eroavaisuuksia vuorovaikutukseen eri keskustelun vaiheissa. Tarkoitus on pohtia tasapuolisesti lainauksissa esiintyvää retoriikkaa ja argumentaation keinoja. Aineiston moninkertainen lukeminen on auttanut identifioimaan aineistosta etsimiäni sekä täysin uusia retorisia keinoja.

Hallituskumppanuuden merkitys

”Kerro mitkä vaalilupaukset sinä aiot pettää –”

Aloitan tarkastelemalla vaalikeskustelun avauspuheenvuoroja. Toimittajat avasivat keskustelun haastatteleamalla silloista toimitusministeriä menneen vaalikauden saavutuksista. perussuomalaiset, kokoomus ja keskusta olivat tasaväkisiä mielipidemittauksissa, ja kilpailivat verrattain samoilla ennustustuloksilla toiseksi suurimman puolueen paikasta.

- (1) **SV:** Juha Sipilä, viimeisen gallupin perusteella, onko tämä teille ”tulos vai ulos” hallituksesta?
JS: (...) voi kattoo tyytyväisyydellä peiliin, 100 uutta työpaikkaa on syntynyt joka ikinen päivä –
SV: Onko se teille tulos vai ulos hallituksesta, puhummeko kilpaa –
JS: Nii, ee, mä sain puheenvuoron äsken?
SV: Joo, mut vastatkaa kysymykseen, olkaa ystävällinen.
JS: Joo, yhym, kyllä. Eli tuota kyllä mä uskon, että vaalipäivänä sitte ihmiset viime kädessä vastuullista politiikkaa äänestävät, ja mä uskon, että toi tulos tulee tosta vielä muuttumaan.

Keskustelun avauspuheenvuorossa Sipilä käytti vastauksessaan kaikkien tuntemaa metaforaa, jossa hän *katsoo tyytyväisyydellä peiliin* hallituskauden aikaisia saavutuksia. *100 uutta työpaikkaa* voi luokitella faktapuheeksi, jota toimittaja ei lähtenyt kyseenalaistamaan. Tämä oli Sipilältä myös yksityiskohdilla ja narratiiveilla vaikuttamista. Myös *joka ikinen* luokitellaan yhtä lailla ääri-ilmaisuksi ja sanalliseksi määrällistämiseksi, jonka avulla Sipilä kertasi hallituskauden saavutuksia. Jälkimmäisessä puheenvuorossaan hän visioi vastuullisuuden ja toiveikkuuden diskursseilla. Sipilä antoi ymmärtää keskustan politiikan olevan vastuullista, ja kehotti epäsuorasti kansalaisia äänestämään keskustaa.

Seuraavaksi toimittajat tiedustelivat puheenjohtajilta heidän toiveitaan ja suunnitelmiaan hallituskumppanuuteen ja kunkin puolueen hallitusohjelmiin liittyen. Hallituksessa olevan kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo ja ennakkosuosikki SDP:n puheenjohtaja Antti Rinne pääsivät vastaamaan toimittajan kysymykseen ensimmäisinä yhdeksiköstä.

(2) PO: (...) meille on tärkeää, että talous, työllisyys, veropolitiikan linja on vastuullinen, et velkaantumisen pidetään kurissa (...) saatiin se kuriin mistä oon ylpee, mut ku katon kollega Antin vaalilupauksii ja veropoliittist ohjelmaa joka tappais talouskasvun ja työllisyyden (...) demareiden vaalilupauksissa on kolme koria: ensimmäinen aiotaan toteuttaa, toinen ehkä toteutetaan, ja sit kolmas on kori Ö – jos Antti haluat, kerro toki lisää mitkä vaalilupaukset olette pistäny roskeen (...)

AR: Kiitoksia, Petteri, mä sanon sulle että meillä on iso arvoero, sä oot valmis rikkaitten verotusta keventämään, me ollaan valmiita laittamaan vanhusten ja ikäihmisten asiat kuntoon –

PO: Missä korissa ne nyt on siel –

AR: ...toimeentuloa halutaan parantaa, opiskelijoitten ja lapsiperheiden, tää on iso arvovalinta, teidän arvot on tosi kovot, te haluutte rikkaita suosia täs yhteiskunnassa, me halutaan auttaa suomalaisia pysymään kaikki mukana, nyt on muutoksen aika! Eriarvoisuuskehitys pitää pysäyttää!

PO: Tällä kaudella saatiin Suomeen 140 000 uutta työpaikkaa, se on parasta tasa-arvotyötä, parasta työtä sille, että me voidaan auttaa ihmisiä (...) pitää tämä maa niin hienona, kun se on nyt –

AR: Petteri hyvä. Te ootte leikannu kaikkein heikoimmassa asemassa olevilta: eläkeläisiltä, työttömiltä, opiskelijoilta, lapsiperheiltä, sit petitte vielä koulutuslupauksen, joka annettiin 2015!

PO: Kerro mitkä vaalilupaukset sinä aiot pettää –

AR: En aio pettää mitään vaalilupauksia, mut sult on näyttöä jo et on petetty jo koulutuslupaus!

Edellä oleva Orpon avauspuheenvuoro sisälsi voimakasta kritiikkiä. Orpo tukeutui luetelointiin, tarkemmin kolmen listaan eli gradaatioon, vahvistaakseen sanomaansa. Hän hyödynsi myös kontrastiparia, jossa tyytyväisyys oman puolueen järkevyyteen ja määrällisiin saavutuksiin: *140 000 uutta työpaikkaa* rinnastettiin SDP:n tyhjiin vaalilupauksiin ja kestäättömään veropoliittiseen ohjelmaan, joka Orpon mukaan *tappais talouskasvun ja työllisyyden*. Tokaisuilla *kerro toki lisää mitkä vaalilupaukset olette pistäny roskeen ja missä korissa ne nyt on* Orpo pyrki suojautumaan satiirin ja ivan avulla tulevilta Rinteen vasta-argumenteilta. Myös Orpon toistuva *kerro mitkä vaalilupaukset sinä aiot pettää* väisti Rinteen syytökset, ja pyrki siirtämään keskustelun huomion Orpon juuri kritisoi-miin SDP:n tyhjiin vaalilupauksiin ja Rinteen epäluotettavuuteen. Rinne jatkoi aineis-tossa myöhemminkin toistuvalla tosiasiapuheella: *eriarvoisuuskehitys pitää pysäyttää!* Hän myös tukeutui Orpon kaltaisesti etunimillä puhutteluun: *kiitoksia, Petteri, mä sanon sulle että meillä on iso arvoero*, ja kritisoi kontrastiparin avulla kokoomuksen arvoja: *teidän arvot on tosi kovot, te haluutte rikkaita suosia täs yhteiskunnassa*. Rinteen pääargu-mentti olikin läpi vaalikeskustelun korostaa kokoomuksen moraalittomia arvoja.

Nämä kaksi puheenjohtajaa haastoivat toisiaan vastakkainasettelun tavanomaisimmilla keinoilla, kuten kontrastiparin käytöllä, ääri-ilmaisulla, arvopuheella ja määrällistämällä. Vastakkainasettelun käytetyimpiä keinoja olivat suorat vastapuolen puhuttelut, joissa esiintyi eniten tosiasiapuhetta, arvopuhetta ja voimakkaan syy-seuraussuhteen käyttöä. Molempien puhujien ethos, eli tässä tapauksessa se, missä valossa Orpo ja Rinne esittivät itsensä, kuuluu selonteossa: molemmat puheenjohtajat korostivat hyveellisyyttään, koettaen tehdä itsensä uskottavammiksi ja voittaakseen äänestäjät puolelleen. Argumentointi ja kritiikki olivat syyllistävän sävyisiä puolin ja toisin. Tällä korostettiin katsojille vastapuolen vastuuttomuutta. Orpon ja Rinteen tavoite selonteossa on yhteinen, mutta heidän keinovalikoimansa sen saavuttamiseksi poikkesivat merkittävästi toisistaan.

Seuraavaksi toimittajat tiedustelivat Jussi Halla-aholta perussuomalaisten hallituskypsyyttä ja kompromissikykyä. Toimittajan kuvailema ”perussuomalaisten kyseenalaistettu ihmiskäsitys” oli ennen vaalikeskustelua herättänyt muissa puolueissa nihkeää suhtautumista ajatukseen hallitusyhteistyöstä perussuomalaisten kanssa. Perussuomalaiset olivat tähän mennessä kivunneet mielipidemittauksissa kakkospaikalle 16,3 prosenttiyksikön kannatuksella. Halla-aho sanoi perussuomalaisiin kohdistuvan muiden puolueiden suunnalta kahta keskenään ristiriitaista painetta. Halla-aho kritisoi sitä, kuinka perussuomalaisten pitäisi yhtäältä olla vastuullisia ja haluta hallitukseen, mutta kuinka muut puolueet kuitenkin samaan aikaan irtisanoutuvat etukäteen hallitusyhteistyön mahdollisuudesta.

(3) **SV:** (...) kättä ylös, kenelle ei kelpaa perussuomalaisten hallituskumppanuus.

JS: Kaikki nostaa, heh.

SS & SV: Viisi kättä nousee (...) Aika paljon käsiä nousee.

(kaikki puhuvat yhtä aikaa) (...)

AR: (...) jos SDP:stä tulee hallitustunnustelija, kaikille puolueille lähetetään samat kysymykset –

SV: Nostitte kuitenkin kätenne ylös, että perussuomalaisten kanssa ette mahdu hallitukseen (...)

LA: (...) perussuomalaisethan ovat olleet mukana tekemässä sitä eriarvoistavaa, oikeistolaista leikkauspolitiikkaa, jonka seurauksena lähes 40 000 ihmistä tiputettiin köyhyysrajan alapuolelle. Ku sen yhdistää kantaan, jossa halutaan lopettaa kaikki humanitaarinen maahanmuutto Suomeen – käytännössä selkosuomeks tarkoittaa, ettei haluta lainkaan auttaa hädässä olevia ihmisiä –

JH: Ei pidä paikkaansa –

LA: (...) ni näen hyvin epätodennäköisenä, et meillä olisi mahdollisuus löytää yhteistä säveltä.

AH: (...) perussuomalaisten arvopohja on erittäin vaikeasti soposoinnussa RKP:n arvopohjan kanssa (...) ihmisarvo on jakamaton, ja me emme lähde jakamaan niihin, jotka kelpaavat Suomeen ja niihin, jotka eivät (...) ja kyllä, ei ehtiny edes lamput sammua vaalihuoneistoissa ennen, kun ruvettiin koulutusleikkauksiin, ja ette pitäneet siitä koulutuslupauksesta myöskään kiinni.

LA: Ei yhdestäkään vaalilupauksesta.

Edellä oleva selonteko kuvaa alkuasetelmassa vallinneita erimielisyyksiä perussuomalaisten ja muiden puolueiden välillä. Selonteon alussa Rinne hyödynsi liittoutumisasteen säätelyä toimittajan kysyessä hallitusyhteistyön mahdollisuudesta. Samalla hän etäännytti kausaliteettia, eli syy-seuraussuhdetta käyttämällä itsensä ja puolueensa hallituskumppanin valinnasta, perustellen tämän toimintatavan jo ennalta tehdyllä sopimuksella. Lähes kukaan puolueista ei ilmaissut haluavansa tehdä hallitusyhteistyötä perussuomalaisten kanssa, mutta siinä missä Rinne ilmaisi sen vähätellen asian merkitystä, Andersson hyödynsi aineiston avauspuheenvuorossaan suurempia ja voimakkaampia erimielisyyden ilmauksia. Yksityiskohtien ja faktojen lisäksi Andersson käytti ääri-ilmaisuja ja voimakasta vastakkainasettelua: *tarkoittaa, ettei haluta lainkaan auttaa hädässä olevia ihmisiä*. Henriksson taas perusti argumenttinsa vahvasti arvopuheelle: RKP:n arvopohja, jossa *jokaisen ihmisen ihmisarvo on jakamaton* luo vastakkainasettelun, jonka toinen vaihtoehto jää nimeämättä ilmaan leijumaan. Lopuksi Henriksson ja Andersson nostivat esiin paheksutut koulutusleikkaukset, joista *yhdestäkään* ei pidetty kiinni. Puheenvuorossa esiintyivät samanaikaisesti ääri-ilmaisu, määrällistäminen, faktapuhe ja yhteinen jaettu narratiivi.

Seuraava selonteko jatkaa havainnollistamalla asetelmaa, joka syntyi perussuomalaisten ja muiden välille. Halla-ahon aktiivisimmat haastajat olivat oppositiopuolueet, mutta myös Sampo Terho profiloitui suorasanaisena. Hän pyrki ikään kuin paljastamaan ja havainnollistamaan entisenä perussuomalaisena ja sisäpiiriläisenä Halla-ahon taktiikan. Haavisto puhuttelee eksplisiittisesti Halla-ahoa, kun taas Halla-aho kommentoi yleistäen.

- (4) **PH:** Teidän puolueenne on ottanut linjan, että ihmisiä ei auteta täällä, eikä kriisien lähtömaissa –
JH: Nää ei oikeestaan nyt liity toisiinsa –
PH: (...) pitkällä, esim. kymmenen vuoden aikavälillä, maahanmuuttajien työllisyys kasvaa –
JH: Afrikasta ja Lähi-idän maahanmuuttajien mediaanitulot eivät nouse 20 vuodessakaan –
ST: Krrhm, entisenä perussuomalaisena tiedän hyvin, että Halla-aholle tämä keskustelu ei suinkaan oo kiusallinen, vaan tämä on aina se mihin mekin pyrimme aikoinaan: täällä keskustelemme joukolla siitä, ikään kuin suuri syy pelätä heidän vaalivoittoaan niinku uhkais joku suuri muutos tai olis jotenkin syytä huolestua. Meidän ei oo suinkaan syytä nyt demonisoida eikä hyljeksiä mitään hallituspuoluetta etukäteen (...) mitä enemmän tässä kauhistellaan, sitä enemmän syntyy sellainen käsitys, et he ovat jotenkin vaihtoehto meille kaikille muille, ja juuri sitä he toivovat!
SV: En ole varma kuka meistä pelkää perussuomalaisia, emme ainakaan me (...)

Haaviston avauspuheenvuoron jälkeen Haavisto ja Halla-aho käyttivät molemmat väitteilyssään faktapuhetta ja tosiasiapuhetta omien väitteidensä tueksi. Halla-aho suojautui vasta-argumentilta vähättelyllä ja antoi ymmärtää Haaviston kertoman asian hänen puolueestaan epäolennaiseksi. Huomionarvoista on, ettei hän kuitenkaan kumonnut väitettä

siitä, että perussuomalaiset olisi kieltäytynyt humanitaarisen avun tarjoamisesta. Halla-aho korosti ainoastaan faktojaan, joilla hän pyrki vakuuttamaan tosiasiapuheen avulla.

Terhon puheenvuorossa yhdistyi kokemusperäisyys, liittoutumisasteen säätely ja narratiivi menneisyydestä puolueessa: *mitä enemmän tässä kauhistellaan, sitä enemmän syntyy käsitys, että he ovat vaihtoehto meille kaikille* oli samalla metatason viittaus keskustelijoiden itse konstruoimaan keskustelun kehykseen. Lisäksi huomioitavaa on toimittajan epäileväisyys: *tämä on kyllä teidän tulkintanne*, sekä yhden osanottajan toiseuttaminen, eli perussuomalaisten etäännyttäminen muista: *en ole varma kuka meistä pelkää perussuomalaisia, emme ainakaan me*. Lause vahvistaa Terhon esiin tuomaa havaintoa: perussuomalaisten retoriikkaan on kuulunut vastakkainasettelun rakentaminen ja vahvistaminen suomalaisessa yhteiskunnassa ja puoluepoliittisessa järjestelmässä. Epäluottamuksen on voitu vuosien varrella aistia liittyneen myös yhteiskunnallisiin instituutioihin.

Tunnistin keskustelun kulun ja retoriikan ensimmäisessä osiossa vastakkainasetteleväksi. Puheenjohtajat pyrkivät erottautumaan toisistaan kontrastiparin käytöllä, ääri-ilmaisulla, arvopuheella ja määrällistämällä. Vastakkainasettelua tukivat haastamiset oikeina pidettyjen arvojen, tosiasiapuheen ja syy-seuraussuhteen pohjalta.

Ulkosuhteet

”Ei se brexit huutamalla parane.”

Alkupuheenvuoroista siirryttiin ulkopolitiikkaan. Suomen EU-puheenjohtajuuskausi oli alkamassa tilanteessa, jossa komissio oli toimittajan mukaan ”rampa ankka”. Entistä pääministeriä Sipilää toimittaja tituleerasi kokemusasiantuntijaksi, ja kysyi tältä, minkälainen taakka brexististä ja sen seurauksista olisi tulossa Suomen puheenjohtajuuskaudelle.

- (5) **JS:** (...) toivotaan, että Britannia löytää yhdessä opposition kanssa nykyhallitussopimuksen, että sopimuksella hallitusti eroon EU:sta (...) uskon, että he pyrkivät siihen että se ero tapahtuu ennen Suomen puheenjohtajuuskautta (...) sillä tavalla siitä itse, itse, öö eroista ei aiheudu taakkaa, sit ruvetaan neuvottelemaan uutta suhdetta, äärimmäisen tärkeä neuvottelu ja Suomen puheenjohtajuuskausi on äärettömän tärkeä (...) Theresa Mayn kans keskusteltiin että he pitävät turvallisuusyhteistyötä äärimmäisen tärkeänä, eli paljon tärkeitä asioita kaupan lisäksi, öö, myös muita asioita.

Ulkopoliittisiin teemoihin päästäessä keskustelu kääntyi vahvemmin tulevaisuuspuheeseen. Sekä toiveikkouden että optimismin diskurssit siivittivät Sipilän puhetta: *sopimuksella hallitusti eroon EU:sta*. Huomionarvoista on, miten monta täytesanaa puheenvuoro sisältää: *sillä tavalla siitä itse, itse, öö* kertoo epäroinnista tai hyväksynnän hakemisesta, samalla kun ääri-ilmaisu *äärimmäisen, äärettömän tärkeä* on perinteisintä vakuuttelevaa retoriikkaa yhdessä asiantuntijan lausunnolla vahvistamisen ja kokemusperäisen narratiivin kanssa: *Theresa Mayn kans keskusteltiin*. Britannia esitetään Sipilän puheessa kiistatoman suurena sotilasmahtina ja Suomen ulkopoliittinen suhde Britanniaan vaihtoehdotoman merkittävänä. Tämän vahvistaa liittoutumisasteen säätely ja asiantuntijalausunto; onhan Sipilä itse keskustellut asiasta henkilökohtaisesti Britannian pääministerin kanssa.

Seuraavaksi Rinteeltä kysyttiin turvallisuuspolitiikasta: siitä miten Britannian lähtö vaikuttaisi turvallisuuspoliittisesti Suomeen ja miten hän mahdollisesti tulevana pääministerinä brexit-neuvotteluissa määrittäisi uudestaan suhdetta Britannian tai EU:n kanssa.

- (6) **AR:** Euroopan sotilaspoliittiselle yhteistyölle tää synnyttää aukon, mut meilhän on esimerkiks Suomen ja Britannian yhteinen puolustusyhteistyösopimus (...) eli ei vaikuta meihin mitenkään –
PO & JS: Vaikuttaa, se vaikuttaa paljonkin –
AR: Mielelläni kuuntelen, miten vaikuttaa. Me –
PO: Jos Britannia lähtee ulos EU:sta niin suurena sotilasmahtina se kyllä vaikuttaa (...) pitää huolehtii kahdenvälisestä yhteistyöstä, tehdä enemmän pysyvän rakenteellisen puolustuksen eteen –
AR: Mehän ollaan huolehdittu siitä (...) mut niin tapahtuu ilman muuta, on tapahtumassa –
PO: Ilman muuta, mutta siis totesin vaan että kyllä sen täytyy vaikuttaa, sen täytyy näkyä –
SV: Mikä se muutos on?
AR: No sitä mäkin nyt kysyn tässä –
JS: Isoin muutos on siinä, että, että britit oli, oli meille äärimmäisen tärkeä tukikumppani siinä puolustusyhteistyössä – Suomen pitää ottaa paljon isompi rooli nyt siellä sen takia, iso muutos –
AR: (...) mut mitä tää muuttaa tilannetta, ku Suomen on pitäny olla tähänkin asti aktiivinen!
JS: Onhan se valtava muutos, kun meiltä lähtee sellanen tukipilari, samanmielinen kumppani –
AR: Sitähän mä kuvasin juuri äsken, mut että sotilaspolitiikassa ei hirveen isoo muutosta – (...) (kaikki puhuvat yhtä aikaa)
JS: Meneeks tää näin nyt, vai puhutaanko vuorotellen?
ST & AH: Ei se brexit huutamalla parane (...) Melkein kun brittien parlamentissa, tämä!

Edellä olevassa selonteossa Rinne oli sitä mieltä, ettei Suomella ole syytä muuttaa ulkopoliittista linjaansa brexitin myötä. *Mielelläni kuuntelen, miten vaikuttaa* kuului Rinteen hapan tokaisu Sipilälle, joka korosti sekä kahdenvälisen suhteiden tärkeyttä, että Suomen välitöntä tarvetta kasvattaa rooliaan EU:ssa. Sipilän lausuma paatoksellinen metafora *tukipilari* visioi dramaattisesti Suomen heikentyvää asemaa tulevaisuuden EU:ssa saman-

mielisen liittolaisen lähdeyttä. Rinne profiloitui ulkopoliitikasta keskusteltaessa vastaranan kiiskenä, mutta kuten aiemmassa Orpon ja Rinteen väittelyssä, molemmat osapuolet käyttivät keinoiltaan yhtenäistä tosiasiapuheretoriikkaa. Terhon lennokka huudahdus *ei se brexit huutamalla parane* ja Henrikssonin ajankohtainen vertaus Britannian tyypillisestä parlamentaarisesta puheesta taas lähestyivät molemmat tilannetta sarkasmin kautta.

Seuraavaksi keskusteltiin vielä Rinteen Nato-lausunnosta. Rinne oli antanut ymmärtää epäilevänsä Suomen mahdollisuutta päästä Natoon, mikäli jäsenyyttä haettaisiin. Muut puheenjohtajat kritisoivat Rinteen antaman lausunnon vaarantavan Suomen asemaa.

- (7) **JS:** Jos pääministerinä olisit tuon lausunnon (...) ni aikamoinen kohahdus olis maailmalla tullu, jos toteat, että Suomi ei ehkä kelpaakaan. Silloin me pienennetään itse sitä liikkumavaraa, et täytyy olla tarkkana pääministerin näissä lausunnoissa, että toivottavasti et sitä tarkoittanut (...)
- AR:** Jos miettii 2011 hallitusta, jossa kokoomus oli pääministeripuolue ja todettiin, ettei missään tapauksessa haeta jäsenyyttä hallituskaudella, ni eikö tää ollu huomattavasti isompi lukko?
- PO:** Se, että siihen 2011 hallitusohjelmaan kirjattiin näin, ni siihen vaikutti erittäin paljon sosiaalidemokraatit – aina presidenttiä myöten – ja se et meillä on nyt ollu hyvä kirjaus, että meillä on Nato-optio mistä me ollaan ollu yksimielisiä... vieläkään, et siis, ymmärrä että se sinun lausuntosi jossa kyseenalaistat meidän kyvykkyyden päästä Natoon, se aiheutti nyt jo maailmalla kohahduksen, ja se heikensi meidän meidän uskottavuutta hakea Nato-jäsenyyttä, ja se oli virhe!
- ST:** Tääl on varmasti melko yhtenevä näkemys siitä, mikä Suomen Nato-optio on (...) tärkeintä on kansallinen puolustus: ollaan Natossa tai ei, tehdään eurooppalaista yhteistyötä tai ei, sitä pitää ylläpitää (...) kukaan muu ei meitä kuitenkaan sitten hädän hetkellä voi pelastaa, kun me itse.

Edellä oleva Rinteen lausunto tuomittiin ankaraksi virheeksi, ja se herätti kiivasta sananvaihtoa Sipilän, Orpon ja Rinteen välillä. Kyseenalaistamista ja syyttelyä: *vieläkään, et siis, ymmärrä että (...) se oli virhe!* säestivät faktapuhe, luettelointi, esimerkit ja rinnastukset, määrällistäminen, visiointi ja kausaliteetti. Sekä Sipilä että Orpo antoivat ymmärtää kyvykkyytensä tuomita tämä Rinteen hairahdus. Terho puolestaan, tosiasiapuhetta ja tulevaisuuspuhetta käyttämällä, arvotti korkealle Suomen kansallisen puolustuksen tärkeyden, mahdollisista sotilaallisista liittoumista tai puolustusyhteistyöstä riippumatta.

Tunnistin faktapuheen ja tosiasiapuheen hallinneen ulkopoliitiikan keskustelua: aiheesta argumentoitiin faktoilla ja kausaliteetilla, ja keskustelu kääntyi vahvemmin tulevaisuuspuheeseen. Tiettyjä päätöksiä tulisi tehdä, jotta päädyttäisiin Suomen kannalta toivottuun tulokseen. Erityisesti entisen pääministerin puhe oli perinteisintä vakuuttelevaa retoriikkaa, mutta epärointi kertoi myös hyväksynnän hakemisesta. Keskustelusta välittyi kuitenkin myös huumori, kun puoluejohtajat intoutuivat astumaan keskustelun kehyksestä ulos ja kommentoimaan sarkastisesti niin puhujia kuin puheenvuorojen kulkuja ja sävyjä.

Työllisyys ja työttömyys

”Mut ku virkamiehet sanoo, ettei siit oo mitään hyötyy.”

Työllisyyden parantaminen oli vaalien ensisijainen teema, ja kaikki puolueet olivat ilmoittaneet tavoitteekseen työllisyysasteelle vähintään 75 prosenttia. Samaan aikaan kuitenkin Suomen talouskasvu oli ennusteiden mukaan hidastumassa. Toimittajien mukaan uusia työllisiä pitäisi löytyä noin 70 000, jotta kunnianhimoinen 75 prosentin työllisyys-tavoite täytyisi. Työllisyyden ja eritoten työttömyyden sudenkuopat aiheuttivat keskustelua, johon erityisesti oppositiopuolueilla oli ehdottaa seuraavia määrätietoisia toimia:

- (8) **SE:** (...) jos henkilö saa vaikka toimeentulotukea tai asumistukea, kenties työttömyysturvaa, se on sellainen Bermudan kolmio että sieltä on vaikea löytää ulos. Tarvitaan sosiaaliturvauudistus (...) myös palkkatukiudistus, jolloin pystytään auttamaan osatyökykyisiä, vammaisia (...)
- LA:** (...) perhevapaaudistus jotta työ ja perhe-elämän yhteensovittaminen helpottuis, työelämään siirtyminen vaikka osa-aikaisesti pitkäaikaistyöttömien joukosta, panostuksia palkkatukeen ja osaamiseen jotta päästään eroon tempputyöllistämiskeinoista joissa ihmiset laitetaan työskentelemään yhdeksän euron päiväkorvauksella (...) tarvitaan suurta suunnanmuutosta siihen politiikkaan, mitä tää hallitus on kokoomusministereiden johdolla harjoittanut.
- AH:** (...) on paljon yrityksiä, joissa on huutava pula työvoimasta. Samalla on työttömiä, ja nämähän eivät kohtaa. Sen takia pitää panostaa jatkuvaan oppimiseen, että ihmiset kouluttautuvat uudelleen, ja työhyvinvointiin, että ihmiset eivät joudu eläkkeelle liian aikaisin.
- PH:** Haastan Halla-ahoa siinä, että pidetään suomalainen teollisuus täällä toimintakykyisenä. Minunkin mielestäni, mutta miten: satsataan ekologiseen rakennemuutokseen ja että suomalainen osaaminen olisi maailman parasta ilmastonmuutoksen torjunnassa, ympäristökysymyksissä – sitä suomalaisyritykset osaavat. Tarvitaan ensin työpaikat, siitä olen samaa mieltä esitettyjen kanssa.

Aineiston neljänneksi suosituin retorinen keino faktapuheen, tosiasiapuheen ja visioinnin jälkeen oli kausaliiteetti eli syy-seuraussuhteen hyödyntäminen perusteluissa. Edellä olevat puheenvuorot oppositiosta peräänkuuluttivat juuri tähän kausaliiteettiin perustuvia realiteettiperusteisia uudistuksia ja panostuksia: tietyillä toimilla mahdollistettaisiin tietyt ratkaisut. Puheenjohtajat elävöittivät puhettaan metaforilla, mutta nämä metaforat olivat sävyllään kielteisiä: kannustinloukkua luonnehdittiin *Bermudan kolmioksi*, oikeistohallituksen implikoitiin sallineen *tempputyöllistämiskeinot*, ja työvoimasta oli Suomessa *huutava pula*. Näillä uhkakuvilla puheenjohtajat pyrkivät kansantajuistamaan epäkohtia.

Siinä missä Essayah kritisoi kannustinloukkua, Andersson nosti esiin sukupuolten kokeemat eriarvoisuudet työmarkkinoilla ja menneen hallituksen sallimat vastuuttomat työllisyyskeinot, Henriksson vaati panostuksia jatkuvaan oppimiseen ja työhyvinvointiin, ja

Haavisto toi esiin tärkeyden työpaikkojen kohdentamisesta oikeille aloille. Silti näitä puheenvuoroja yhdistivät yhtä lailla keskustelussa selkeimmin esitetyt suunnitelmat siitä, mitä tulevaisuudessa pitäisi tehdä epäkohtien korjaamiseksi. Eritoten Haaviston puheenvuorossa kuului usko suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuteen.

SDP:n visioimat työllisyyskeinot herättivät hilpeyttä ja ärsytystä muissa puolueissa. Rinne ehdotti työllisyysseteleillä toimivia välityömarkkinoita. Sipilä oli etukäteen kritisoinut SDP:tä Ylen yksilötentissä vaillinaisista työllisyysasteen parantamishdotuksista.

- (9) **SV:** (...) niinhän on, ettei edellinen hallitus väsy työllisyysaavutuksiaan kehuaan, se on aivan varma – mutta Juha Sipilä on sanonut, ettei SDP ole esittänyt yhtään työllisyyttä lisäävää keinoa.
JS: Nyt kuullaan.
(nauria) (...)
JS: Ei nuilla keinoilla valitettavasti, niinku ei viime kaudellakaan, saatu työllisyyttä nousemaan.
AR: Mun mielestä sä oot ihan väärässä nyt.
JS: Mää kerron esimerkin. Me tehtiin viime kaudella tutkimus: yli 60 000 työpaikkaa ois syntynyt enemmän, jos oltais saatu sinne tekijät, eli se 70 000 on aika lähellä jo. Tekijät puuttuu (...)
LA & AH: Te ootte leikannu niitä (...) Miksi te leikkasitte sitä?
JS: (...) tarvitaan isoja keinoja. Tällä kaudella tehtiin 80 erilaista toimenpidettä, suurimpaa osaa Antti sinun puolueesi vastusti tuolla eduskunnassa –
AR: Juha, Juha! Meiän tavoitteena on yleissitovat työehtosopimukset, joilla mennään eteenpäin.
JS: No niinhä ne on nytki.
AR: ...reilu työelämä, eikä semmonen keppipolitiikka, niinku sinun johdolla hallitus on tehny.

Toimittajan esittämä viittaus itseään pönkittävään hallitukseen ei pysäyttänyt Sipilää, jonka huumorin sävyttämä ja vähättelevä suhtautuminen vaillinaiseksi syyttämiinsä SDP:n työllisyyskeinoihin tuli selväksi: ivaileva *nyt kuullaan* oli kohdistettu Rinteelle. SDP:n keinojen kertauksen jälkeen Sipilä etäännytti esittämänsä vastalauseen omista intresseistään: *valitettavasti* pyrki suojaamaan häntä vasta-argumenteilta. Sipilä rinnasti luotsaamansa hallituksen työllisyyskeinojen epäonnistumisen liittyvän muuhun kuin hänen hallituksensa toimiin. Tähän Rinne hyökkäsi takaisin syyllistämällä, mutta suojausi kuitenkin näkökantaansa: sanavalinta *mun mielestä* pehmensi aavistuksen kuumentunutta keskustelun käännettä. Sipilä vakuutteli tosiasiapuheella ja määrällistämällä sekä visioi rönsyilevästi, kun Andersson ja Henriksson muistuttivat jälleen koulutusleikkauksista.

Rinne, Sipilä ja Orpo puhuttelivat toisiaan etunimillä, mikä muokkasi vuoropuhelua tavallisemmaksi, kiihkeämmäksi ja viihteellisemmäksi. Samalla *tolle Juhalle* -puhuttelu implikoi Rinteen kärsimättömyydestä Sipilää kohtaan: toi-persoonapronominilla viita-

taan usein henkilöön, joka ei ole paikalla kuulemassa tai aktiivisesti kuuntelemassa keskustelua. *Reilun työelämän ja keppipolitiikan* vastakkainasettelu implikoi Rinteen pitävän menneen kokoomushallituksen työllisyystoimia arveluttavina. Dialogi sisälsi voimakasta syyttelyä ja kyseenalaistamista, sillä SDP oli Sipilän mielestä järjestelmällisesti vastustanut yhteisinä miellettyjä pelisääntöjä. Muusta aineistosta poiketen suurimmassa osassa näistä lopun puheenvuoroista esiintyi vastapuolen suoraa puhuttelua. Vaikka puheenjohtajat eittämättä tunsivat toisensa keskusteluhetkellä hyvin, oli puhuttelussa suuria eroja. Kiihkeään, toisinaan harkitsemattomaan puhetyyliin voitaneen tämän aineiston perusteella yhdistää myös toistuvat etunimellä puhuttelut, kun taas toisessa ääripäässä olivat verkkaiset, pitkät pohdinnat, jossa vastapuoli esitettiin kaukaisena tai passiivimuodossa, tekijää häivyttäen. Seuraavassa selonteossa puhutellaan vastapuolta molemmilla tavoilla.

(10) LA: Must on hienoa, että myöskin oikealla laidalla nyt tän hallituskauden jälkeen, kun te leikkasitte osaamisesta ja koulutuksesta lähes miljardin, ni nyt nää puhuu osaamispanostuksista (...)

PO: Niinhän me tehdään.

LA: ...mutta: kokoomuksen vaaliohjelmassa ei ole yhtäkään toimenpidettä, jolle löytyisi rahoituslähde! keskusta taas on luvannut miljardin panostuksia osaamiseen ja perusturvaan, ja rakentanu sen kokonaan työllisyysasteen parantumisen varaan tilanteessa, jossa ennusteet kertovat, että se ei ilman näitä lisäpanostuksia tule kasvamaan (...) mielestäni vastuullisia puolueita ovat ne, jotka esittävät panostuksia palkkatuetuun työhön ja kertovat, mistä saadaan rahat näihin uudistuksiin, ettei käy ens vaalikaudella kuten nyt: annoitte koulutuslupauksen ja leikkasitte!

PO: Meil on viidenkymmenen viiden miljardin budjetti, on paljon työllisyysmäärärahoja (...)

LA: Rahat puuttuu!

JS: (...) työllisyys on parasta lääkettä eriarvoistumiseen. Nuorten syrjäytyminen on kääntynyt laskuun, koska nuorisotyöttömyys on pienentynyt, nuorilla on nyt toivoa siitä, että sitä työtä on –

LA: Juha. 40 000 ihmistä Suomessa tippu köyhyysrajan alapuolelle, johtuen leikkauksista (...)

JS: Nyt on talouden pohja kunnossa ja me pystytään panemaan perusturvaa kuntoon –

LA: Talouden pohja oli kunnossa jo pari vuotta sitten, silti sosiaaliturvaleikkaukset jatkettiin –

ST & JS & PO: Ei, ei ollu, ei ollu!

Edellä oleva selonteko havainnollistaa, kuinka oppositiosta kritisoitiin Anderssonin johdolla toistuvasti ja voimakkaasti hallituksen kuluneen kauden toimia. *Must on hienoa* -aloitus oli Anderssonin sarkastinen avaus kokoomuksen ja keskustan hyvesignaalointiin. Orpo tuki sarkastista vasta-argumenttiaan *niinhän me tehdään* myöhemmin määrällistämällä ja esimerkeillä, mutta puhe osaamispanostuksista ei vakuuttanut Anderssonia. Hänen konkreettinen ja realiteetteihin perustuva faktapuheensa siitä, miten hallitus oli antanut tyhjiä lupauksia työllisyyden parantamiseksi, sai lisäpuhtia *rahat puuttuu!* -huudahduslauseesta. Tämä konkretisoi kansakeskustelijoille ja yleisölle sen, mitä mieltä An-

dersson ja hänen puolueensa olivat menneen hallituskauden tyhjästä lupauksista. Anderssonin retoriikka perustuikin tässä paljolti hallituspuolueiden syyllistämiseen ja toisenlaisten puolueiden vastuullisuuden korostamiseen, eli kontrastiin ja vastakkainasetteluun.

Tämän jälkeen toimitusministeri kiirehti visioimaan työllisyysmäärärahoista ja -toimista sekä siitä, kuinka ne metaforallisesti ovat *parasta lääkettä eriarvoistumiskehitykseen*. Sipilä ja Orpo korostivat tosiasiapuheella talouden pohjan kuntoon laittamisen tärkeyttä. Hallituksen ja opposition väittely sosiaaliturvaleikkausten ja aktiivimallin välttämättömyydestä olivatkin keskustelun kiivainta antia, jossa pienemmät puolueet eivät edes saaneet suunvuoroa. Keskustelussa oli kaksi eri näkökantaa, joiden molempien perusteluissa korostuivat yhtä lailla tosiasiapuhe, faktapuhe ja syy-seuraussuhde. Esimerkiksi kokoomus esitettiin Orpon puheessa pitkäjänteisesti työskentelevänä ja vastuullisena puolueena, joka tekee kaikkensa yrittäjien ja talouskasvun eteen – vaikka muun kustannuksella.

Työmarkkinoiden jäykkyyden esiteltiin keskustelussa ja laajemminkin olevan näennäinen este työllisyydelle. Toimittajia kiinnosti se, mistä yrityksissä pitäisi voida sopia nykyistä laajemmin paikallisesti. Yhtenevää näkemystä ei löytynyt 70–80 prosentin työllisyysasteeseen pyrkimisestä ja sitä edellyttävästä paikallisesta sopimisesta.

- (11) **AH:** (...) kun on tarvetta siihen, että ihmiset tekevät vähän enemmän työtä, niin sovitaan siitä –
AR: Siis ilman ylityökorvauksia?
AH: No ky... ei ilman ylityökorvauksia, mutta –
AR: Mistä sovitaan?
AH: Että tehdään vähän enemmän työtä kuin muuten, sitten joskus vähän vähemmän, tämmöstä.

Rinne pääsi kyselemään Henrikssonilta RKP:n työllisyys ehdotuksista. Rinteen vastaargumentit implikoivat, miten Henriksson ehdotti hänen mielestään epäjohdonmukaisia keinoja parantaa työllisyyttä. Henrikssonin käyttämä *vähän enemmän työtä* -termi näyttäytyi tässä yhteydessä hieman epämääräisenä käsitteenä, ja se jäi Rinteen tarkentavasta kysymyksestä huolimatta tarkemmin määrittämättä, kun keskustelu siirtyi jo eteenpäin.

Seuraavaksi toimittajat tiedustelivatkin Rinteeltä, löytäisikö SDP kenties joustamisen varaa työmarkkinoille, ja mistä, sekä tarvittaisiinko siihen mahdollisesti uutta lainsäädäntöä. Rinne vaikutti väistelevän vastaamista, samalla tavalla kuin Halla-aho aiemmin.

- (12) **AR:** Siis, mä oon ihmetelly tät keskustelua jonkin verran, koska –

SV: Niin, mä kyllä esitin kysymyksen.

AR: Mä oon toistakymmentä vuotta, öö näit sopimuksii tehny, toistasataa sopimusta, ja tiedän että niissä sopimuksissa on lähes puolet määräst, keskimäärin –

SS: Nyt kuvaatte tätä prosessia, mutta mistä löytyy sitä joustamisen varaa, vai löytyykö ollenkaan?

AR: Työehtosopimuksissa on jo olemassa varaa sopia paikallisesti (...) kysymys on luottamuksesta: kun työnantajat ja palkansaajat luottaa toisiinsa, pystytään sopimaan hyvin pitkälle asioista.

SS: Mistä asioista tarkemmin? Millaisissa tilanteissa?

AR: Siis, niistä asioista mitkä siel työpaikal koetaan sopimisen arvoseks.

SS: Ni mikä se tilanne voisi olla?

AR: Tietenki ne asiat mitkä siel työpaikal koetaan sopimisen arvoseks!

Paikallinen sopiminen esitettiin epämääräisessä kontekstissa. Edellä olevassa selonteossa toimittaja esitti kolmesti saman kysymyksen, yrittäen kaivaa Rinteestä konkretiaa: tuloksetta. Rinteen retoriikka oli väistelevää: kyseenalaistaminen, kiertely, vähättely, turhautuminen ja suurpiirteisyys leimasivat vastauksia: *toistakymmentä vuotta näit sopimuksii tehny, toistasataa sopimusta, tiedän että niissä sopimuksissa on lähes puolet määräst, keskimäärin* taas edustaa liittoutumisasteen säätelyä ja sekä numeerista että ei-numeerista määrällistämistä. Myös visiointi luottamuksen diskurssista nousi *äärimmäisen tärkeäksi*.

Keskustelu alkoi rönsyillä työllisyysysteemasta puhuttaessa. Kaikilla puolueilla oli esittää keinoja, jotka vaihtelevasti teilatitiin joko riittämättöminä tai suorastaan mahdottomina toteuttaa. Syy-seuraussuhteen käyttö korostui keskustelijoiden retoriikassa. Nekin osallistujat, joilla ei ollut tarjota konkretiaa toimittajien kysymyksiin, pyrkivät vastailemaan.

Maahanmuutto ja turvapaikanhakijat

”Kyse on turvapaikkashoppailusta.”

Työperäiseen maahanmuuttoon siirryttäessä toimittajat muistuttivat aluksi keskustelijoita ja katsojia siitä, että Suomessa vallitsee työvoimapula, eikä Suomi todistetusti ole ollut kovin houkutteleva maa muualta tulevan työvoiman silmissä. Työperäisestä maahanmuutosta haastettiin ensin Halla-ahoa. Toimittaja tituleerasi puoluetta voimakkaan maahanmuuttovastaiseksi, mikä *ei tule kenellekään yllätyksenä*. Toimittajan mukaan kuitenkin perussuomalaisista jonkinlainen työperäinen maahanmuutto olisi kirjaimellisesti *ihan okei ja toivottavaa*, ja hän pyysi Halla-ahoa vielä kirkastamaan, millaista se todella olisi.

(13) **JH:** Kysymys oli itsessään äärimmäisen asenteellinen ja sisälsi virheellisiä olettamia perussuo –

SV: Mutta jos vastaisitte kuitenkin kysymykseen. Millainen työperäinen maahanmuutto on –

JH: Jos ensin oikaisen sen kysymyksen (...) sellainen, joka on julkiselle taloudelle neutraalia tai positiivista (...) esimerkiksi tämä vihreiden, keskustan ja kokoomuksen lempilapsi, ulkomaisen työvoiman saatavuusharkinnan poisto koskettaa matalapalkkaisia, usein vähän koulutettuja –
AH: Se on myös meidän lempilapsi! (...) ja eihän se niin ole.
JH: ...EU/ETA-alueen ulkopuolelta – kyllä on – asiantuntijat on jo vapautettu saatavuusharkinnasta, tai he eivät ole koskaan olleetkaan sen piirissä. Eli puhutaan halpatyövoimasta (...) me olemme esittäneet 3 000 euron tulorajaa. Jos ihminen pystyy elättämään itsensä ja ne, jotka hänen mukanaan tulevat – eihän kenelläkään ole mitään tällaista maahanmuuttoa vastaan.
SV: Eli kovapalkkaisiin töihin saa tulla maahanmuuttaja, ei mielellään matalapalkka-aloille.
JH: Me haluamme tänne ihmisiä, jotka antavat panoksensa Suomen julkiseen kassaan (...) saatavuusharkinnan kautta tulevien työllisyysaste laskee muutaman vuodessa alle kantaväestön (...)

Toimittajan luoma alkuasetelma työperäisen maahanmuuton keskustelussa oli perussuomalaiset vastaan muut puolueet. Halla-aho antoi kipakan vastakommentin toimittajan puolueellisuudesta, ja molempien kommentit toisilleen olivat kyseenalaistavia. Merkillepantavaa oli toistuva roolitus, jossa useita puheenjohtajia kyllä haastettiin, mutta eniten suurimpien puolueiden puheenjohtajia. Useamman puolueen kyseenalaisimmat mielipiteet nostettiin esille, muttei yleensä yhtä kritisoivasti. Tyypillistä vaalikeskusteluissa onkin usein provosoiva asetelma ja viittaukset puolueen menneisyyteen tai aroiksi koettuihin asioihin (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 81, 102). Halla-ahon käyttämää retoriikkaa olivat faktapohjaisiin argumentteihin pyrkivät keinot, muun muassa tosiasiapuhe, yleistäminen ja syy-seuraussuhde sekä esimerkit ja rinnastukset. *Halpatyövoima*-oikaisu oli omiaan vahvistamaan Halla-ahon esiin tuomaa epäilyttävää kuvaa näistä työperusteisista maahanmuuttajista. Herikssonin vastalauseista huolimatta Halla-aho esitti ulkomaisen työvoiman saatavuusharkinnan poistoa kohdistettavaksi ainoastaan yleisesti epämieluisimpana koettujen työntekijöiden segmenttiin. Ylipäätään Halla-aho väisteli useasti toimittajien ja kanssakeskustelijoiden kysymyksiä todeten ne kelvottomiksi tai epäasiallisiksi.

Seuraavaksi toimittaja tiedusteli Haavistolta, minkälaista strategiaa Suomi tarvitsisi ulkomaisten osaajien houkuttelemiseksi ja rekrytointiprosessin läpiviemisen tueksi.

(14) **JS:** Onhan meillä [jo sellainen strategia].

PH: ...hetkinen, jos minä puhun nyt. Eli, ilman muuta tarvitaan sellaista rekrytointia. Ihmisil jotka tulee EU-alueen ulkopuolelta, se paperisota ja muu, ilman tarveharkintaakin, saattaa kestää aivan ylipitkään, kun me tarvittaisiin taitavia koodareita tai muuta, sellainen ohjelma, jossa kun yritykset sanovat, että tarvitsevat jotain mitä eivät löydä Suomen työmarkkinoilta, niin rekrytointi sujuisi –
PO: Suomi ei pärjäis näin hyvin ilman ulkomaista työvoimaa. Kävin Iisalmen seudulla konepajalla, kolminkertaistaneet liikevaihdon (...) eivät löydä, vaik siel on tuhansii työttömii metallimiehii –
SE: Voisin kertoa Ylä-Savosta, jos saisin puheenvuoron –
AH: Meil on kaikil jonkun verran näitä tarinoita.
(kaikki puhuvat yhtä aikaa) (...)
ST: Tääl on nyt niin voimakasta ylikuntoa, että urheiluministeri huolestuu!

Haavisto oli, kuten asiantuntijat vaalikeskustelussa kommentoivat, hieman hiljainen, muttei epäröinyt puolustaa oikeuttaan puheenvuoroihin silloin kun häneltä kysyttiin suoraan mielipidettä. Hän ei kallistunut ilmeisimpiin katselijoita koskiskeleviin keinoihin, vaan oli keskustelukumppaneilleen viileän kohtelias, mutta paikoitellen jyrkkä. Työperäisen maahanmuuton teemassa Haavisto aktivoitui keskustelijoista eniten, ja retoriikka pohjautui tosiasiapuheeseen ja kokemusperäisyyteen. Samat keinot toistuivat myös Orpon puheessa, missä lisäksi yksityiskohdilla ja narratiiveilla vaikuttaminen saivat jalansijaa. Orpo asetti kokemusperäisyyden argumenttinsa ajalliseen ja paikalliseen kontekstiin, ja pyrki näin vahvistamaan sanomaansa ja puheidensa todellisuuspohjaa. Myös Essayah pyrki vakuuttamaan kokemusperäisyydellään, mutta toimittaja sivuutti kommentin.

Huumori, sarkasmi ja ironia olivat läsnä erityisesti Henrikssonin, Terhon ja Orpon puheissa. Heidän vapautuneet olemuksensa viestivät rentoutta myös vakavissa aiheissa. Huumori kääntyi myös toisinaan ivan puolelle, mutta oli enimmäkseen hyvänhän tahtoista. Rinteen mahdollisesti sarkastiseksi tarkoitetut heitot taas välittivät katsojalle kuvaa kärkevimmistä ja toisinaan hätäisestä esiintymisestä, joka ei ollut loppuun asti harkittua.

Muutama sana vaihdettiin myös vuodesta 2015, jolloin turvapaikanhakijoita saapui Suomeen yli 32 000. Kaksi kolmannelta turvapaikanhakijoista oli vaalikeskustelun ajankohdaksi, huhtikuuhun 2019 mennessä jo saanut, tai oli saava, kielteisen turvapaikkapäätöksen. Suomeen jäävien työllistyminen oli yleisesti koettu hitaaksi ja vaikeaksi. Toimittajat kuuluttivatkin *konkretiaa pöytään*: kysymys kuului, mihin puheenjohtajien mielestä perustui se, ettei Suomi onnistunut maahanmuuttajien työllistämässä ja kotouttamisessa.

(15) AR: Kotoutuminen on tärkeää sille joukolla joka tänne voi jäädä saatuaan suojeluturvaa, ja siinä kielen opiskelu on äärimmäisen tärkeä. Toinen, ööh, on opettaa näille ihmisille, miten Suomessa eletään, miten esimerkiksi naisiin suhtaudutaan. Kolmas on, että kaikki noudattaa Suomen lakeja.

SV: Luulisi olevan itsestään selvää.

SS: Hyvä. Kysymys Juha Sipilälle: miksi turvattomuus on lisääntynyt?

JS: Koska maahanmuutto 2015 oli hallitsematonta koko Euroopassa, ihmisillä on oikeutettu turvattomuuden tunne siitä, se ei ollut silloin kenenkään hallinnassa, se saatiin hyvin nopeasti hallintaan sekä EU:ssa tehtävillä toimilla, että niillä toimilla mitä teemme Suomessa. Mut onhan näitä ongelmia edelleenkin, 10 000 ihmistä palauttamatta jotka on saaneet kielteisen päätöksen, kyllä nämä kielteisen päätöksen saaneet ovat turvallisuusriski siihen asti, kun palautus on toteutettu.

SV: Millainen riski?

JS: Öö, esimerkiksi näitä, näitä tuota ikäviä tapauksia mitä tapahtu, niin tässä on ollut sellaisia henkilöitä, ja onhan se selvää, että nuori ihminen saa kielteisen päätöksen, ja odottaa palautusta kotimaahan, niin, niin onhan se, niin kuin, hänen turhautumisensa myöskin aika ilmeinen, ja myös hän on altis silloin kaikenlaisille houkutuksille, näit on yritetty kaikin toimin minimoida –

PO: (...) tänään Valtioneuvostossa hyväksyttiin kymmenen lain toimenpideohjelma, jota valmistettiin yhdessä parlamentaarisesti: merkittävä määrä kiristyksiä, öö, rangaistuksiin, naisiin kohdistuviin rikoksiin, seksuaalirikoksiin, erittäin tärkeä paketti joka on valmisteltu ministerit Mykkänen, Häkkänen johdolla, tärkeätä työtä (...) oleellista on, jos ihmiset kokee tän turvapaikkakriisin myötä että turvattomuus on lisääntynyt, siihen pitää vastata (...) nostettiin viistoist ollessani sisäministeri poliisien koulutusmäärä maksimiin Tampereen poliisiammattikorkeakoulussa, ja siit on pidetty kii (...) nyt on ekan kerran jopa enemmän poliiseja ku viime vuonna, pidetään tästä kiinni!

Kaikkien kolmen puheenjohtajan, Rinteen, Sipilän ja Orpon kykyä tai halukkuutta puhua yksityiskohdista ja toimenpiteistä ilmeisen aran teeman ympärillä ilmensivät kiertely, epäröinti, toisto ja kangertelu. Puheenvuoroja on lyhennetty tiiviimmiksi alkuperäisestä litteraatista, jossa esiintyi merkittävästi toistoa ja epäröintiä aiheen tiimoilta.

Rinne korosti asioiden tai teemojen tärkeyttä ääri-ilmaisuuilla: *äärimmäisen tärkeä – todella nopeasti* ja käyttämällä kolmen listaa eli *gradaatiota*. Kieliopintojen, naisiin suhtautumisen ja lakien noudattamisen toimittaja kuittasi kuitenkin olevan itsestäänselvyysisiä. Sipilä taas kuvaili maahanmuuttoa *hallitsemattomaksi* ja turvattomuuden tunnetta *oikeutetuksi*. Tällä hän salli yleisönsä tunneperäisiin reaktioihin. Silti esimerkiksi lausepari *ei ollut silloin kenenkään hallinnassa – saatiin hyvin nopeasti hallintaan* jäi hieman epäselväksi kuulijalle, ja puheenvuoro päättyi ilman konkreettista vastausta, vastoin toimittajan pyyntöä. Orpo taas yhdisti edellä olevassa selonteossa hieman muita tehokkaammin ja vuolaammin kokemuseräisyyden, liittoutumisasteen säätelyn sekä konsensuksella ja asiantuntijalausunnolla vahvistamisen: *valmisteltu ministerit Mykkänen, Häkkänen johdolla ja nostettiin viistoist ollessani sisäministeri poliisien koulutusmäärä maksimiin*. Asiantuntijoiden, eli tässä tapauksessa ministerikollegojensa nimeämisellä Orpo pyrki vakuuttamaan katsojat paremmin kuin pelkän oman mielipiteensä voimalla. Ammatin tuoma asiantuntemus toi varmuutta muuten hieman sekavaan toimenpideohjelmaa koskevaan ulostuloon, jonka tarkoitus oli vakuuttaa katsojat ponnistuksista, joita turvallisuuden eteen oli valmisteltu ja tehty. *Oleellista on, jos ihmiset kokee* -fraasi edusti vielä tunnelautunutta, kansalaisen asemaan asettautuvaa puhetta, jolla vakuuteltiin kuulijoita.

Seuraavaksi keskusteltiin kasvavasta paperittomien joukosta, joka oli hiljattain syntynyt Suomeen turvapaikkahaun seurauksena. Puheenjohtajilta kysyttiin, mitä he muuttaisivat paperittomien kohtelussa. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että paperittomien määrällinen vähyys olisi yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Erimielisyyttä vallitsi kuitenkin siitä, millä keinoin tämä olisi järkevintä toteuttaa, tai ylipäätään mahdollista saavuttaa.

- (16) **LA:** (...) jos on kyse ihmisestä, jota ei syystä tai toisesta voida palauttaa – maa ei vaikka suostu vastaanottamaan – niin silloin on paras, että annetaan tilapäinen, lyhytaikainen oleskelulupa –
- PH:** Kun ei heitä mereenkään varmaan hukuteta eikä heitä voi palauttaa takas kotimaahansa turvallisesti, ja säilöönotto on kallista (...) minusta niille, jotka eivät ole syyllistyneet rikoksiin pitäis tilapäinen oleskelulupa myöntää (...) hehän muodostavat isomman riskin pimeässä työvoimassa.
- JH:** Toisesta EU-maasta tuleville turvapaikanhakijoille ei pitäisi myöntää suojelua – kyse on turvapaikkashoppailusta (...) silloin oleskelulupajärjestelmä menettää mielekkyytensä ja muuttuu vitsiksi (...) usein kyse on siitä, että henkilö kieltäytyy palaamasta vapaaehtoisesti (...) monet maat eivät ota vastaan vastentahtoisesti palautettavia kansalaisiaan, ja tämän takia kielteisen päätöksen saaneet jotka ovat lähtöhaluttomia, pitää ottaa säilöön – ei rangaistusmielessä vaan siksi, että muuten mahdollisuus päästä tänne, ilman perusteita oleskelulupaankin, houkuttelee lisää (...)
- PH:** Ei tätä näin voi hoitaa (...) säilöönotto on palvelu myös. Ja kallis.
- JH:** Se on investointi.
- PH:** Se on kallis.

Paperittomien kohtalosta ei päästy yhteisymmärrykseen, ja aihetta jakoivat kahdenlaiset mielipiteet. Oppositioista ehdotettiin paperittomille tilapäistä oleskelulupaa, ja sitä perusteltiin esimerkein, syy-seuraussuhtein, osittain ärtyneenä ja huvittuneena sekä kyseenalaistaen: *kun ei heitä mereenkään varmaan hukuteta*. Myös Haaviston lausuma *ei tätä näin voi hoitaa* esitti hänen itsestäänselvyytenä pitämänsä asian. Halla-aho taas tyrmäsi ajatuksen metaforallisesta *turvapaikkashoppailusta* tosiasiapuheella: *oleskelulupajärjestelmä menettää mielekkyytensä ja muuttuu vitsiksi*. Halla-ahon näkemys paperittomien muodostamasta vaarasta korostui vaihtoehdottomalla ääri-ilmaisulla, jossa hän totesi absurdiksi vaihtoehdoksi palveluiden tarjoamisen näille turvapaikanhakijoille. Faktapuheella ja toistolla Haavisto kuittasi säilöönoton olevan yhtä lailla kalliimman luokan palvelu. Halla-aho kuitenkin näki sen ensisijaisesti investointina, johon pitäisi panostaa.

Toimittaja jatkoi keskustelua turvapaikanhakijoista vielä kysymällä Rinteeltä, mitä hän tekisi niille, joita ei pystytty palauttamaan, mutta jotka ovat saaneet kielteisen päätöksen.

- (17) **AR:** Töihin ja äkkiä. Kielikoulutus ja töihin!

JH: Eli voidaan kieltää tällä tavalla meidän työlupajärjestelmäämme?

SE: Emmehän me voi sekoittaa näitä järjestelmiä keskenään (...) Antti hyvä, ei turvapaikkaa hakemalla tulla Suomen työmarkkinoille! Eikö me juuri äsken puhutti, että työlupahakemusta –

LA: Tällanen järjestelmä oli voimassa aikaisemmin! Näin toimittiin Suomessa 2015 asti (...)

SE: Ei kristillisdemokraatit – sisäministeri – Räsänen juuri poisti sen mahdollisuuden, että –

PO: (...) tässä asiassa olen kyllä Jussin kanssa samaa mieltä, että jos on kielteinen päätös, ni on kielteinen päätös, ja jos me sen jälkeen annamme työlupia, se romuttaa koko järjestelmän –

AH: Ottaako Petteri niitä säilöön sitten?

PO: (...) jos me halutaan muutos, ni täytyy muuttaa koko järjestelmä (...) oleellista on, että ei koskaan päästetä tapahtumaan mitä tapahtu 2015 (...) ei päästetä Eurooppaa pettämään niin –

JS: Joo, mä olen samaa mieltä, kyllä meidän täytyy kielteisen päätöksen saaneet palauttaa –

ST: (...) se mikä takaa, että tilanne pysyy hallinnassa ja ettei 2015 ei toistu, on se, että koko turvapaikkaprosessi siirretään EU:n ulkopuolelle tai ulkorajalle, jolloin nää paperittomat ei harhaile pitkin Eurooppaa, rupee shoppailemaan maata mihin haluavat, eivätkä jää vitkuttelemaan (...)

Anderssonin narratiivin siitä, että näin toimittiin vielä hallituskauden alussa, Essayah ohitti jyrkästi: *ei turvapaikkaa hakemalla tulla työmarkkinoille!* Nimipuhutteluun voidaan yhdistää määritteitä sävyttämään puhetta (esim. Nuolijärvi & Tiittula 2001, 589): Essayahin puheenvuoron aloitus *Antti hyvä* tuo esiin ironisen, moittivan sävyn ja kyllästymisen asian jankkaamiseen. Asiaa selitettiin henkilölle, joka ei halunnut sitä ymmärtää.

Halla-ahon, Orpon, Sipilän ja Essayahin kesken vallitsi konsensus siitä, että työluvan myöntäminen *romuttaisi* oleskelulupajärjestelmän. Toisaalta Orpon lausuma *tässä olen kyllä samaa mieltä* erottaa yhtenevän mielipiteen muista yhdytyn henkilön mielipiteistä, joista ei välttämättä ollakaan samaa mieltä. Orpon lopun paatoksellinen ääri-ilmaus *ei koskaan päästetä tapahtumaan sitä mitä tapahtu 2015* yhdisti narratiivin, metaforan ja toiston. Terho taas lähestyi teemaa uudesta näkökulmasta, aiempien puheenvuorojensa jatkumona tosiasiapuheella. Kansantajuinen visiointi pitkin Eurooppaa harhailevista ja vitkuttelemaan jäävistä turvapaikanhakijoista sai vahvistusta *shoppailemaan turvapaikkamaata* -metaforasta, jolla oli yhtäläisyys Halla-ahon aiemmin luotsaamaan termiin.

Kokonaisuudessaan keskustelu maahanmuutosta ja erityisesti turvapaikanhakijoista oli vaalikeskustelussa teemoista polarisoituneinta: tosiasiapuhe dominoi keskustelua. Tuoreessa muistissa kansalla ja keskustelijoilla olivat vuoden 2015 tapahtumat, jotka osaltaan veivät keskustelua populistisempaan suuntaan. Aihe oli tunnelatautunut, ja mielipiteet jakaantuivat niihin, jotka tunneperäisesti torjuivat ajatuksen sekä niihin, jotka järkeilivät työperäisen maahanmuuton välttämättömyyttä ja korkeasti koulutettujen ulkomaalaisten tarvetta. Jälkimmäiset vetosivat myös Suomen kansainväliseen velvollisuuteen auttaa.

Perheet

”Valtio palvelee perhettä, ja tästä ei neuvotella!”

Seuraavaksi keskustelu kääntyi perheisiin ja laskusuunnassa olevan syntyvyyden tuomiin ongelmiin. Toimittajat pyysivät puheenjohtajilta selvennystä siihen, mikä olisi kunkin puolueen mielestä tehokkain keino korjata syntyvyysvajetta. Tätä seurasivat kattavat pe-

rustelut niin SDP:n, perussuomalaisten, vihreiden kuin kristillisdemokraattienkin tarjoamista ratkaisuksista syntyvyysevajeen korjaamiseen. Tässä nimenomaisessa puoluejärjestyksessä ehdotettiin niin joustavaa koulupäivää, käännteistä lapsilisää, vauvarahaa kuin 6+6+6-malliakin. Keskustelun kiihdytti kuitenkin lopulta puhe perhevapaamallista.

(18)PH: (...) vihreät kannattaa 6+6+6-mallia, jossa perheen isän ja äidin välillä jaetaan tasaisesti nää perhevapaat, että myös naisilla työelämässä on sitten uskallusta perustaa perhe (...)

SE: Mut suomalaiset perheet ei halua kiintiötä, heh heh.

PH: ...odota, Sari, odota. Perheet haluaa tosiasiasa niitä.

SE: Ei.

SV: Tämä on teille sydämen asia. Miksi kristillisdemokraatit ei halua isille omaa vapaakiintiötä?

SE: Että perheet saisivat itse päättää! (...) suomalaiset haluavat lisää joustoja, ja eihän lapsen hoitaminen rajoitu siihen kahdeksasta neljään, vaan lasta hoidetaan 24/7. Perheen sisällä pitää pysyä joustavasti miettimään, kuka lasta hoitaa (...) tätä suomalaiset haluavat! Tasa-arvoasiat on tärkeää ratkaista, mutta ne pitää ratkaista AY-pöydissä, joissa palkkatasa-arvosta puhutaan.

AH: Ehkä se ratkaistaan kotona.

Mielipiteitä perusteltiin puolin ja toisin *tätä suomalaiset haluavat!* ja *Sari, 6+6+6 on joustavampi kuin nykyjärjestelmä!* -kaltaisilla tosiasiaperusteisilla fraaseilla. Essayah ikään kuin epäpolitisoi aiheen työelämän tasa-arvopuheesta ja yleisti suomalaisten toiveet siitä, mitä perheet tosiasiasa tahtovat. Hänen mukaansa perhevapaa-aihe kuului muualle kuin hallituksen päätettäväksi, johon Henriksson kuittasi: *ehkä se ratkaistaan kotona.*

Keskustelua perhevapaista dominoivat tosiasiapuhe, esimerkit ja rinnastukset, etäännyttäminen omista intresseistä, yleistäminen, kontrasti ja vastakkainasettelu sekä ääri-ilmäisut. Viimeisimmäksi keskustelussa nousi esiin melko odotetusti arvopuhe, perhe kun oli vaalikeskustelun teemoista henkilökohtaisin. Viime vaalikaudella perhevapaauudistus kaatui, ja keskusta oli perustellut kaatumista sillä, että uudistus ei saanut maksaa. Nyt puolue oli kuitenkin valmis maksamaan uudistuksesta, minkä toimittajat kyseenalaistivat.

(19)JS: Viime kaudella ei ollut rahaa siihen. Nyt me olemme valmiita maksamaan, ja uudistus lähtee nimenomaan lasten ja perheiden näkökulmasta (...) Perheelle säilyttää oma valinnanvapaus.

ST: Perhe on yhteiskunnan perusta, ja meidän on kunnioitettava perheiden valinnanvapautta –

AH: Kyllä, juu, totta kai, ja – totta kai se valinnanvapaus liittyy myös tähän.

ST: ...lasten hankinta on yksityisasia mihin valtio voi kyllä kannustaa, mutta en usko siihen, että perhevapaamalli, 6+6+6 tai 6+7+8, on se mitä ihmiset ensiksi lasten hankinnassa miettii (...) siihen voidaan kannustaa, mutta perheiden valinnanvapautta valtiolla ei ole oikeutta loukata!

AH: Tää valinnanvapaushan on siinä?

(kaikki puhuvat yhtä aikaa) (...)

JS: Isät eivät käytä edes nykyisiä mahdollisuuksiaan (...) tarvitaan asennemuutosta, ei pakkoa.

LA: Ei kukaan oo esittänyt mitään pakkoa. Ei täs oo mitään pakkoa.

SV: Miksi keskusta haluaa ohjata (...) perheiden valinnanvapautta maksamalla äideille kotihoitontukea, joka ohjaa heitä jäämään kotiin, syrjäytymään työmarkkinoilta ja niin edelleen (...) tämä järjestelmä kuitenkin on sellainen, että 90 prosenttia niistä vanhempainvapaista naiset käyttävät.
ST: Tän yhteiskunnan ongelma ei ole se, että äiti tai isä on lapsensa kans. Meillä on liian vähän lapsia ja kunnioitusta siihen kotiäitiyteen ja -isyteen. Perhearvot lähtee siitä, että perhe valtion yläpuolella, valtio palvelee perhettä eikä rajoita perheen valinnanvapautta, tästä ei neuvotella!

Edellä esitetty argumentointi perhevapaista jakaantui joko perheiden oman päätösvalan säilyttämiseen tai aiemmin määritellyn 6+6+6-mallin puolustamiseen. Siitä, pitäisikö valtion puuttua jaotteluun vai antaa vanhempien keskenään päättää vapaistaan, keskusteltiin intohimoisesti. Molemmat näkökannat perusteltiin pääasiassa tosiasiapuheen avulla – Terhon tutuksi tullut julistuksellinen arvopuhe sinetöi aiheen. Puheesta nousivat tosiasiapuheen, toiston, vaihtoehdottomuuden, kontrastien ja vastakkainasettelun sekä ääri-ilmaistujen kautta esiin perinteiset perhearvot ja niiden oikeamielisyys. Terhon mukaan perheille kuuluu *yhteiskunnan perustana* itsemääräämisoikeus, ja muuta vaihtoehtoa ei ole.

Verotus ja leikkaukset

”Valitettavasti vaan sinun ohjelmasi rapauttaa tän hyvinvointiyhteiskunnan perustan.”

Toimittajat olivat kysyneet etukäteen puheenjohtajilta, mitä he tekisivät tilanteessa, jossa olisi tarve tasapainottaa valtion menoja ja tuloja. Esimerkiksi Halla-aho oli kertonut olevansa valmis leikkaamaan ensin julkisia menoja, jos vaihtoehtona olisi verojen kiristys.

(20) JH: Minä en mielelläni leikkaa mistään, niin kuin ei kukaan, mutta tosiasia on, että on pystyttävä panemaan asioita tärkeysjärjestykseen. Emme halua leikata kouluista, lapsilta, vanhuksilta –

SV: Vaan mistä?

JH: Leik-, vähentää haittamaahanmuuton kustannuksia vähentämällä haittamaahanmuuttoa.

SS: Miten? Nyt voitaisiin kertoa, että mitä se käytännössä tarkoittaa.

JH: Meidän maahanmuuttopoliittisen ohjelmamme tavoitteena on vähentää minimiin julkisen talouden kannalta haitallinen maahanmuutto – oli työperäistä tai niin sanotusti humanitaarista.

SV: Mutta käytännössä, ihan konkreettisesti. Teillä on ohjelma, miten sen tekisitte?

JH: (...) toimenpiteitä maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa, joiden tavoitteena on tehdä Suomesta vähiten houkutteleva maa elintasosiirtolaisuudelle (...) erittäin paljon kiristämisen varaa –

AH: Miten se tehdään, ettei tule osajia mistään?

JH: Ei siihen hyvä ihminen ole yhtä yksittäistä viisasten kiveä! (...) tarvitaan johdonmukaisia toimenpiteitä, jotka vähentävät houkuttelevuutta turvapaikkaturistien, elintasosiirtolaisten –

SV: Jotka ovat?

SS: Mikä olisi yksi johdonmukainen toimenpide?

JH: ...hyvin yksinkertainen toimenpide on se, että Suomi lakkaa ottamasta vastaan turvapaikkahakemuksia ihmisiltä, jotka kävelevät Euroopan läpi, saapuvat toisesta turvallisesta maasta.

Kun Halla-aholta kysyttiin, miten hän olisi valmis leikkaamaan julkisia menoja, tämä käänsi keskustelun suoraan maahanmuuttoon. Perussuomalaisten talouspoliittinen ydin tuntui keskustelussa perustuvan maahanmuuttokustannuksen vähentämiseksi. Perussuomalaisissa suhtaudutaan melko kielteisesti useisiin veroihin tai ajatukseen, että hyvinvointiyhteiskunta ja verotus olisivat kytkeytyneet vahvasti yhteen. Ehkä tähän pohjaten Halla-aho päätyi olemaan vastaamatta kysymykseen ja puhui välttämättömyyden ja vaihtoehtottomuuden diskurssi edellä: *en mielelläni leikkaa mistään, mutta tosiasia on (...)*. Hän visioi tulevaisuuden Suomen, jossa osoitettaisiin niin kutsuttuun *haittamaahanmuuttoon* vähemmän resursseja. Halla-aho ideoi käyttämänsä *elintasosiirtolaisuuden* termin vaihtoehtottomasti vastakkain koulun, lasten ja vanhusten hyvinvoinnin kanssa, ja hyödynsi asiaa yksinkertaistavia ääri-ilmaisuja, kuten *hyvin yksinkertainen* ja *erittäin paljon kiristämisen varaa*. Toimittajat pyrkivät saamaan Halla-ahosta konkreettisia ideoita tai esimerkkejä siitä, mitä toimenpiteitä hän tekisi, mutta metaforallisesti vesi valui kuin hanhen selästä: Halla-aho lipesi toimittajien käsistä ja soi heille vasta tovin kuluttua hieman ärtyneen vastauksen: *Ei siihen hyvä ihminen ole yhtä yksittäistä viisasten kiveä!*

Seuraavaksi mielipidettä Halla-ahon puolueen toimenpide-ehdotuksista kysyttiin muilta.

(21) ST: Tämä Halla-ahon puheenvuoro juuri osoittaa sen, ettei tämä ero ole niin dramaattinen kuin –

JS: Kröhöm. Mää sain puheenvuoron.

ST: ...mitä me olemme tottuneet lukemaan ja kuulemaan. Ens viikolla, kun vaalit on käyty, on perussuomalaisten tulos mikä tahansa, maahanmuuttopolitiikka on samaa, kun se on ollut tähänkin asti. Se on tällä vaalikaudella ollut tiukempaa kuin koskaan – olemme toteuttaneet kaikki asiat mitä perussuomalaiset silloin ja minä heidän joukossaan neuvottelimme hallitusohjelmaan.

JH: Ei pidä paikkaansa.

SS: Arvoisat puheenjohtajat, kunnioittakaa puheenvuorojen jakoa! Me jaamme puheenvuorot!

ST: ...hetki vielä (...) Halla-aho on koko ikänsä puhunut maahanmuutosta. Montako maahanmuuttajaa hänen politiikkansa on vienyt ulos? Nolla. Ei kannata tehdä tästä ylidramaattista.

JS: Tähän Jussi Halla-ahon 150 miljoonaan. Jos ottaisimme käyttöön sen esittämäsi säilöönoton, maahanmuuttokulut nousis 700 miljoonaan jos muistan oikein, eli olisit valmis lisäämään kuluja.

JH: Ei, se on investointi.

JS: Se on investointi? Kyllä budjetissa kaikki on kuluja.

Terhon retoriikka ja argumentaatiotapa erosi muista. Hän otti Sipilälle tarkoitetun puheenvuoron ja teki keskusteluun metatason huomion, jonka jälkeen hän haastoi jälleen suorapuheisella faktapuheella Halla-ahon populistisen politiikan ja näennäisen taitavan sanankäytön. Terho käytti ensin liittoutumisasteen säätelyä osoittaessaan menneisyytensä perussuomalaisissa ja perusteli siten mielipiteensä merkittävyyden ja todenperäisyyden.

Sen jälkeen hän jakoi katsojille narratiivin yksityiskohdilla ja vastakkainasettelulla, määrittäen Halla-ahon tuloksettomuuden: Halla-ahon maahanmuuttopolitiikka ei ollut vienyt Terhon mukaan Suomesta ulos yhtäkään maahanmuuttajaa. Tätä ennen Halla-aho oli jo ehtinyt närkästyä ja lausua vastaväitteensä, *ei pidä paikkaansa*, mutta oli kuitenkin joko haluton tai kykenemätön todistamaan vasta-argumentein Terhon väitteet vääräksi. Avoimeksi jäi, oliko Terho muiden keskustelijoiden mielestä oikeassa faktoillaan.

Myös lyhyt väittely Sipilän ja Halla-ahon välillä kyseenalaisti perussuomalaisten faktapuheeksi tarkoitettua tosiasiapuhetta. Sipilällä oli realiteettiperusteinen näkemys maahanmuuttokulujen todellisesta laidasta, ja esittämällä laskelman hän kumosi Halla-ahon periaatteen säilöönnotosta. Halla-aho ei väittänyt vastaan Sipilän faktoille, mutta suojautui vasta-argumentilta esittäen satojen miljoonien toimenpiteen haluamassaan valossa: *ei, se on investointi*. Tämän Sipilä kyseenalaisti: *kyllä budjetissa kaikki on kuluja*.

Seuraavassa selonteossa esitettävään Orpon ja Rinteen arvoeroikiistaan kulmineitui hallituksen ja opposition merkittävin mielipide-ero, joka koski veropolitiikkaa ja leikkauksia.

- (22) **AR:** Petteri hyvä (...) Teil ootte tehny yli kolmen ja puolen miljardin euron verokevennykset (...) Meil on iso arvoero. Me halutaan parempaa tulevaisuutta, investoida, halutaan koulutukseen lisää rahaa, mut myös huolehtia et vanhusten hoito pelaa. Te ootte kyllä tosi kovan politiikan takana.
PO: Valitettavasti vaan sinun ohjelmasi rapauttaa tän hyvinvointiyhteiskunnan perustan.
AR: Eiku sun ohjelmas! Täähän vie veropohjalta rahaa pois.
PO: Veronkiristykset tappaa yrittäjyyden, työhalut, ja talouskasvun.
JS: Antti hyvä, kuuntelepa vähän. Veronkiristykset on myrkkyä työllisyydelle. Esitit että 400 miljoonaa vois saada lähdeveron kautta. Mää tutkin sen, ja se on ehkä 50 miljoonaa (...) mut sit jouduttais pienentää eläkkeitä (...) loppu tulisi eläkerahastojen verottamisesta. Antti, älä tee sitä!
AR: Meidän asiantuntijat on ihan eri mieltä sun kanssa (...) nyt sä puhut täysin väärää tietoa Juha.

Keskustelu kiihtyi verotuksesta puhuttaessa. Kukin keskustelija hyödynsi keinoista vastakkainasettelua, tosiasiapuhetta, faktapuhetta, puhuttelua ja asiantuntijalausunnolla vahvistamista. Rinteen argumentti pohjautui arvopuheeseen. Hän kritisoi kokoomuksen miljardien verokevennyksiä ja leikkauksia arvostellen: *te ootte tosi kovan politiikan takana*. Rinne hyödynsi konsensuksella vahvistamista: me-muoto esiintyi toistuvasti, millä hän implikoi, ettei ole yksin puolueessa – tai hallituksessakaan – pehmeiden arvojensa kanssa.

Orpo vannoi yrittäjyyden ja investointien nimeen, ja esitti mitä Suomen taloudelle olisi tapahtuva, jos SDP toteuttaisi omanlaisensa hallitusohjelman. *Valitettavasti vaan sinun ohjelmasi rapauttaa tän hyvinvointiyhteiskunnan perustan* visioi SDP:n vaaliohjelman

valitettavana, vääjäämättömänä talouden ja yhteiskunnan tuhona. *Eiku sun ohjelmas! Tähän vie veropohjalta rahaa pois* taas esitti Rinteen omien sanojen mukaan veronkiristykset edellytyksenä hyvinvoinnin jatkumolle. Vasta-argumentti ei kumonnut Orpon syytöksiä, vaan lähestyi aihetta eri näkökulmasta ja salli veronkiristykset sitä kautta. Orpon tosiasiapuhe siitä, miten *veronkiristykset tappavat* ennusti kehoja tulevaisuutta Suomen talouskasvulle. Syytös oli mittava. Myös valitettavasti-sana pyrki etäännyttämään asian Orpon omista intresseistä. Mielenkiintoista Orpolta oli lähestyä koulutusta jälleerakentamisen näkökulmasta. Kokoomus oli ollut hallituksessa yhtäjaksoisesti 12 vuoden ajan, ja tänä aikana se ehti olla osallisena satojen miljoonien eurojen koulutusleikkauksissa. Johdonmukaisuus kokoomuksen politiikassa sai mahdollisesti leikkausten myötä särön, sillä kokoomuksen identifikaatio on perustunut rooliin sivistyspuolueena, mutta kuluneen hallituskauden yliopistojen leikkauspolitiikka loi ristiriidan tälle puolueidentiteetille. Tosiasiapuheella Orpo kuitenkin kiirehti vakuuttamaan koulutuksen rahoituksen olevan tällä kertaa pysyvää. Hän puolusti kokoomuksen vaaliohjelman järkevyyttä kokemusperäisyydellä: *tiedän, ku oon budjetit esiteltyt*, ja perusteli työllisyyspolitiikkaa, tiukkaa talouskuria ja sen mahdollistamaa talouskasvua suoranaiseksi välttämättömyydeksi.

Sipilän mukaan myös Rinteen väite lähdeverosta ja sen mahdollisuuksista ei kestäisi lähempää tarkastelua: *mää tutkin sen, ja se on ehkä 50 miljoonaa*. Hän myös lähestyi aihetta ja Rinnettä hieman alentuvaan sävyyn. Jo aiemmin keskustelussa esiintynyt puheenvuoron aloitus *Antti hyvä, kuuntelepa vähän* toi myös esiin ironisen, moittivan sävyn ja kylälästyksen asian toistamiseen. Sipilän metaforallinen tosiasiapuhe kuinka *veronkiristys on myrkkyä* ja faktapuhe siitä, minkälaisia summia uusilla veromuodoilla lopulta saavutettaisiin, tukivat molemmat Orpon puheenvuoroa. Sipilän *Antti älä tee sitä!* anelee jo Rinnettä pyörtämään päätöksensä. Rinne vastasi asettamalla asiantuntijoiden mielipiteen ensisijalle. *Meidän asiantuntijat on ihan eri mieltä sun kanssa* pyrki häivyttämään Rinteen oman mielipiteen taka-alalle ja korostamaan asiantuntijapuheella tosiasioiden laitaa.

(23) LA: Suurinta myrkkyä tälle yhteiskunnalle on, jos nähdään toinen tällanen hallituskausi (...) on jännää et kokoomus joka yleensä puhuu kakun kasvattamisesta, on unohtanu, et se kakku ei voi kasvaa, jollei meil oo aineksia sen leipomiseen! (...) on vastuullisempaa esittää rahoituslähteet, kun tehdä kuten kokoomus ja keskusta, jotka on rakentanut vaaliohjelmat käytännössä ilmaan –

JS: Meil on näytöt!

LA: Teillä ei ole mitään rahoituslähteitä näihin.

PO: 700 miljoonaa palautettu koulutukseen täl hallituskaudella. Tiedän, ku oon budjetit esiteltyt.

LA: Joka ei kattaa niitä leikkauksia, mitä on tehty.

AR: (...) Me tarvitaan hoitajia, tarvitaan parempaa koulutusta. Ne maksaa, valitettavasti –

PO: Ilman investointeja ei... Antti korotti pääomaveroja. Ja puhut arvovalinnasta –
AR: Ootsä lukenu meiän ohjelmaa? Petteri, tää on arvovalinta, joka teillä on ihan erilainen –
PO: ...se arvovalinta on suomalainen työ ja yrittäjäyys (...) ainoastaan talouskasvun kautta meille syntyy työpaikkoja (...) ensin luodaan perusta työlle ja yrittämiselle – sit on mitä jakaa.

Andersson tukeutui asiantuntijoihin, joiden mukaan Suomen talouden ei ennusteta kasvavan lähivuosina. Hän kritisoi hallituspolitiikkaa ja kokoomuksen epärealistisia tavoitteita sarkastisesti *must on jännää* -aloituksella. Tosiasiapuhe hallituksen vastuuttomuudesta korostui kaikissa Anderssonin puheenvuoroissa. Oman puolueensa, vasemmistoliiton, hän taas antoi ymmärtää olevan vastuullinen. Metaforallinen *kakku ei voi kasvaa, jollei meil oo aineksia sen leipomiseen* kiteytti kommentin siitä, miten *ilmaan rakennetut* vaaliohjelmat nämä kuluvan hallituskauden puolueet olivat hänen mukaansa esitelleet.

Aiheen loppupuolella palattiin vielä takaisin Orpon ja Rinteen välillä vallinneeseen ideologiseen näkemyselämään kakun kasvattamisesta. *Ne maksaa, valitettavasti* oli Rinteen kontribuutio veronkiristykseen. Hän asetti vastakkain ja huonoon valoon kokoomuksen ja sen koviksi toteamansa arvot SDP:n pehmeitä arvoja vastaan. Orpon vasta-argumentti Rinteen retoriseen kysymykseen *ootsä lukenu meiän ohjelmaa?* pyrki kääntämään arvo puheen itselleen edulliseksi: Orpon puheessa kuului arvostus suomalaiseen työhön ja yrittäjäyteen, mieluiten ilman raskaaksi kuvailtua verotustaakkaa. Hän laittoi asiat omaan tärkeysjärjestykseensä: *ensin luodaan perusta työlle ja yrittämiselle – sit on mitä jakaa.*

Erytisesti Orpo antautui aineistossa useasti julistukselliseen puheeseen talouden ja työelämän uudistusten puolesta. Tosiasiapuheensa työllisyyden parantamisesta hän perusteli vaihtoehdottomalla kausaliitteettisuhteella: jotta työllisyys nousisi, se vaatisi välttämättä talouskasvua. Visiointia ja metaforia säesti toisto sekä konsensuksella vahvistaminen eli me-muoto ja numeerinen määrällistäminen. Orpon puheissa oli kokonaisuudessaan paljon vanhaa porvarillista ajattelua yrittäjäydestä. Nöyryys ja puurtaminen toistuivat hyveellisinä arvoina, joiden eteen jokaisen suomalaisen syytä olisi ponnistella.

Koulutus

”Se on meiän voimavara, eik nii.”

Vaalikeskustelun viimeinen tema oli koulutus. Suomi oli vuonna 2019 ainoa kehittynyt länsimaa, jossa koulutustason voitiin sanoa laskeneen 2000-luvulta. Hallitus oli leikannut

koulutuksen määrärahoista viimeisen kahden vaalikauden ajan. Toimittaja tiedusteli, miten leikkauspäätökset heijastuivat toimitusministerin mielestä koulutustason laskuun: *oottekte Juha sitä mieltä, että nää leikkaukset ei mitenkään näy tässä koulutuksessa?*

(24)JS: Suomessa käytetään 12 miljardia koulutukseen, ollaan kärkimaita maailmassa (...) se että koulutuksen, rahoituksen, tutkimuksen ja kehityksen suunta käännettiin tällä vaalikaudella (...)

AR: Mihin suuntaan käännettiin?

SE: Se käännettiin väärään suuntaan!

AR: Miljardin ootte leikannu vuostasolla.

JS: Ei pidä paikkaansa...?!

SE: 190 miljoonaa.

PH: Minust tämän hallituksen suurin synty on kyllä tää, mitä on tapahtunu koulutukselle. (...) Ja sit vielä tutkimusmäärärahojen vieminen, yliopistoista on lähtenyt päteviä tutkijoita maailmalle.

JS: Ei me ole viety niitä (...) 250 miljoonaa käytetään enemmän tutkimukseen, kun tän kauden alussa, et ei saa vääriäkään väitteitä (...) mut olen samaa mieltä, viime kaudella leikattiin, ja se näkyy nyt peruskoulussa. Me olemme kaikki syyllisiä siihen, että koulutuksessa on tiukkaa –

AH: Te olette eniten syyllinen siihen, että se on nyt näin.

JS: ...me olemme varmasti kaikki samaa mieltä siitä, että koulutukseen pitää satsata lisää seuraavalla kaudella, ja se on keskustan ykkönen nyt kun työllisyysasteen nousu mahdollistaa –

Koulutuksen teema oli kuulunut osallistujien puheissa jo aiemmin kielteisessä konnotaatiossa leikkausten myötä. Toimitusministeri vastasi kysymyksiin kierrellen ja lähestyi asiaa muulla asiaan liittyvällä faktapuheella, tosiasiapuheella sekä kausaliteetilla: *12 miljardia koulutukseen, ollaan kärkimaita maailmassa, oppisopimus olisi täsmälääke*. Myöhemmin Sipilä viittasi epämääräisesti koulutukseen, jonka suunta *käännettiin*: hän ilmaisi asian epämääräisesti passiivissa ja etäännytti näin itsensä tästä suunnanmuutoksesta. Rinne ja Essayah vastasivat Sipilän puheeseen ivalla, *käännettiin väärään suuntaan*. Sipilä oli varautunut tenttaukseen miljardiluokan leikkauksista järkevyyteen ja tosiasiapuheeseen perustuvien vasta-argumenteiden: asioita tulisi tapahtumaan, kunhan ensin saataisiin jo monesti keskustelussa mainittu *työllisyys nousuun*. Haavisto osallistui keskusteluun koulutuksesta käyttämällä mennyttä hallitusta syyllistävää syntisyyden metaforaa: koulutuksen perikato oli Haaviston ja luultavasti myös muiden oppositiopuolueiden mielestä menneen hallituskauden *suurin synty*. Tähän Sipilä puolustautui: *ei me ole viety niitä*.

Sipilä käytti me-muotoa ripittäytyäkseen ja puhdistautuakseen. *Olemme kaikki syyllisiä siihen* edusti samanaikaisesti konsensushakuisuutta ja liittoutumisasteen säätelyä. Muiden mielestä Sipilän asettautuminen kaikkien, myös oppositiopuolueiden, kanssa samalle viivalle oli arveluttavaa: olihan oppositio juuri arvostellut tiukoin sanankääntein hallituksen politiikkaa. Henrikssonin faktapuhe *te olette eniten syyllinen siihen* yritti palauttaa

Sipilän todellisuuteen. Tämän Sipilä väisti vakuuttelemalla, kuinka koulutus olisi prioriteettilistalla ensimmäisenä, kunhan talouden pohja vain ensin saataisiin kuntoon.

Sipilä oli päässyt vauhtiin kärsimyksen ja syntipukkien diskurssissa, ja henkilökohtainen katharsis kiteytyi puheessa: olihan koulutuksen tilanne hänenkin syytään. Oikeudenmukaisuus on retorinen keino asettua kiistojen yläpuolelle, ja Sipilän tapa lähestyä ongelmaa nojasi ikään kuin pelastuskertomukseen, jossa katharsis saavutetaan pääasiassa koulutusleikkauksista kärsineiden uhrauksilla. Sipilä, jonka puheissa kuuluu arvostus vanhaa porvarillista työllisyyttä ja puurtamista kohtaan, asetti työllisyyden koulutuksen edelle.

Seuraava selonteko käsittelee näitä aiemmin mainittuja koulutuksen leikkauksia.

- (25) **AR:** Mun täytyy sanoa tosta amiksesta, että te, Juha leikkasitte 240 miljoonaa euroa sieltä, se on tarkottanu 1600 opettajaa, yli kahta sataa miljoonaa opetustuntia (...) sit ku mä muistan teidän kahden kyltit: ”Ei leikata koulutuksesta” – kokoomuslainen opetusministeri sano vappupuheessa 2015 että tehdään arvovalinta, ei leikata koulutuksesta, ja te ootte leikannu miljardin vuodessa –
JS: Miljardi euroa? Se on noin puoli miljardia mitä on leikattu vuodessa, ei suinkaan miljardi –
AR: (...) kunnianpalautus pitää antaa, koulutuksen kunnianpalautus (...) vuositasolla miljardi –
JS: Vuositasolla huomattavasti vähemmän, kun te leikkasitte sitten viime kaudella –
AR: Siksi annettiinkin koulutuslupaus, ettei leikata!
JS: Antti, meidän on ihan turha tästä keskustella, jos sä et ois sössiny taloutta viime kaudella, ja 100 000 työtöntä, niin mehän oltais ihan toisessa tilanteessa. Ei kukaan halua leikata, mutta –

Koulutusleikkausten syyllisten osoittelu jatkui vaalikeskustelun loppuun asti ja oli edustettuna myös tässä viimeisessä selonteossa. Rinteen käyttämä syyllistäminen oli määrällistettyä: *1600 opettajaa, yli kahta sataa miljoonaa opetustuntia*, ja tukeutui henkilökohtaiseen, keskustelijoiden kesken jaettuun narratiiviin, jossa on voimakas muistutus yhteisestä kokemuksesta: *muistan teidän kahden kyltit*. Tällä Rinne muistutti, että keskustelijoiden olisi syytä tietää, miten asia oikein on (esim. Nuolijärvi & Tiittula 2001, 589). Lopuksi Sipilä perusteli Rinteen virhearviot Rinteen itse aiheuttamiksi: *vähemmän kun te leikkasitte ja meidän on turha tästä keskustella, jos et ois sössiny taloutta* viittasivat molemmat edelliseen hallituskauteen. Varsinkin *sössiny*-verbi kuvaa ivan ja pilkan kautta valtion kassanhoidon kardinaalivirhettä. Tällä Sipilä oikeutti hallituksensa leikkaukset. Kaikki kolme käyttivät toistensa etunimiä toistaessaan syytöksiä. Etunimien käyttäminen edellä mainitun kolmikön kesken voi antaa aluksi kuvan läheisestä suhteesta keskustelukumppaniin: syntyihän niiden käytöstä helposti tuttavallinen miellelyhtymä. Puhuttelun tapaan vaikuttavat kuitenkin keskustelijoiden keskinäisten välien lisäksi esimerkiksi puhe-tilanteen luonne ja protokollasäännöt, keskustelun sävy sekä puhujien aikomukset.

Suomessa poliittisessa puheessa sukunimien käyttö ja virallinen tapa puhutella on yleisempää kuin pelkkien etunimien käyttö (esim. Nuolijärvi & Tiittula 2001, 581), ja puhekumppanin suoraa puhuttelua voidaan pitää voimakkaasti vetoavana puhetapana (emt., 589). Etunimien käyttö yhdistetään usein negatiiviseen konnotaatioon, kuten kieltoihin tai kehotuksiin, ja sitä voidaan Suomessa pitää sopimattomana, jopa tungettelevana tai ärsyttävänä. Tässä etunimellä puhuttelulla pyrittiin, paitsi mahdollisesti olemaan dialogisempia, myös saamaan puheenvuoroa ja sitä kautta omaa vasta-argumenttiaan läpi. Lisäksi syytöksistä pyrittiin eittämättä tekemään etunimien myötä henkilökohtaisempia.

5.1.2 Yhteenveto retoristen keinojen käytöstä

Seitsemän osion katsauksen jälkeen on sopivaa tehdä yhteenveto siitä, mitä kunkin osion puheiden tarkastelun perusteella voidaan havaita. Näissä osioissa esittelin ja tutkin päällisin puolin aineistosta poimimiani selontekoja, joiden tarkoitus oli toimia lukijalle havainnollistavina esimerkkeinä vaalikeskustelun argumentaatiosta.

Alussa osallistujat hakivat aktiivisesti vastakkainasettelua erottuakseen muista. Kontrastiparin käyttö, ääri-ilmaisut, arvopuhe ja määrällistäminen auttoivat jäsentämään sitä, mikä muilla puolueilla oli pielessä. Vastakkainasettelua tukivat haastamiset oikeina pidettyjen arvojen, tosiasiapuheen ja kausaliteetin pohjalta.

Ulkopolitiikan keskustelua hallitsivat faktapuhe ja tosiasiapuhe: aiheesta argumentoitiin faktoilla ja kausaliteetilla, ja keskustelu kääntyi nyt vahvemmin tulevaisuuspuheeseen. Tiettyjä päätöksiä tulisi tehdä, jotta päädyttäisiin Suomen kannalta toivottuun tulokseen. Erityisesti entisen pääministerin puhe oli perinteisintä vakuuttelevaa retoriikkaa, mutta epäröinti kertoi myös hyväksynnän hakemisesta. Keskustelusta välittyi kuitenkin myös huumori, kun puoluejohtajat intoutuivat astumaan keskustelun kehyksestä ulos ja kommentoimaan sarkastisesti niin puhujia kuin puheenvuorojen kulkuja ja sävyjä.

Työllisyysysteemasta puhuttaessa kaikilla puolueilla oli esittää keinoja, jotka vaihtelevasti teiltiin joko riittämättöminä tai suorastaan mahdottomina toteuttaa. Hallituksen ja opposition väittely sosiaaliturvaleikkausten ja aktiivimallin välttämättömyydestä olivat keskustelun kiivainta antia, jossa pienemmät puolueet eivät edes saaneet suunvuoroa. Keskustelussa oli kaksi eri näkökantaa, joiden molempien perusteluissa korostuivat yhtä lailla

tosiasiapuhe, faktapuhe ja syy-seuraussuhde. Myös puolueiden työllisyyskeinot herättivät inhimillisiä tunteita, sekä hilpeyttä ja ärsytystä.

Kokonaisuudessaan keskustelu maahanmuutosta ja erityisesti turvapaikanhakijoista oli vaalikeskustelussa teemoista polarisoituneinta: tosiasiapuhe dominoi keskustelua. Aihe oli tunnelautunut, ja mielipiteet jakaantuivat niihin, jotka tunneperäisesti torjuivat ajatuksen sekä niihin, jotka järkeilivät työperäisen maahanmuuton välttämättömyyttä ja korkeasti koulutettujen ulkomaalaisten tarvetta. Jälkimmäiset vetosivat myös Suomen kansainväliseen velvollisuuteen auttaa.

Perhevapaista keskusteltiin intohimoisesti. Näkökannat perusteltiin pääasiassa tosiasiapuheen ja arvopuheen kautta: perinteiset perhearvot olivat keskustelun tunteita herättävin ja henkilökohtaisin asia. Myös esimerkit ja rinnastukset, etäännyttäminen omista intresseistä, yleistäminen, kontrasti ja vastakkainasettelu sekä ääri-ilmaisut hallitsivat puhetta.

Keskustelu leikkauksista ja verotuksesta paljasti puolueiden väliset ideologiset erot sekä kovien ja pehmeiden arvojen vastakkainasettelun. Arvopuheessa korostuivat suomalainen työ, yrittäjäys, nöyryys ja puurtaminen, jotka mahdollistaisivat talouskasvun ilman raskasta verotustaakkaa. Vaihtoehtona näille tarjottiin vaakakupissa rankempaa verotusta, joka olisi oikea, inhimillinen tie koko kansan yhtäläiseen hyvinvointiin.

Viimeiseksi keskustelu koulutuksesta rakentui paljolti koulutusleikkausten muisteluun, mutta aihetta lähestyttiin myös jälleenrakentamisen näkökulmasta. Syyllisten osoittelu oli molemminpuolista. Argumentointi perustui takaumiin ja narratiiveihin kunkin virheistä. Koulutuksesta keskusteltaessa syyttely kääntyi myös ensi kertaa henkilökohtaisuuksiin.

Olen litteroinnin pohjalta koostanut seuraavan määrällisen yhteenvedon puheenvuoroista identifioimistani 35 keinosta. Jokaista yksi- tai kaksisanaista samanmielisyyden ilmausta en ole laskenut erillisiksi puheenvuoroiksi, jos ne eivät sisältäneet argumentaation retorisia keinoja. Tästä poiketen olen kuitenkin huomionut lyhyet verifikaation ja falsifikaation keinot, joilla tarkoitan puheissa esiintyviä suoria saman- ja erimielisyyden ilmauksia.

Taulukko 1. Osallistujien käyttämät retoriset keinot aineistossa.

Teema	Esiintymiskerrat (kpl)
Tosiasiapuhe	148
Faktapuhe	148
Visiointi eli tulevaisuuspuhe	120
Kausaliteetti eli syy-seuraussuhde	111
Esimerkit ja rinnastukset	109
Määrällistäminen	81
Ääri-ilmaisut	79
Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vaikuttaminen	67
Metaforat	55
Puhuttelu	46
Luettelointi	45
Falsifikaatio	44
Kontrastiparin käyttö	41
Vasta-argumentilta suojautuminen	41
Kyseenalaistaminen	38
Arvopuhe	30
Verifikaatio	28
Konsensuksella tai asiantuntijalausunnolla vahvistaminen	28
Liittoutumisasteen säätely	23
Huumori, sarkasmi tai ironia	20
Etäännyttäminen omista intresseistä	20
Toisto	19
Yleistäminen	18
Kokemusperäisyys	17
Syyttely	7
Iva, pilkka tai satiiri	7
Vähättely	6
Gradaatio eli kolmiportaisuus	4
Epäpolitisointi	3

Seuraavassa taulukossa on myös eriteltyä kunkin puheenjohtajan hyödyntämä puheaika.

Taulukko 2. Osallistujien käyttämä puheaika aineistossa.

Puheenjohtaja	Puheaika (min)
Juha Sipilä	14.40
Jussi Halla-aho	13.55
Antti Rinne	13.33
Petteri Orpo	11.36
Li Andersson	9.37
Pekka Haavisto	8.32
Sari Essayah	6.48
Anna-Maja Henriksson	6.41
Sampo Terho	6.12

5.2 Yleisösuhte ja esisopimukset vaalikeskustelussa

Analyysini toisessa vaiheessa pyrin löytämään vastauksia toiseen tutkimuskysymykseeni, joka pohtii Perelmanin teorian valossa aineistosta nostamiani havaintoja: millaiselle yleisölle keskustelijat suuntasivat puheensa ja mitä esisopimuksia keskustelun taustalla voitiin havaita. Olen valinnut selontekoja tähän toiseen analyysiosioon 20 kappaletta, ja kukin niistä on aiemmasta osiosta poiketen kirjattu erillisinä, omilla numeroillaan. Ensimmäisen analyysiosion tapaan selontekojen valinta perustuu induktiivisesti siihen, mitä merkittävää yleisösuhteesta ja esisopimuksista on mielestäni syytä nostaa esiin.

5.2.1 Yleisösuhte

Televisioituissa ajankohtaisohjelmissä yleisösuhteen tekee erityiseksi se, ettei yleisölle yleensä puhuta suoraan. Aineistossani osanottajat keskustelivat keskenään ja vakuuttivat näennäisesti toisiaan, vaikka pääasiallisesti puhe kohdistuikin yksisuuntaisesti television välityksellä kotikatsojille. Varsinkin poliittisissa keskusteluissa osallistujat rikkovat kuitenkin vain harvoin tilanteen metakehystä ja puhuttelevat yleisöä suoraan. Perelmanin mukaan yleisöön lukeutuvat silti kaikki ne, joihin argumenteilla pyritään vaikuttamaan.

On aiheellista pohtia, missä määrin vaalikeskustelun puheiden voidaan välillisesti nähdä kohdistuvan joko universaaliyleisölle tai erityisyleisölle. Konkreettisesti yleisösuhteella voidaan tarkoittaa harvinaisia, suoraan yleisölle kohdistettuja puheenvuoroja tai puhuttelelujä, kuten *upeaa lähteä tästä tilanteesta vaalipäivään, muistakaa ihmiset käydä äänestämässä!* (Aineisto 1, 9). Yleisösuhdetta aktivoitiin myös yleisöä puhuttelematta mutta viittaamalla suoraan kolmanteen osapuoleen vaikkapa marginaalisena ryhmänä: *Se on tämän hetken, tuota tosiasia, isät eivät käytä edes nykyisiä mahdollisuuksiaan* (emt., 53). Toinen vaihtoehto olivat toteamukset, joissa puhuja esitti asian me-muodossa ja siten pyrki sisällyttämään yleisön mukaan väitteeseensä: *me emme halua kaksia työmarkkinoita, jossa veronmaksaja osallistuu yksityisen sektorin palkkakustannuksiin* (emt., 33), *me tarvitaan tänne ihmisiä, me emme voi sulkea maatamme* (emt., 36), tai *meidän pitäisi lakata päästämästä lapsia luokalta toiselle säälivitosilla* (emt., 71). Yleisöä puhuteltiin edellä mainituin tavoin, vaikka puhe kohdistuikin keskustelukumppaneille. Aiemmin mainitsemani keskustelun esittäminen peilautui aineistossa toistuvasti niin, ettei yleisöä säännönmukaisesti puhuteltu suoraan, vaan lähes aina välillisesti.

Tulkitsen vaalikeskustelun retoriikan kohdistuneen pääasiallisesti universaaliyleisölle. Tämä oli odotettavaa, sillä osallistujien voidaan otaksua toivoneen voittavansa mahdollisimman monen äänestäjän luottamuksen. Tarkastelemalla ensin teemoja ja sitten yksittäisiä selontekoja voidaan tulkita useiden puheenvuorojen kohdistuvan koko kansalle.

Seuraavaksi olen koonnut esimerkkejä näistä tapauksista, joissa puhutellaan universaaliyleisöä. Niistä kertovat sananmukaisesti esimerkiksi *kaikki*-, *jokainen* tai *ihmiset* -sanojen käyttö sekä vaikkapa Rinteen toistuvasti käyttämä väestöryhmien luettelointi.

- (26) **AR:** (...) valmiita laittaa vanhusten ja ikäihmisten asiat (...) **ihmisten** toimeentuloa halutaan parantaa, myös opiskelijoitten ja lapsiperheiden (...) auttaa suomalaisia pysymään **kaikki** mukana.
- (27) **JS:** Ilman niitä toimia ollaan tilanteessa, että VM:n leikkausennusteet tulevat **kaikkien** eteen.
- (28) **ST:** (...) kukaan muu ei **meitä** kuitenkaan sitten hädän hetkellä voi pelastaa, kun me itse (...) maahanmuutto ei **meitä** pelasta, jos emme itse (...) pelasta omaa maatamme –
- (29) **ST:** (...) perussuomalaiset on jotenkin vaihtoehto **meille kaikille muille**, ja juuri sitä he toivovat!
- (30) **PO:** (...) jatkuvan kouluttautumisen periaatteen rakennuttaminen, että **jokainen** voi ylläpitää –
- (31) **SE:** (...) tarvitsemme sitten elinikäisen koulutuksen polun, jolloinka **jokainen**, jonka koulutus –
- (32) **ST:** Se mitä tarvitaan, on työkykyohjelma. Vuosikymmeniä **suomalaiset** on ihmetelleet (...)
- (33) **JH:** Jos ihminen pystyy elättämään itsensä ja ne ihmiset, jotka hänen mukanaan tänne tulevat, jotka eivät käy itse töissä – **eihän kenelläkään** ole mitään tällaista maahanmuuttoa vastaan.

Esimerkit 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 ja 33: universaaliyleisön puhuttelu.

Edellä olevassa ensimmäisessä selonteossa Rinne luetteli konkreettisesti väestöryhmiä, tavoitteena kaikkien näiden ryhmien muodostama yhtäläinen, universaaliyleisön huomio. Seuraavassa selonteossa Sipilä käytti suoraviivaisesti termiä *kaikki*. Tällä viitattiin universaaliyleisöä uhkaavaan vitsaukseen, joka on laskeutuva kaikkien ylle, ellei hallituksen ohjeita noudatettaisi. Muissa Terhon, Orpon, Essayahin ja Sipilän selonteoissa puhuteltiin yhtä lailla universaaliyleisöä, mutta vaihtoehtoisin sanankääntein: *meitä*, *jokaista*, *suomalaisia* tai *ei ketään*, ja vedottiin näin hyväksytyihin periaatteisiin sekä totuuksiin.

Seuraavaksi esitettävissä selonteoissa toistuu myös universaaliyleisön puhuttelu, mutta hieman edeltäviä sanavalintoja epämääräisempi näkemys siitä, mitä määrittelemätön ryhmä *ihmiset* kokevat, tekevät, tai haluavat. Termi edustaa kuitenkin universaaliyleisöä.

(34) **JS:** Uskon, että vaalipäivänä sitte **ihmiset** viime kädessä vastuullista politiikkaa äänestävät.

(35) **AH:** (...) kun on tarvetta siihen, että ihmiset tekevät vähän enemmän työtä, niin sovitaan siitä –

(36) **AH:** pitää panostaa jatkuvaan oppimiseen, että **ihmiset** kouluttautuvat uudelleen. Sitten pitää panostaa työhyvinvointiin, että **ihmiset** eivät joudu eläkkeelle liian aikaisin.

(37) **PO:** **Ihmiset** kokee turvapaikkakriisin myötä, et turvattomuus on lisääntynyt (...)

(38) **ST:** (...) lasten hankinta on yksityisasiasia mihin valtio voi kyllä kannustaa, mutta en usko siihen, että perhevapaamalli on se, mitä **ihmiset** ensisijaisesti miettii silloin, kun he hankkii lapsia –

(39) **JS:** (...) Tää maahanmuutto 2015 oli hallitsematonta, hallitsematonta koko Euroopassa, ja **ihmisillä** on oikeutettu turvattomuuden tunne siitä, koska se ei ollut silloin kenenkään hallinnassa –

(40) **AH:** **Ihmiset** haluaa enemmän joustoja.

Esimerkit 34, 35, 36, 37, 38, 39 ja 40: universaaliyleisön puhuttelu.

Tulkitsen edeltävissä Sipilän, Henrikssonin, Orpon ja Terhon selonteissa puhuteltavan edelleen pääasiassa suomalaista universaaliyleisöä: toistuvaa oli sellaisten yhteisesti hyväksytyjen arvojen korostaminen, joiden voidaan olettaa suurimman osan suomalaisista jakavan. Painokkaimpia mielipiteitä esitettiin kuitenkin vaihtoehdottomasti. Esimerkiksi perinteinen jaottelu konservatiivi- ja liberaaliyleisöjen välillä korostui perhevapaauudistuksesta keskusteltaessa. Useasti selonteot pyrkivät puhuttelemaan universaaliyleisöä, mutta esimerkiksi konservatiiviset argumentit saattoivat tosiasiasa vedota parhaiten erityisyleisöön. Vahva arvopuhe voi kohdistua voimakkaimmin marginaaliseen ryhmään.

Seuraavaksi esittelen selontekoja mielestäni tulkinnanvaraisimmista puheenvuoroista.

(41) **PO:** (...) meidän pitää keventää työn eläketulon verotusta, jotta työtä kannattaa tehdä (...)

(42) **JH:** (...) saatavuusharkinnasta kun puhutaan, silloin puhutaan halpatyövoimasta (...)

(43) **ST:** (...) perhearvot lähtee siitä, että perhe valtion yläpuolella, valtio palvelee perhettä eikä rajoita perheen valinnanvapautta, tästä ei neuvotella!

(44) **PH:** (...) vihreät kannattaa 6+6+6 -mallia, jossa perheen isän ja äidin välillä tasaisesti jaetaan nää perhevapaat, että myös naisilla työelämässä on uskallusta sitten perustaa perhe (...) nuorille perheille on tärkeää, että tehdään kestävää politiikkaa, jossa tiedetään et tähän maailmaan kannattaa synnyttää lapsia, ja me hoidetaan nämä vaikeat ympäristöongelmat ajoissa ja hyvässä aikataulussa.

(45) **ST:** (...) Pohjanmaalle, ni siellä juuri näytetään mallia siitä yrittäjähengestä (...)

Esimerkit 41, 42, 43, 44 ja 45: universaaliyleisön ja/tai erityisyleisön puhuttelu.

Näissä Orpon, Halla-ahon, Terhon ja Haaviston selonteoissa yhdistyivät puhuttelut universaaliyleisölle ja erityisyleisölle: argumentit kohdistuvat koko kansalle, mutta todennäköisesti puhuttelivat erityisyleisöä. Orpon argumentti oli muotoiltu universaaliyleisöä ajatellen, mutta veronkevennyksen avulla puhuteltiin erityisesti yrittäjiä. Myös Halla-ahon tosiasiapuhe oli suunnattu koko kansalle, vaikka on todennäköistä, että kärjistetyimmillä kielikuvilla vaikutettiin ensisijaisesti tiettyyn erityisyleisöön: Halla-aho nosti maahanmuuttoasiat keskiöön toistuvasti ja pyrki vetoamaan siihen segmenttiin katsojia, jotka reagoivat aiheen muodostamaan uhkakuvaan todennäköisimmin, kun se tuodaan tarpeeksi useasti esille. Toisaalta myös muut osallistujat käyttivät taajaan tätä uhkakuvaan perustuvaa retorista keinoa. Kaikki heistä nostivat kerran tai useammin toiston avulla esiin itsellensä tärkeitä aiheita.

Erityisyleisöön vetoaminen oli usein huomaamatonta ja suostuttelevaa. Usein ääneen lausumaton kohdistus korostui selonteoissa, joissa tavoiteltiin tiettyjen tahojen huomiota joko suoraan puhuttelemalla tai ivaamalla muita. Esimerkiksi Terhon esimerkissä *perinteisistä perhearvoista* mainittiin ainoastaan ydinperhe, vaikka arvopuhe lienee ollut suunnattu kaikille katsojille, joihin vetoavat nämä perinteiset perhearvot. Haaviston puheenvuorossa puhuteltiin erityisyleisöä nimeämällä yksittäisiä ryhmiä. Haavisto nimesi nuoret, äidit, ilmastotietoiset ja naiset työelämässä, puhutellen ennakoivalla diskurssilla näitä erityisryhmiä, mutta myös kaikkia tasa-arvon kannattajia edellä mainittujen ryhmien ulkopuolelta. Tulkitsemalla Haaviston kuitenkin viime kädessä tavoitelleen universaaliyleisön huomiota. Terho taas nosti esiin tietyn maakunnan, jonka avulla puhutellaan implisiittisesti sitä erityisyleisöä, jota lausahdus koskettaa.

5.2.2 Esisopimukset

Premissejä eli esisopimuksia on Perelmanin mukaan kahdenlaisia: *tosiseikat*, *totuudet* ja *otaksumat* sekä *arvot*, *hierarkiat* ja *päätelysäännöt* (Perelman 1996, 30–32). Kyseessä ovat ikään kuin implisiittiset eli julkilausumattomat oletukset, joiden perusteella puhetta voidaan ylipäätään jäsentää. Tätäkin aineistoa koskevat monet eri premissit, joista on mahdollista analyysin myötä tehdä aineiston puhujien yleisösuhdetta koskevia päätelmiä. Yksinkertaisimpiakin toteamuksia edeltävät monesti tiedostamattomat esisopimukset. Vaalikeskustelussa käytettiin retorisisista keinoista määrällisesti eniten tosiasiapuhetta,

faktapuhetta, visiointia, kausaliteettia ja esimerkkejä sekä rinnastuksia. Tästä voi mielestäni päätellä, että premissit ja esisopimukset perustuivat pitkälti yleisesti ja yhtäläisesti hyväksytyihin realiteetteihin. Usein aineistossa universaaliyleisö ja realiteetteihin perustuvat premissit kulkivat käsi kädessä, kun taas erityisyleisöön vedottiin tunneperäisemmällä argumenteilla, ääripäässä tunnepitoinen arvopuhe ja mielikuvat.

Ensisijaiseksi premissiksi tunnistan esisopimuksen, jonka mukaan katsojien voidaan olettaa haluavan edistää heille itselleen tärkeitä asioita. Voidaan esimerkiksi ajatella, että poliittista päätöksentekoa ajaa eteenpäin yhteiskuntatieteissä avainasemassa oleva rationaalisen valinnan teoria (esim. Lovett, 2006), jonka mukaan ihminen on pohjimmiltaan laskelmoiva, ja järjestelmällisesti valitsee valintavaihtoehdoista itseään miellyttävimmän. Rationaalisen valinnan teorian mukaan yksilöt ymmärtävät demokratian periaatteen ja sen myötä myös äänestämisen merkityksen oman edun edistämisessä. Rationaalisen valinnan teoria korostaa metodologisen individualismin mukaan yksilön valinnan merkitystä, ja teoria voidaanakin luokitella poliittisten käyttäytymisteorioiden ja -tutkimusten alle (Satz & Ferejohn 2019, 71). Rationaalisen valinnan teoria on sovellettavissa myös päivänpolitiikkaan, ja siten politiikan kenttä voitaneen nähdä puolue- ja yksilötasolla areenana, jossa päämäärätietoinen voiton tavoittelu on eteenpäin ajava voima.

Aineistossa täytti myös Perelmanin peruseriaate osapuolten vastavuoroisesta järjestyksestä, mikä itsessään on keskusteluun liittyvä esisopimus. Muita ääneen lausumattomia arvopohjaisia esisopimuksia olivat esimerkiksi inhimillisuus, oikeudenmukaisuus, turvallisuus ja vastuullisuus. Haaviston kommentti paperittomista *kun ei heitä mereenkään varmaan hukuteta* antoi vastakkainasettelun myötä ymmärtää, että hän odottaa vastaavia inhimillisyyden arvoja päätöksenteossa myös muilta, ilman että mielipiteen oikeellisuudesta on erikseen syytä keskustella (Aineisto 1, 42).

Myös jokaisesta vaalikeskustelun teemasta voi nostaa esiin joitakin premissejä, jotka eivät ole vaatineet perusteluja. Haaste onkin ollut siirtää nämä esisopimukset onnistuneesti soveltuvien argumenttien yhteyteen. Vaalikeskustelussa oli neljä teemaa: työllisyys, maahanmuutto, koulutus ja perheet. Arvopohjaisiksi esisopimuksiksi voitiin määrittää koulutuksen ja työllistymisen pitämistä arvostettuina yhteiskunnan ja yksilön kannalta. Kaikki puolueet myös puhuivat lähtökohtaisesti perheiden etujen edistämisen puolesta. Synty-

vyiden jatkumon merkitystä ei kyseenalaistettu; onhan se puolestaan tosiseikkoihin perustuva yhteiskunnan jatkumisen elinehto. Maahanmuutosta oltiin eri mieltä, eikä sen suhteen voitu keskustelusta havaita varsinaista yhteisesti hyväksyttyä premissiä. Työperäisen maahanmuuton välttämättömyyden taakse asettuivat kuitenkin kaikki keskustelijat. Tätä pohjustaa yleisesti hyväksytty totuus siitä, että tarvitsemme yhteiskunnan pyörittämiseen maahanmuuttoa, joka on Suomen taloudelle hyödyllistä. Tästä kuultiin johdonmukaisia selostuksia: *sinisten ehdotus on tähän monessa maassa käytössä oleva pisteytysjärjestelmä, jossa arvioidaan työperäisen maahanmuuttajan koulutus, työkokemus, ikäkin, ja sit kans verrataan sitä meidän työvoimatarpeeseen* (Aineisto 1, 37).

Lisäksi perustelemattomia, juuri tälle vaalikeskustelulle merkittäviä implisiittisiä premissejä ovat esimerkiksi otaksumat aineiston silloisen toimitusministeristön ja opposition eriävistä talouspoliittisista mielipiteistä ja toimenpiteistä sekä hiljaisesti hyväksytty totuus siitä, etteivät koulutusleikkaukset olleet kenenkään mielestä alun perin ensisijainen vaihtoehto elvyttää talouspolitiikkaa. Se taas, olivatko ne lopulta kuitenkin välttämättömiä, oli aineistossa voimakkaan kiistelyn aihe. Myös tasa-arvon oikea toteuttamistapa sekä työelämässä että vanhempainvapaiden jakautumisessa jakoi mielipiteitä.

Muita aineistolle tunnusomaisia premissejä edusti puoluejohtajien haluttomuus perussuomalaisien kanssa samaan hallitukseen. Sinisiä lukuun ottamatta tästä vallitsi poikkeuksellinen konsensus. Toimittajan kehottaessa *kättä ylös, kenelle ei kelpaa perussuomalaisien hallituskumppanuus*, Sipilä totesi välittömästi: *kaikki nostaa, heh*. (Aineisto 1, 6). Toimittajat tekivät kaikista puolueista olettamuksia, mutta perussuomalaisista ne nostettiin selkeimmin esiin: *kenellekään tule yllätyksenä, että perussuomalaiset on voimakkaan maahanmuuttovastainen puolue* (Aineisto 1, 35). Tämän lisäksi vaalikeskustelussa vallitsi konsensus siitä, että ilmasto muuttuu, ja että asiaan olisi mahdollista vielä vaikuttaa. Suomen roolista ilmastonmuutoksen torjunnassa oli kuitenkin erimielisyyttä.

Keskustelun kulun kannalta oli olennaista, ettei vaalikeskustelun alussa ollut muodostunut esisopimuksia. Näihin kuului esimerkiksi Britannian ero EU:sta, eli tuttavallisemmin brexit, joka oli myös Suomelle ajankohtainen asia keväällä 2019. Brexitin vaikutuksesta Suomen asemaan EU:ssa ei vallinnut konsensus. Tätä avattiin analyysin ensimmäisessä osassa, selonteossa 4. Sipilä vakuutteli suuresta muutoksesta ja sen vaatimista uusista Suomen ulkopoliittisista linjauksista, mutta osalle jäi epäselväksi, mistä konkreettisesti

puhuttiin: *mikä se muutos on?* ja *no sitä mäkin nyt kysyn tässä* kuuluivat vastalauseet. Yksittäisistä kysymyksistä työllistämiskeinot herättivät ehkä eniten eriäviä näkemyksiä. Rinne mainitsi välityömarkkinat, palvelusetelin, aktiivimallin leikkurin perumisen ja paikallisen toisen asteen koulutuksen, jotka Sipilä ja Orpo kuitenkin teilasivat riittämättöminä. Saatavuusharkinnasta ja itse sanan merkityksestä ei myöskään vallinnut esisopimusta, vaan siitä oli erimielisyyttä: *koskettaa siis ainoastaan matalapalkkaisia, yleensä vähän koulutettuja tai kouluttamattomia ihmisiä* – joka kuitenkin kumottiin: *eihän se niin ole* (Aineisto 1, 32).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni vastaa kysymykseen, millä retorisisilla keinoilla kevään 2019 eduskuntavaalien toisen Suuren vaalikeskustelun argumentteja pyrittiin vahvistamaan. Pohdin myös, millaiseksi vaalikeskustelun yleisösuhte muodostui, ja mitä premissejä puhujien ja yleisön välillä voitiin havaita. Tutkimuksellinen kontribuutiosi osallistuu ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun siitä, minkälaisella retoriikalla suurten puolueiden puheenjohtajat konstruoivat mielipiteitään televisioidussa eduskuntavaalikeskustelussa.

6.1 Tunteita ja tosiasiapuhetta

Asiapitoisessa mutta lennokkaassa vaalikeskustelussa argumentointi oli tasapuolisen rikkaasta ja monipuolista läpi aineiston. Käytetyimmiksi keinoiksi osoittautuivat faktapuhe, tosiasiapuhe, visiointi, kausaliteetti, esimerkit, ääri-ilmaisut ja arvopuhe. Samoista teemoista keskusteltaessa käytettiin lähes poikkeuksetta keinoiltaan yhtenäistä retoriikkaa.

Vakuuttaminen ja vaikuttaminen saivat siis enimmäkseen realiteettiperusteisen pohjan puheissa. Myös moni tulkinnanvarainen asia näyttäytyi puheissa vaihtoehdottomana. Faktoilla rytmitettiin argumentteja, ja julistuksellinen retoriikka hallitsi puheenvuoroja: esimerkiksi Sipilän retoriikassa kuultiin katharsiksen peruskaava, jossa edetään ongelmista vaikeiden ratkaisujen ja uhrauksien kautta kohti parempaa tulevaisuutta. Visiointia aineistossa esiintyi paljon, ja puheenjohtajien katse oli suunnattu tulevaan, jolloin saataisiin korjattua aiemmat, lähinnä muiden tekemiksi säilytetyt virheet. Näissä tilanteissa oli tyypillistä esittää tulkinta siitä, miten puhujan omasta mielestä olisi syytä toimia, jotta kunkin teeman ongelmista päästäisiin eteenpäin. Ääri-ilmaisulla korostettiin puheen merkittävyyttä: esimerkiksi sana *äärimmäisen* mainittiin 12, *erittäin* 22 ja *hyvin* 28 kertaa. Myös kielteisiä ääri-ilmaisuja käytettiin varsinkin keskustelun myöhemmässä vaiheessa ahkerasti, kun toisten keinoja ja ideoita arvosteltiin. Monet esimerkit ja rinnastukset havainnollistivat yhteisesti jaettuja narratiiveja, ja puhujien omia kokemuksia tai havaintoja. Näiden keinojen rinnalle nousi myös arvopuhe, joka tässä keskustelussa pyöri eniten kokoomuksen kovien ja SDP:n pehmeiden arvojen ympärillä. Ylipäätään mielipiteissä vallitsi useiden teemojen kohdalla selvä kuilu. Kysymyksiin ei tuntunut löytyvän yhteisiä ratkaisuja, ja niistä keskusteleminenkaan ei ollut yksinkertainen tehtävä.

Analyysin toisessa osassa havainnollistui paremmin jo aiemmin noteerattu televisioiduille ajankohtaisohjelmille tyypillinen yleisösuhte: osanottajat keskustelivat keskenään ja vakuuttivat näennäisesti toisiaan, vaikka pääasiallisesti puhe kohdistuikin kotiyleisölle. Vaalikeskustelujen tapaan yleisösuhte painottui enemmän universaaliyleisön kuin erityisyleisön vakuutteluun. Erityisyleisöä puhuteltiin harvemmin, vaikka esimerkiksi perinteinen jaottelu konservatiivi- ja liberaaliyleisöjen välillä nousikin esiin. Erityisyleisön vakuuttelun yhteydessä korostui arvopuhe ja sitä kautta mielipiteille vastaanottavaisimpien tahojen huomaamattomampi kosiskelu.

Vaalikeskustelun esisopimuksissa nousivat yhtäältä esiin tutkimushenkilöiden moniäänisyys, toisaalta keskustelijoiden konsensushakuisuus. Premisseiksi tulkituin konsensuksen Perelmanin teorian mukaisesta keskustelijoiden rationaalisuudesta ja järkipärisyydestä sekä oletaman siitä, että äänestäjän voidaan olettaa haluavan edistää itselleen tärkeitä asioita. Muita esisopimuksia olivat inhimillisyys, oikeudenmukaisuus, turvallisuus ja vastuullisuus, sekä koulutuksen, työllisyyden ja perheiden arvostaminen yhteiskunnan ja yksilön kannalta. Myös työperäisen maahanmuuton välttämättömyyden taakse asettuivat kaikki keskustelijat. Tämän premissin lisäksi keskustelussa vallitsi konsensus siitä, että ilmasto muuttuu, mutta että asiaan olisi mahdollista vielä vaikuttaa. Suomen roolista ilmastomuutoksen torjunnassa oli kuitenkin erimielisyyttä. Näkyvillä olivat myös koulutusleikkausten, työttömyyden ja harjoitetun talouspolitiikan lisäämät jännitteet.

Reflektoin tuloksiani vielä Isotaluksen ja Aarnion (2005) aiemmin esiteltyyn malliin ja nostan esiin kolme asiaa, joilla havaitsin olevan merkittävää vaikutusta osallistujien hyödyntämiin puheenvuoroihin, puheen retoriikkaan sekä keskustelun vuorovaikutukseen.

Ensinnäkin, rajallinen keskusteluaika ei antanut kaikille mahdollisuutta pitkiin puheisiin. Puheenvuoroja jaettiin toisille runsaammin, mutta henkilökohtaisella tilanottamisella pystyttiin kasvattamaan puheaikaansa. Isotalus ja Aarnio toteavatkin (2005, 161, 166), kuinka puolueen aseman kannalta keskeinen tekijä näyttää olevan, onko puolue vaalikeskustelujen aikaan hallituksessa vai oppositiossa. Myös aineistostani oli havaittavissa kausaliiteetti puolueen aseman ja keskustelussa annetun puheajan pituuden välillä. Makrotasolla vaikutusvaltaisimmissa päättävissä asemassa olevat henkilöt saivat enemmän puheaikaa myös tässä mikrotason keskustelussa, ja ikään kuin uusintoja puheenvuoroilleen. Muutkin keskustelijat antoivat usein automaattisesti näille enemmän valtaa käytävälle

runsaasti huomiota kyselemällä, arvostelemalla ja heitä aktiivisesti haastamalla. Hallituspuolueet myös dominoivat asiasisältöjä ja pystyivät oletettavasti parhaiten selventämään vaalikaudella tehtyjä linjauksia sekä argumentoimaan tehtyjen päätösten puolesta. Tämä näkyi erityisesti Sipilän kohdalla, jota entisenä pääministerinä haastettiin useimmin ja joka sai eniten puheaikaa. Vastaavasti oppositiossa istuvat puheenjohtajat jäivät hallituksen haastajinakin usein taka-alalle.

Isotalus ja Aarnio nimeävät myös poliittisen muistin taidon. ”Kun keskustelijat osoittavat keskusteluissa samaa ja eri mieltä olemistaan, hyvässä asemassa on keskustelija, jolla on hyvä poliittinen muisti ja tilannekohtainen taito käyttää tätä hyväkseen” (2005, 163). Keskustelussa osoittautui oleelliseksi taito vakuuttaa muut yksityiskohdilla tai narratiiveilla menneisyydestä. Argumentaatioissa hyödynnettiin syyttelyn yhteydessä toistuvasti kykyä osoittaa valikoivasti tekojen *kuka, mitä ja milloin* (emt., 163): puheet vastuista ja velvollisuuksista seurasivat keskustelussa puoluejohtajia varsinkin epäonnistumisten myötä. Vastaavasti myös omista onnistumisista nostettiin soveltuvia esimerkkejä esiin.

Lisäksi keskeinen tekijä, joka näyttäisi vaikuttavan vaalikeskustelun vuorovaikutukseen, ovat keskustelijoiden henkilökohtaiset suhteet toisiinsa. Jos keskustelijat tulevat keskenään hyvin toimeen, se heijastuu myös keskustelutyylisiin (Isotalus ja Aarnio 2005, 162). Suomessa poliitikkojen keskinäiset suhteet ovat perinteisesti olleet melko neutraalit. Tämäkin keskustelu sujui näkemyseroista ja niihin pohjautuvasta syyttelystä huolimatta melko sopuisasti. Keskustelussa oli silti havaittavissa yksi vastaan muut -asetelmia sekä kritisovia kommentteja milloin ketäkin kohtaan. Osa näistä oli kuitenkin leikkimielisiä.

Tutkimuskysymykseni keskittyivät ainoastaan haastateltavien eli puheenjohtajien puheisiin. On kuitenkin syytä keskustella hieman myös toimittajien roolista. Poliittisissa haastatteluissa on tavallista painostaa yhtä lailla kaikkia vieraita tiukoin kysymyksin, mutta toimittajan ei yleensä ole tarkoitus ottaa (sääntöjen mukaisesti) kantaa asiaan (Jokinen 1999, 83). Tässä vaalikeskustelussa toimittajien ohjaava ja rajaava rooli korostui, kun puhe kiihtyi tai keskustelijat eksyivät aiheesta. Usein toimittajien omien mielipiteiden voitiin tulkita näkyvän tämän tutkimuksen aineistossa, jos ne perustuivat suoriin sanavalintoihin ja myötämielisiin tai vaihtoehtoisesti torjuviin palautteisiin: *Pekka Haavisto katsoi niin vetoavasti, että pakko antaa puheenvuoro* (Aineisto 1, 66) voidaan esimerkiksi

tulkita myötämielisyyden osoitukseksi, kun taas *en ole varma kuka meistä pelkää perussuomalaisia, emme ainakaan me* (emt., 10) toiseuttaa perussuomalaiset ”meistä muista”. Siinä missä arjessa odotuksenmukaista olisi voimakkaampi kannanotto tai myötätunnon osoitus, institutionaalisen keskustelun ja erityisesti vaalikeskustelun normeissa se ei ole toimittajille sallittua (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 153). Tässä aineistossa toimittajien vuorovaikutus oli kuitenkin neutraaliuden sijasta paikoitellen melko kantaottavaa.

Tähän liittyen Nuolijärvi ja Tiittula mainitsevat, että solidaarisuuden semantiikan mukaan keskinäinen sinuttelu osoittaa usein tuttuutta ja läheisyyttä, kun taas keskinäinen teitittely vierautta ja etäisyyttä. Sinutteluun ja teitittelyyn liittyen on yhtä lailla tavallista, että toimittajat käyttävät varsin kirjakielistä puhetapaa, mutta saattavat puhekielistyä keskustelun aikana, varsinkin sen muuttuessa nopeampoiseksi (2000, 235). Tämä heijastui myös aineistoni toimittajien ja kohdehenkilöiden retoriikkaan, missä toimittajat aloittivat haastateltavien puhuttelun koko nimellä, sukunimien kuitenkin myöhemmin tippuessa pois. Esimerkiksi *oottekte Juha sitä mieltä, että nää leikkaukset ei mitenkään näy tässä koulutuksessa?* (Aineisto 1, 70) haastaa toimitusministerin melko tuttavallisesti. Tässäkin havaitsin kuitenkin eroavaisuuksia: toimittajat tuntuivat puhekielistyvän ainoastaan suurimpien puolueiden poliitikkojen kanssa, ja suhtautuivat pidättyväisemmin marginaalisempien puolueiden puheenjohtajiin, jotka eivät ehkä olleet tulleet kansalle yhtä tutuiksi. Nuolijärveä ja Tiittulaa mukailen (2000, 581) Braun (1988, 24) onkin todennut, että puhuttelumuotojen vaihdellessa voimakkaasti tietyn muodon valinta antaa enemmän tietoa puhujasta ja hänen asemoitumisestaan kuin itse puhuteltavasta.

6.2 Päätelmät ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Sunnuntaina 14. huhtikuuta 2019 selvinnyt vaalitulokset johdatti Suomen eduskunnan uuteen poliittiseen aikaan, jota Yleisradion toinen Suuri vaalikeskustelu ja puheenjohtajien kohtaaminen jo ennustelivat. Junkkarin (2019) ennustama epävarmuuden aika kävi toteen. Epävarmuutta ei kuitenkaan synnyttänyt yksin eduskunnan paikkajako, puoluekentän pirstaloituneisuus tai puolueiden sisäiset ristiriidat, vaan pääosin eduskuntavaaleista riippumattomat syyt.

Perelmanin argumentaatioteoria sopi hyvin tutkimuskohteeni tarkasteluun. Retorinen analyysi soveltui hyvin yksityiskohtaiseen ja täsmälliseen retoriikan havainnointiin esikäsitellyn litteraatin pohjalta, ja Jokisen koostamat vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan luokittelukriteerit auttoivat luomaan työlle koherentin rungon, joista laajensin retoristen keinojen kategorisointia aineiston tarkastelun myötä. Määrällinen yhteenveto retoristen keinojen käytöstä havainnollisti konkreettisemmin aineistoni argumentaation retoriikkaa, vaikka lähes tauottomaan kahden tunnin puheeseen mahtuikin paljon sisällöllistä toistoa.

Analyysini toinen osa, joka käsitteli perelmanilaisen argumentaatioteorian mukaisesti yleisösuhdetta, jäi kuitenkin lisäarvoltaan yksioikoiseksi. Tämän perustan siihen, ettei aineiston yleisösuhte itsessään ole kovin tulkinnanvarainen. On yleisesti tiedettyä, keille television vaalikeskustelut ovat kohdistettuja, samoin se, että vaalikeskustelut yhteiskunnallisille ajankohtaisohjelmille tyypillisesti painottuvat universaaliyleisön vakuuttamiseen. Toisaalta esisopimusten tarkastelu toi lisätietoa siitä, mitä asioita vuoden 2019 eduskuntavaalien alla pidettiin itsestänselvyyksinä, sopimattomina tai pelkästään neutraaleina. Lisäksi tutkimuskohteen tarkastelun ohella esiin nousi ajankohtaisia ilmiöitä, ongelmia ja keskustelun aiheita.

Tutkimukseni oli katsaus määrällisesti ainoastaan yhden parituntisen keskustelun poliittiseen retoriikkaan. Lisäksi laadullinen tutkimus on tulkinnanvaraista, ja tutkimuksen päätelmät ovat subjektiivisen näkemyksen tulos. Tutkimus on tapauskohtainen, ja käsittelee sitä, mitä argumentaatiotapoja kohdehenkilöt kokivat merkityksellisiksi juuri tässä keskustelussa. Siksi yksityiskohtaisia ja yleispäteviä analyyseja ei ainoastaan näiden tutkimustulosten perusteella ole syytä muodostaa.

Näen jatkotutkimusmahdollisuuksia sekä valtio-opin että puheviestinnän suuntaan. Valtio-opin näkökulmasta voisi tutkimuksesta eritellä tarkemmin puolue- tai henkilökohtaisia kielellisiä valintoja, esisopimuksia ja yleisösuhdetta. Tällä kertaa tutkimukseni ei mahdollistanut tätä, sillä tarkasteltava tutkimusjoukkoni oli poikkeuksellisen laaja. Laajassa tutkimusjoukossa korostuivat moninaiset keinot ja mielipiteet, ja joitakin yleistyksiä oli näin laajalla otannalla mahdollista tehdä hallitus-oppositio-, oikeisto-vasemmisto- ja konservatiivi-liberaali -jaottelulla. Toisaalta pienempi osanottajajoukko olisi mahdollis-

tanut perusteellisemmän paneutumisen yksittäisen osallistujan puheisiin ja syvällisemmän pohdinnan kunkin retoriikan tarkoitusperistä. Lisäksi keskustelussa esiin nousevia diskursseja tai puheenvuoroja voisi tutkia eettisyyden tai arvopohjan näkökulmista. Syvyyttä tämän keskustelun dynamiikasta voisi tuoda myös kuva- ja äänitallennuksen tarkastelu, joka mahdollistaisi keskusteluanalyysin ja lingvistiikan tutkimustavat.

Edellä mainittujen vaihtoehtoisten tutkimustapojen lisäksi vertaileva tutkimus tarjoaisi tietoa siitä, miten kohdehenkilöt puhuisivat samoista teemoista uusien keskustelukumppaneiden kanssa tai uusista teemoista samojen keskustelukumppaneiden kanssa. Keskustelun dynamiikkaa arvioidessa on syytä huomioida, että vaalikeskusteluissa myös toimittajien ja haastateltavien vuorovaikutus vaikuttaa väistämättä keskustelun kulkuun ja käytettyihin retorisiin keinoihin. Tässäkin keskustelussa toimittajilla oli kiistatta omat roolinsa, joihin kuitenkin myös haastateltavat saattoivat osaltaan vaikuttaa. Vaikka haastateltavien ja toimittajien vuorovaikutteisuudesta löytyy aiempaa tutkimusta, muuttuva viestintä ja medioiden murros tarjonnevat uusia näkökulmia tähänkin aiheeseen. Toimittajien retoriikkaa lienee siis perusteltua tarkastella siinä missä haastateltavienkin.

Puheenjohtajien kielenkäytön ja keskustelukulttuurin voima ulottuu yksittäisiä äänestyspäätöksiä laajemmin yhteiskunnalliseen vallankäyttöön. Kun puhe on valtaa, päättäjien poliittisen puheen on oltava läpinäkyvää ja saavutettavaa. Mielestäni tähän kiteytyy televisioitujen vaalikeskustelujen ja avoimen poliittisen puheen merkitys suomalaisille.

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS

Benoit, W., & Wells, W. (1996). *Candidates in conflict: persuasive attack and defense in the 1992 presidential debates*. University of Alabama Press.

Braun, F. (1988). *Terms of address: Problems of patterns and usage in various languages and cultures*. Mouton de Gruyter.

Coleman, S. (2000). *Televised election debates: International perspectives*. Macmillan Press in association with the Hansard Society for Parliamentary Government.

Finlayson, A. (2007). From Beliefs to Arguments: Interpretive Methodology and Rhetorical Political Analysis. *British Journal of Politics & International Relations*, 9(4), 545–563.

Haapanen, P. (1996). Roomalaisten korkein taito. Johdanto antiikin retoriikkaan. Teoksessa Palonen, K., & Summa, H. (1996). *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino.

Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (2010). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino.

Isotalus, P. (1998). Election debate is always news: The reports of political television programs in Finnish newspapers. *Nordicom Information* 20(4): 49–56.

Isotalus, P. & Aarnio, E. (2005). Medioidun vaalikeskustelun malli. *Puhe ja Kieli/Tal och Språk/Speech and Language*, 25(3), 155–170.

Jokinen, A. (1999). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino.

Junkkari, M. (15.4.2019). Omituinen vaali-ilta kertoo siitä, että vanhat lainalaisuudet eivät enää päde ja olemme siirtyneet uuteen epävarmuuden aikaan. *Helsingin Sanomat*. Haettu 1.9.2020 osoitteesta <https://www.hs.fi/junkkari/art-2000006071927.html>

Kakkuri-Knuuttila, M. (1998). *Argumentti ja kritiikki: Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus.

- Kanerva, J. (1997). *Character, intimacy, and issues in a presidential campaign: A rhetorical analysis of the PresiTentti interview series, Finland*. University of Jyväskylä.
- Lovett, F. (2006). Rational Choice Theory and Explanation. *Rationality and Society*, 18(2), 237–272.
- Luukka, T. & Nalbantoglu, M. (2018). Sipilän johdolla laadittiin insinöörimäinen hallitusohjelma ja tavoitteille 28 mittaria – HS kävi läpi tavoitteiden toteutumisen. *Helsingin Sanomat*. Haettu 1.9.2020 osoitteesta <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005696450.html>
- Mykkänen, P. (2019). Suomi äänestää tänään: HS selvitti, mikä äänestäjille on tärkeää ehdokkaan valinnassa. *Helsingin Sanomat*. Haettu 1.9.2020 osoitteesta <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006070186.html>
- Nalbantoglu, M. (15.4.2019). Näillä kuudella tavalla vaalitulos oli historiallinen. *Helsingin Sanomat*. Haettu 1.9.2020 osoitteesta <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006071916.html>
- Nuolijärvi, P., & Tiittula, L. (1995). *Vuorovaikutus televisiokeskustelussa: Projektin taustaa ja lähtökohtia*. Yleisradio.
- Nuolijärvi, P., & Tiittula, L. (2000). *Televisiokeskustelun näyttämöllä: Televisiointituottelu suomalaisessa ja saksalaisessa keskustelukulttuurissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nuolijärvi, P., & Tiittula, L. “Rakas Tarja” ja “hyvä ystävä”: Puhuttelu minän ja sosiaalisten suhteiden esittämisen keinoina televisiokeskustelussa. *Virittäjä*, 105(4), 580–598.
- Paloheimo, H. (2005). *Vaalit ja demokratia Suomessa*. WSOY.
- Palonen, K., & Summa, H. (1996). *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino.
- Palonen, K. (1988). *Tekstistä politiikkaan: Johdatusta tulkintataitoon*. Vastapaino.
- Perelman, C., & Lehto, L. (1996). *Retoriikan valtakunta*. Vastapaino.
- Puro, J-P. (2006). *Retoriikan historia*. WSOY.
- Puro, J.-P. (1998). Puhetaidosta retoriikkaan vai oliko se päinvastoin. *Media & Viestintä*, 21(3). Haettu 1.9.2020 osoitteesta <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61393>

Satz, D., & Ferejohn, J. (1994). Rational Choice and Social Theory. *The Journal of Philosophy*, 91(2), 71–87.

Ruusuvuori, J. (2010). Litteroijan muistilista. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P., & Ruusuvuori, J. (2010). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino.

Summa, H. (1996). Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan: Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Palonen, K., & Summa, H. (1996). *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino.

Suoninen, E. (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1996). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino.

Tilastokeskus (2019a). Eduskuntavaalit 2019: Katsaus äänestämiseen eduskuntavaaleissa. Haettu 1.9.2020 osoitteesta https://www.stat.fi/til/evaa/2019/03/evaa_2019_03_2019-05-24_fi.pdf

Tilastokeskus (2019b). Eduskuntavaalit 2019: Tarkastuslaskennan tulos. Haettu 1.9.2020 osoitteesta http://www.stat.fi/til/evaa/2019/evaa_2019_2019-04-24_tie_001_fi.html

Torkki, J. (2006). *Puhevalta: Kuinka kuulijat vakuutetaan*. Otava.

Valtioneuvoston kanslia (2019). Valtioneuvoston tiedote 148/2019. Toimitusministeristön asema ja toiminta. Haettu 1.9.2020 osoitteesta <https://vnk.fi/-/toimitusministeriston-asema-ja-toiminta>

Yleisradio (11.4.2019). Ylen kannatusmittaus: Perussuomalaiset kiilasi kakkoseksi, SDP:n etumatka kutistunut. *Yle Uutiset*. Haettu 1.9.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10731903>

TUTKIMUSAINEISTO

Eduskuntavaalit 2019: Suuri vaalikeskustelu. Televisio-ohjelma 11.4.2019. Yleisradio TV1/Yle Areena –verkkopalvelu. Haettu 1.9.2020 osoitteesta <https://areena.yle.fi/1-4651064>